

INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS
“PAR LATVIJAS PĀRSTĀVJA STARPTAUTISKAJĀS CILVĒKTIESĪBU
INSTITŪCIJĀS DARBU 2023.GADĀ”

KOPSAVILKUMS

1. Informatīvais ziņojums “Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2023.gadā” (Ziņojums) sniedz pārskatu par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās (Pārstāvis) paveikto 2023.gadā, pārstāvot Latvijas intereses starptautiski Eiropas Cilvēktiesību tiesā (Tiesa) un Apvienoto Nāciju Organizācijā (ANO), veicinot izpratni un zināšanas par cilvēktiesībām nacionālā līmenī un Tiesas spriedumu izpildē. Ziņojuma A daļa sniedz ieskatu Pārstāvja darbā 2023.gadā un statistikas datus par Tiesā iesniegtajām sūdzībām, kur valsts-atbildētāja ir Latvija. Savukārt Ziņojuma B daļa satur pārskatu par Tiesas judikatūras attīstību 2023.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās. Ziņojumam pievienots pielikums ar plašāku apskatu par Tiesas nolēmumiem un ANO Cilvēktiesību komitejas viedokļiem (Komiteja) Latvijas lietās 2023.gadā.
2. 2023.gadā Tiesas Latvijai apsvērumu sniegšanai nosūtīto lietu skaits salīdzinājumā ar 2022.gadu nedaudz pieauga. 2023.gadā Tiesa Latvijai apsvērumu sniegšanai kopumā nosūtīja 19 lietas (2022.gadā – 17 lietas; 2021.gadā – 21 lietu, 2020.gadā – 22 lietas). Vienlaikus Tiesas pasludināto nolēmumu skaits 2023.gadā, ja salīdzina ar 2022.gadu, nedaudz samazinājās, Tiesai pasludinot 10 nolēmumus lietās, kurās valsts-atbildētāja bija Latvija (2022.gadā – 13 nolēmumi; 2021.gadā – 6 nolēmumi; 2020.gadā – 15 nolēmumi). No šiem nolēmumiem 7 gadījumos Tiesa ar lēmumu noraidīja iesniedzēju sūdzības kā nepieņemamas izskatīšanai pēc būtības. Tāpat 2023.gadā Tiesa pasludināja 3 spriedumus, no kuriem 1 spriedumā konstatēja Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (Konvencija) 8.panta pārkāpumu saistībā ar saskarsmes tiesību īstenošanas kārtību, piešķirot iesniedzējam taisnīgu atlīdzību 11 060 eiro apmērā, kas ir aptuveni 2,5% no summas, ko iesniedzēji 2023.gadā izskatītajās lietās bija lūguši piešķirt. Vēl 2 spriedumos saistībā ar 2018.gada izglītības reformas posmu, palielinot latviešu valodas kā mācību valodas proporciju visos izglītības līmeņos, Tiesa daļēji noraidīja iesniedzēju sūdzības, bet pārējā daļā – konstatēja, ka Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums nav noticis. Kopumā ar 2023.gadā pasludinātajiem nolēmumiem Tiesa atrisināja 16 lietas.
3. Līdzīgi kā 2022.gadā, arī 2023.gadā ievērojams Pārstāvja darba apjoms veltīts Latvijas interešu pārstāvībai ANO. 2023.gada martā Pārstāvis iesniedza papildu informāciju par ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām un ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas 2021.gada noslēguma secinājumu par Latvijas iepriekšējo ziņojumu ieviešanu Latvijā. 2023.gadā turpināts darbs arī pie Latvijas kārtējiem ziņojumiem par ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (Pakts) ieviešanu Latvijā, ANO Konvencijas par bērna tiesībām ieviešanu Latvijā un ANO Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā. Tāpat 2023.gada nogalē uzsākts darbs pie Latvijas kārtējā ziņojuma par ANO Konvencijas par jebkādas sievietes diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā. Līdztekus 2023.gadā saglabājās ievērojams darba apjoms saistībā ar Komitejā izskatāmām sūdzībām par Pakta iespējamiem pārkāpumiem Latvijā. Tas skaidrojams ar to, ka, lai gan 2023.gadā Komiteja lūdza Latvijas apsvērumus 1 lietā, joprojām apjomīgu noslodzi radīja 2022.gadā saņemtās lietas, kurās skarti sevišķi sarežģīti jautājumi par Pakta interpretāciju un piemērošanu, kurās ir vairāki desmiti sūdzību iesniedzēju un kurās Komiteja bija lūgusi Latviju īstenot pagaidu aizsardzības pasākumus. 2023.gadā Komiteja publicēja 1 viedokli lietā, kurā Latvija bija valsts-atbildētāja, secinot, ka nav pārkāptas iesniedzēja Pakta.25.pantā garantētās tiesības. 2023.gada nogalē Komitejā izskatīšanā bija kopumā 12 lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem Pakta garantēto tiesību iespējamiem pārkāpumiem Latvijā.

IEVADS

4. Pārstāvja darbu regulē Ministru kabineta 2017.gada 7.marta noteikumi Nr.121 “Pārstāvības kārtība starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” (Noteikumi). Pārstāvja darbu pārrauga ārlietu ministre. Šis ziņojums ir sagatavots, pamatojoties uz Noteikumu 8.punktu, kas paredz pienākumu Pārstāvim ne retāk kā reizi gadā sniegt Ministru kabinetam pārskatu par savu darbu.
5. Atbilstoši Noteikumiem Pārstāvja darbības virzieni ir šādi:
 - a) Latvijas valsts interešu pārstāvība Tiesā, tajā skaitā Tiesas nolēmumu izpildē¹;
 - b) Latvijas valsts interešu pārstāvība ANO individuālo sūdzību izskatīšanas procesā²;
 - c) Latvijas nacionālo ziņojumu un citas informācijas sagatavošana par Noteikumos minēto ANO konvenciju cilvēktiesību jomā ieviešanu Latvijā un dalība nacionālo ziņojumu izskatīšanā.³
6. Papildus Noteikumos uzskaitītajām funkcijām Pārstāvis sadarbojas ar citām Ārlietu ministrijas struktūrvienībām un valsts iestādēm, Saeimu, tiesām, sagatavojot viedokļus, atzinumus un analītiskus pārskatus par dažādiem jautājumiem, kas saistīti ar Tiesas judikatūru un cilvēktiesībām kopumā. Tāpat Pārstāvis sniedz atzinumus par valsts iestāžu izstrādātajiem tiesību aktu projektiem un piedalās darba grupās un starpinstitūciju sanāksmēs. Šāda veida sadarbība ne vien vairo valsts iestāžu izpratni par cilvēktiesību nozīmi un saturu, bet arī veicina to aizsardzību un ievērošanu. Tā pilnveido institūciju un personu izpratni par Tiesas judikatūru, rezultātā veicinot kvalitatīvāku un Latvijas starptautiskajām saistībām atbilstošu tiesību aktu projektu izstrādi un nacionālo tiesību normu atbilstošu interpretāciju un piemērošanu. Pārstāvis iesaistās arī sabiedrības informēšanā par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem, tajā skaitā savas kompetences ietvaros sniedzot atbildes uz privātpersonu iesniegumiem, piedaloties konferencēs par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem Latvijā un pasaulē, sniedzot lekcijas tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem un studentiem par Tiesas judikatūru un Komitejas praksi Latvijas lietās.
7. Īstenojot savas funkcijas, Pārstāvim no atbildīgajām institūcijām ir tiesības saņemt nepieciešamos dokumentus, paskaidrojumus, viedokli, vērtējumu, statistikas datus un citu informāciju.⁴ Lai arī šādas Pārstāvja tiesības nacionālā līmenī pieprasīt un saņemt informāciju no kompetentajām iestādēm ir noteiktas Noteikumos, tās faktiski izriet no Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri līdztekus Noteikumiem regulē Pārstāvja darbu, pārstāvot Latvijas valsts intereses starptautiskā līmenī. Tikai tad, ja Pārstāvim ir pieejama visa nepieciešamā informācija Latvijas interešu pārstāvībai Tiesā un ANO, tas var izpildīt Latvijas pienākumu efektīvi sadarboties ar starptautiskajām institūcijām strīdu un ziņojumu izskatīšanas laikā.
8. Pārstāvja funkciju īstenošanu nodrošina Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs (Birojs). Birojs ir Ārlietu ministrijas struktūrvienība, un, neskaitot Pārstāvi, 2023.gadā Birojā strādāja 5 amatpersonas. No 2023.gada 8.jūlija atbilstoši Noteikumu 9.punktam, lai nodrošinātu Pārstāvja funkciju īstenošanas nepārtrauktību, Pārstāvja funkcijas īstenoja Pārstāvja vietnieks.⁵

¹ Noteikumu 10.punkts.

² Noteikumu 11.punkts.

³ Noteikumu 12.punkts.

⁴ Noteikumu 13.punkts.

⁵ Pārstāvja vietnieks turpināja pildīt šīs funkcijas līdz 2024.gada 2.jūnijam, kad Ministru kabinets apstiprināja jaunu Pārstāvi.

A. DAĻA

INFORMATĪVS PĀRSKATS PAR PĀRSTĀVJA DARBU

I. PĀRSTĀVĪBA TIESĀ

9. Īstenojot Latvijas valsts interešu pārstāvību Tiesā, Pārstāvis veic šādus uzdevumus:
- Tiesas noteiktajos termiņos, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, angļu vai franču valodā sagatavo un iesniedz Tiesā valdības sākotnējo pārstāvības pozīciju un turamākos paskaidrojumus; iesniedz viedokli par taisnīgas atlīdzības prasībām; sagatavo un iesniedz citu Tiesas pieprasītu informāciju un piedalās Tiesas sēdēs, ja lieta tiek izskatīta mutvārdu procesā; ja tas nepieciešams Latvijas interešu vai Latvijas valstspiederīgo īpašu interešu aizstāvībai, pēc Ministru kabineta lēmuma iesaistās lietā trešās puses statusā;
 - sagatavo un iesniedz Ministru kabinetam informatīvos ziņojumus: par ieteicamo valdības nostāju gadījumos, kad lietā ir jāpieņem lēmums par mierizlīgumu vai vienpusējo deklarāciju; par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā; par Tiesas nolēmumu, kurā konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums Latvijā; par lēmumu lūgt Tiesas spriedumu nodot izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā; par lēmumu par iestāšanos lietā trešās puses statusā;
 - Tiesas nolēmumu izpildes gaitā nodrošina Tiesas nolēmumu tulkošanu latviešu valodā, publicēšanu un izplatīšanu; iesaka un koordinē pasākumus Tiesas nolēmumu izpildei: gan individuāla rakstura (kompensācijas izmaksa un tiesību aizskāruma rezultātā nodarītā kaitējuma vai zaudējumu novēršana, restitūcija), gan vispārēja rakstura (pasākumi, lai līdzīgi pārkāpumi neatkārtotos nākotnē) pasākumus; angļu vai franču valodā sagatavo informāciju par nolēmumu izpildi un iesniedz to Eiropas Padomes (EP) Ministru komitejā.

I.1. BIROJA LIETVEDĪBĀ ESOŠĀS LIETAS

10. 2023.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā bija 86 lietas,⁶ kurās abas puses ir lūgtas sniegt savus apsvērumus vai tos jau ir iesniegušas, bet Tiesa vēl nav pieņēmusi galīgo nolēmumu vai šis nolēmums vēl nav stājies spēkā. Gada laikā tiesvedībā esošo lietu skaits turpināja iepriekšējo tendenci un pieauga (2022.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā bija 75 lietas; 2021.gadā – 64 lietas, savukārt 2020.gada 31.decembrī – 51 lieta). 2023.gadā 1 lietu, kurā Latvija bija viena no valsts-atbildētājām, Tiesa izskatīja arī Lielās palātas sēdē. Turklāt Biroja noslodzi papildina arī Tiesas arvien pilnveidotās darba metodes lietās, kurās ir vairākas valstis-atbildētājas vai valstis, kas iestājušās trešās puses statusā, jo Tiesa šādās lietās lūdz valdību pārstāvjus koordinēt savas pozīcijas.⁷ Šāda pieeja atslogo Tiesu, bet rada papildu slodzi valstīm, jo pozīciju koordinēšana starp vairākiem desmitiem dalībvalstu var skart delikātus jautājumus, kas dažādās jurisdikcijās tiek skatīti atšķirīgi. 2023.gadā Birojs strādāja ar 3 šādām lietām: *Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm*; *Ukraina un Nīderlande pret Krieviju*; un *Verein KlimaSeniorinnen un citi pret Šveici*. Pēdējās 2 lietās Latvija bija iesaistījusies trešās puses statusā.
11. No Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā 1997.gada 27.jūnijā līdz 2023.gada 31.decembrim Tiesa ir lūgusi Latviju sniegt savus apsvērumus kopumā 453 lietās, no kurām 19 lietas saņemtas 2023.gadā.⁸ Visas šīs lietas valdības apsvērumu sniegšanai saņemtas vienkāršotā kārtībā, kad

⁶ Tostarp 3 lietas, kurās Latvija iesaistījusies trešās puses statusā.

⁷ 2023.gada ietvaros Tiesa lūgusi dalībvalstis koordinēt savas pozīcijas 2 lietās: lietā *Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm*, kur kopumā 32 valstis koordinēja savas pozīcijas tiesvedības laikā, tostarp Lielās palātas sēdes laikā; un lietā *Ukraina un Nīderlande pret Krieviju*, kur kopumā 26 valstis, kas iesaistījās trešās puses statusā koordinēja savas pozīcijas.

⁸ *M.A. un citi pret Latviju*; *Liepnieks pret Latviju*; *Hanovs pret Latviju*; *Dubjago pret Latviju*; *K.L. pret Latviju*; *Silonovs pret Latviju*; *Sisa pret Latviju*; *SIA TAVEX pret Latviju*; *Trēgers pret Latviju*; *Gapoņenko pret Latviju (II)*;

Tiesa negatavo faktu izklāstu, bet šis pienākums gulstas uz valsti-atbildētāju.⁹ No šīm lietām 9 lietas Tiesa Latvijai nosūtīja apsvērumu sniegšanai dalītajā procesā,¹⁰ kad valdība vispirms ir aicināta izvērtēt iespēju noslēgt mierizlīgumu, un, ja noslēgt mierizlīgumu neizdodas, tikai tad sniegt apsvērumus. Savukārt atbilstoši 2021.gadā Tiesas attiecībā uz lietām, kam ir potenciāls ietekmēt konkrētās valsts tiesību sistēmu, Konvencijas sistēmu un tajā garantēto tiesību attīstību vai skar būtiskus tiesību interpretācijas jautājumus, ieviestajai lietu sagatavošanas un apstrādes kārtībai (*impact cases*)¹¹ Tiesa 2023.gadā Latvijai apsvērumu sniegšanai nosūtīja 2 lietas (2021.gadā – 1 lieta; 2022.gadā – 3 lietas). Visbeidzot jānorāda, ka arī 2023.gadā Tiesa līdzīga rakstura sūdzības Latvijai nosūtīja vienlaikus vai apvienoja tās.

12. 2023.gadā Pārstāvis sniedza valdības apsvērumus, turpmākos apsvērumus, apsvērumus par taisnīgu atlīdzību vai sagatavoja Tiesas pieprasīto papildu informāciju kopumā 34 lietās,¹² no kurām 1 lietā Latvijas saziņa ar Tiesu bija saistīta arī ar Tiesas Reglamenta 39.punkta kārtībā noteiktajiem pagaidu aizsardzības pasākumiem saistībā ar migrantu pieplūdumu Baltkrievijas-Latvijas pierobežā.¹³
13. 2023.gadā saņemtajās jaunajās lietās lielāko īpatsvaru veido sūdzības par tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību dažādiem aspektiem (Konvencijas 8.pants). Līdztekus 2023.gadā liela daļa sūdzību saistītas arī ar iespējamu efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu (Konvencijas 13.pants). Saistībā ar iespējamiem tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpumiem un iespējamu efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu Latvija 2023.gadā apsvērumu sniegšanai saņēma 8 lietas. 2023.gadā Latvija apsvērumu sniegšanai saņēma 4 lietas, kuru pamatā ir jautājumi par saskarsmes tiesību noteikšanu un saskarsmes tiesību īstenošanas kārtību. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2023.gadā vairākas no saņemtajām lietām saistītas ar personu tiesību uz personisko brīvību un drošību (Konvencijas 5.pants) iespējamiem pārkāpumiem. Vienā no šīm lietām sūdzības ir saistītas ar karantīnas noteikšanu Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā “Mucenieki” Covid-19 pandēmijas laikā. Arī 2023.gadā Latvija saņēma sūdzības, kas saistītas ar iespējamiem tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem (Konvencijas 6.pants). 3 no lietām par iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu 2023.gadā saistītas ar tiesvedības ilgumu (2 krimināllietas un 1 administratīvā lieta), bet vēl 1 lietā sūdzības

Students pret Latviju; Studente pret Latviju; M.Ž.D. un citi pret Latviju; A.S. pret Latviju; S.S. pret Latviju; M.K. pret Latviju; O.Č. pret Latviju.

⁹ 2017.gadā Tiesa ieviesa vienkāršotu kārtību lietu izskatīšanai (*immediate simplified procedure* jeb IMSI). Lai atvieglotu un padarītu efektīvāku Tiesas darbu, tā vairs negatavo lietas faktu izklāstu, tā vietā valstij-atbildētājam pārsūtīt iesniedzēja sniegto informāciju kopā ar Tiesas sagatavotu īsu kopsavilkumu par lietas galvenajiem aspektiem un jautājumiem. Šādās lietās izvērstā faktu izklāsta sagatavošana gulstas uz valsti-atbildētāju.

¹⁰ Kopš 2019.gada sākuma Tiesa ir ieviesusi sūdzību izskatīšanas kārtību, kuras ietvaros puses vispirms tiek aicinātas apsvērt mierizlīguma noslēgšanas iespēju. Šāda lietu izskatīšanas kārtība galvenokārt tiek izmantota lietās, kur Tiesa, balstoties uz iesniedzēja sniegto informāciju, saskata iespēju noslēgt mierizlīgumu. Pirmais lietas izskatīšanas posms ir bezstrīdus fāze (*non-contentious phase*), kas ilgst aptuveni 12 nedēļas, turklāt šīs tiesvedības stadijas ietvaros Tiesa bieži jau iezīmē aptuvenu kompensācijas apmēru, kuru Tiesa, ņemot vērā tās līdzšinējo judikatūru, varētu piešķirt, ja tā konstatētu Konvencijas pārkāpumu. Ja mierizlīgums netiek noslēgts, otrajā posmā puses sniedz apsvērumus par sūdzību pieņemamību izskatīšanai un būtību.

¹¹ Atbilstoši šai lietu apstrādes kārtībai lietas, kas ietilps to lietu kategorijā, kas skar Konvencijas sistēmu, tās attīstību, konkrētajā valstī būtiskus sociālus, morālus jautājumus utt., Tiesa izskatīs Tiesas Palātā, savukārt citas lietas pēc iespējas tiek nodotas izskatīšanai Tiesas Komitejās, kas izskata lietas trīs tiesnešu sastāvā, skat. arī: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6966913-9378085&filename=ECHR%20launches%20new%20case-processing%20strategy.pdf>.

¹² *M.A. un citi pret Latviju; Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm; Valiullina un citi pret Latviju; Osis pret Latviju; Škavronskis pret Latviju; Martinsons pret Latviju; Finbergs pret Latviju; Valtaiķu Evaņģēliski Luteriskā draudze pret Latviju; Veiss pret Latviju; SIA Insider pret Krieviju; Liepnieks pret Latviju; M.A. pret Latviju; Dubjago pret Latviju; K.L. pret Latviju; Hanovs pret Latviju; Ukraina pret Krieviju (X); E.K. pret Latviju; M.Ž.D. un citi pret Latviju; Silonovs pret Latviju; Sisa pret Latviju; Gaponenko pret Latviju (II); SIA Tavex pret Latviju; Students un Studente pret Latviju; A.S. pret Latviju.*

¹³ *M.A. un citi pret Latviju.*

saistītas ar pušu līdztiesības principa ievērošanu. Vienlaikus gan jāuzsver, ka 2023.gadā vairākās lietās personu sūdzības par iespējamiem Konvencijas 6.panta pārkāpumiem Tiesa noraidījusi, sūdzības par iespējamiem trūkumiem lietu izskatīšanas gaitā skatot no citu Konvencijas normu procesuālā pienākuma skatupunkta. Starp 2023.gadā saņemtajām lietām vairākās ir sūdzības arī par spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizliegumu (Konvencijas 3.pants) sasaistē ar situāciju Baltkrievijas-Latvijas pierobežā un izmeklēšanas kvalitāti saistībā ar uzbrukumu personai, kas saistīts ar homofobiskiem motīviem. Tāpat saistībā ar situāciju Baltkrievijas-Latvijas pierobežā Latvijai nosūtītas sūdzības par iespējamu Konvencijas 4.Protokola 4.panta (kolektīvās izraidīšanas aizliegums) pārkāpumu un Konvencijas 34.panta (tiesības iesniegt sūdzību Tiesā) pārkāpumu. Visbeidzot 2023.gadā Latvijai nosūtīta arī 1 lieta, kurā sūdzība saistīta ar iespējamu verdzības aizlieguma pārkāpumu (Konvencijas 4.pants), un 2 lietas par izteiksmes brīvības iespējamu pārkāpumu (Konvencijas 10.pants). Vairākās no augšminētajām lietām personas sūdzas arī par iespējamu diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu (Konvencijas 14.pants) un 1 lietā arī par tiesību uz īpašumu iespējamu pārkāpumu (Konvencijas 1.Protokola 1.pants).

14. Vienlaikus jāuzsver, ka Latvijas valdībai tās apsvērumu sniegšanai tiek nosūtīta proporcionāli neliela daļa no Tiesā iesniegtajām sūdzībām, jo vairums sūdzību tiek noraidītas procesuālu apsvērumu dēļ, valdībai apsvērumus nelūdzot. Sūdzības pēc to sākotnējās izvērtēšanas Tiesa izskata trīs dažādos sastāvos: viena tiesneša sastāvā noraida tikai acīmredzami nepamatotas sūdzības; Komiteja 3 tiesnešu sastāvā vienbalsīgi izlemj lietas par jautājumiem, kuros jau ir labi iedibināta judikatūra; savukārt Palātā 7 tiesnešu sastāvā tiek izskatītas visas pārējās lietas, kā arī lietas, kuras Komiteja nevar izlemt vienbalsīgi. Izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā 17 tiesnešu sastāvā nodod lietas, kas skar no Konvencijas viedokļa nozīmīgus vai līdz šim Tiesā nevērtētus jautājumus. Lieta Tiesas Lielajā palātā var nonākt 2 gadījumos: kad Tiesa pēc savas iniciatīvas nodot kompetenci Lielajai palātai vai tad, ja kāda no pusēm pēc sprieduma pasludināšanas Palātā lūdz atbilstoši Konvencijas 43.pantam lietu nodot atkārtotai izskatīšanai Lielajā palātā. Līdz spēkā stājas Konvencijas 15.Protokols tiesvedības pusēm bija tiesības iebilst pret Tiesas iniciatīvu nodot lietu izskatīšanai no Palātas vai Komitejas Lielajai palātai, taču līdz ar šī protokola spēkā stāšanos pusēm šādu tiesību vairs nav.¹⁴ 2023.gada nogalē Latvijai bija 6 lietas (2 nolēmumi), kurās Tiesa bija pasludinājusi nolēmumu, taču nebija vēl pagājis trīs mēnešu termiņš lūguma par lietas nodošanu izskatīšanai Lielajā palātā iesniegšanai.¹⁵
15. Saskaņā ar Tiesas apkopotajiem statistikas datiem¹⁶ 2023.gadā no jau reģistrētajām lietām, tajā skaitā iepriekšējos gados, Tiesa tālākai virzībai – izlemšanai vienam tiesnesim, 3 tiesnešu Komitejai vai 7 tiesnešu Palātai – nodeva 166 lietas ar sūdzībām par iespējamiem Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumiem Latvijā. 2023.gadā ar lēmumu Tiesa noraidīja 185 lietas, tajā skaitā arī lietas, kas jau bija nosūtītas valdībai apsvērumu sniegšanai. Tiesas pieņemto lēmumu skaits, ar viena tiesneša lēmumu noraidot iesniedzēju sūdzības kā acīmredzami nepamatotas un nenosūtīt tās valdībai apsvērumu sniegšanai, 2023.gadā turpināja 2022.gadā iesākto tendenci un saruka (2021.gadā – 261 lieta; 2022.gadā – 243 lietas; 2023.gadā – 175 lietas). Šāda tendence ievērojama, jo 2023.gadā Tiesas kopējais Tiesas atrisināto lietu skaits samazinājies, un tā, cita starpā, norāda arī uz to, ka iesniegto sūdzību kvalitāte un līdz ar to arī atbilstība Tiesas Reglamenta prasībām Latvijā kopumā uzlabojas. 2023.gadā Tiesa pasludināja arī 3 spriedumus 7 lietās, 1 no tiem (1 lieta), konstatējot Konvencijas 8.panta pārkāpumu.¹⁷ Savukārt pārējos 2 spriedumos Tiesa ne tikai nekonstatēja Konvencijas un tās protokolu pārkāpumus, bet vairākas no iesniedzēju sūdzībām arī noraidīja bez to izskatīšanas pēc būtības.

¹⁴ Konvencijas 15.Protokola skaidrojošais ziņojums, angļu valodā pieejams:

https://www.echr.coe.int/documents/protocol_15_explanatory_report_eng.pdf.

¹⁵ *Valiullina un citi pret Latviju un Džibuti un citi pret Latviju*.

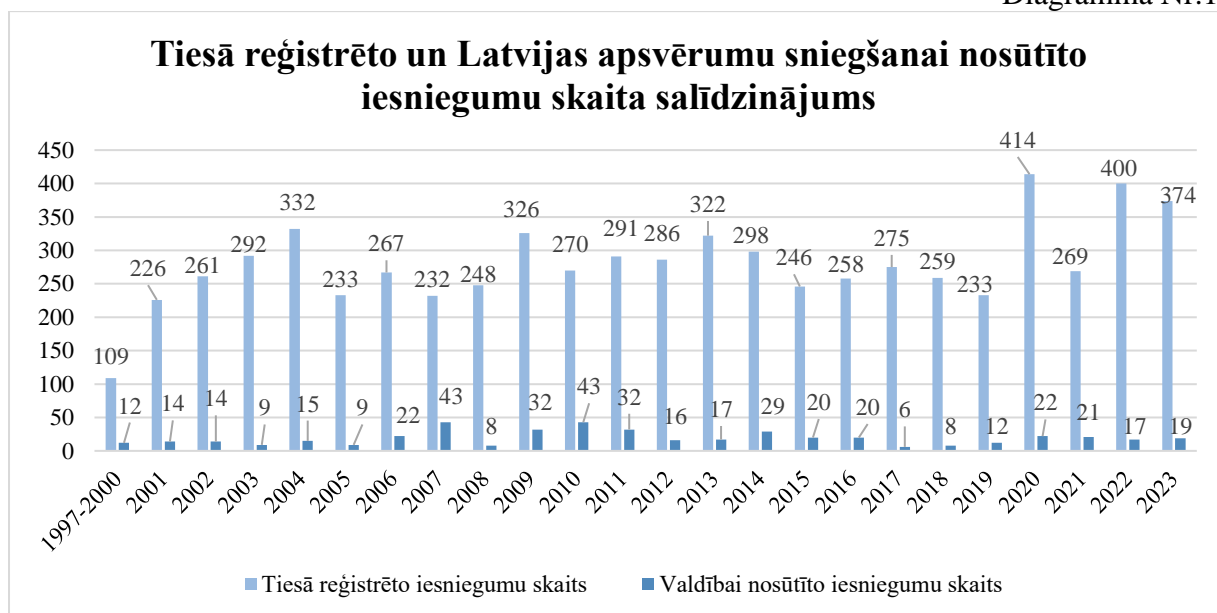
¹⁶ Tiesas apkopotā statistika angļu valodā pieejama: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/CP_Latvia_ENG.

¹⁷ *E.K. pret Latviju*.

16. 2024.gada 1.janvārī Tiesā izskatīšanu kopumā gaidīja 374 lietas ar sūdzībām par Konvencijas vai tās protokolu iespējamiem pārkāpumiem Latvijā, no kurām 207 lietas jeb aptuveni 55,3% Tiesa nodeva izskatīšanai vienam tiesnesim (2020.gadā – 16%; 2021.gadā – 12%; 2022.gadā – 8,8%); 128 lietas jeb aptuveni 34,2% – Tiesas Komitejai 3 tiesnešu sastāvā, tādējādi atgriežoties pie līdz 2020.gadam valdošās tendences, kad Tiesas Komiteja izskatīja aptuveni trešdaļu Latvijas lietu (2019.gadā – 27%; 2020.gadā – 61%; 2021.gadā – 67%). Izskatīšanai Palātā 7 tiesnešu sastāvā 2023.gadā Tiesa nodeva 39 lietas jeb aptuveni 10,5% lietu (2020.gadā – 22%; 2021.gadā – 21%; 2022.gadā – 9,75%). Savukārt vēl 1 lietu, kurā Latvija ir valsts-atbildētāja, Tiesa 2023.gadā turpināja izskatīt Lielās palātas sastāvā, taču statistikas pārskatā par Tiesā izskatāmajām Latvijas lietām šī lieta neparādās, jo lietā primārā atbildētāja bija Portugāle.¹⁸ 2023.gadā ievērojami pieaugušais viena tiesneša formātam nodoto lietu skaits, ļoti iespējams, skaidrojams ar Tiesas secinājumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*, jo liela daļa Latvijas lietu, kas 2023.gadā Tiesā gaidīja izskatīšanu, bija saistītas ar 2018.gada izglītības reformas posmu, kuras ietvaros palielināta latviešu valodas kā mācību valodas proporcija visos izglītības līmeņos.

17. Tiesā reģistrēto un valdībai nosūtīto iesniegumu skaita salīdzinājums ir attēlots diagrammā Nr.1.

Diagramma Nr.1

I.2. TIESAS NOLĒMUMI LATVIJAS LIETĀS

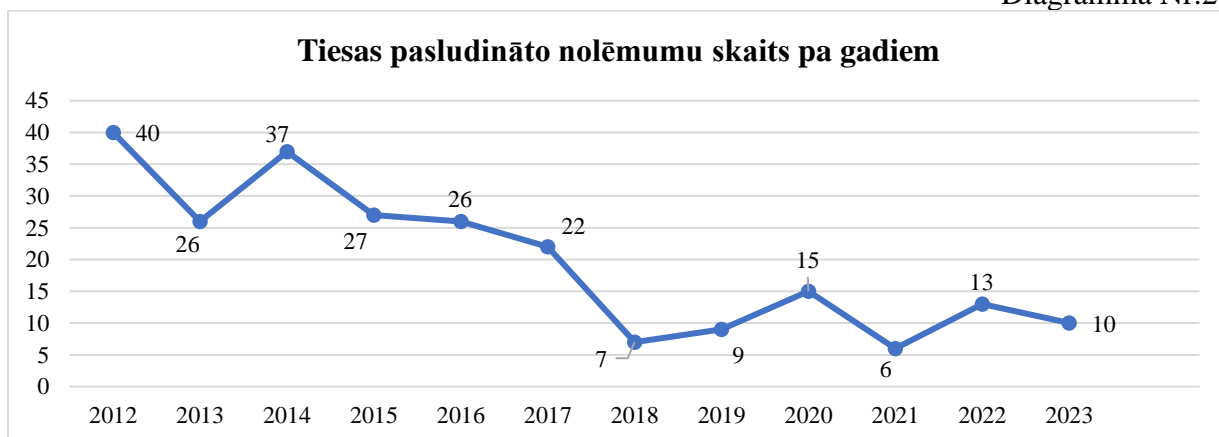
18. Izlemjot Tiesā iesniegtās sūdzības, Tiesa pieņem spriedumu vai lēmumu. Lēmumi un spriedumi, kurus Tiesa pieņēmusi 3 tiesnešu Komitejas vai Lielās palātas sastāvā, kā arī Tiesas Palātas 7 tiesnešu sastāvā pieņemtie lēmumi stājas spēkā to pasludināšanas dienā. Savukārt Tiesas Palātas pieņemtie spriedumi stājas spēkā 3 mēnešus pēc to pasludināšanas, ja neviena no pusēm atbilstoši Konvencijas 43.pantam nelūdz lietas atkārtotu izskatīšanu Tiesas Lielajā palātā vai pēc šāda lūguma noraidīšanas. 2023.gadā Tiesas Palāta pasludināja 3 lēmumus un 3 spriedumus, bet Tiesas Komiteja – 4 lēmumus. Lai gan bieži Tiesas lēmumiem, ar kuriem tā noraida personu sūdzības kā nepieņemamas izskatīšanai pēc būtības, netiek piešķirta ievērība, tie veido apjomīgu un svarīgu Tiesas judikatūru attiecībā uz priekšnoteikumiem sūdzību pieņemamības izvērtēšanai. Šajos nolēmumos Tiesa sniedz savu vērtējumu par nacionālā līmenī pieejamiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, skaidro citus sūdzību pieņemamības kritērijus, kā arī arvien

¹⁸ Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm (iesniegums Nr.39371/20).

biežāk, noraidot sūdzības kā acīmredzami nepamatotas, sniedz skaidrojumu arī par Konvencijas materiāltiesisko normu interpretāciju un piemērošanu konkrētā situācijā. Tādēļ šī ziņojuma pielikumā apkopoti un ziņojuma B daļā analizēti visi Tiesas 2023.gadā pasludinātie nolēmumi Latvijas lietās.

19. Kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā līdz 2023.gada 31.decembrim Tiesa kopumā Latvijas lietās ir pasludinājusi 384 nolēmumus.¹⁹ Lielākā daļa jeb 174 nolēmumi ir lēmumi,²⁰ ar kuriem sūdzības noraidītas kā nepieņemamas tālākai izskatīšanai vai ar kuriem lietas svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, jo iesniedzēji nevēlējās uzturēt savu sūdzību, vai ar kuriem atzīts, ka lieta atrisināta nacionālajā līmenī. Tiesa ir pasludinājusi arī 51 lēmumu, apstiprinot mierizlīgumu vai valdības iesniegto vienpusējo deklarāciju. No kopumā Tiesas Latvijas lietās pasludinātajiem 159 spriedumiem,²¹ 34 spriedumos Tiesa nekonstatēja nevienu Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpumu. Tādējādi secināms, ka 2023.gada nogalē joprojām nedaudz vairāk ir to nolēmumu, kuros nav konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums. No 384 nolēmumiem Latvijas lietās 208 ir lēmumi par sūdzību noraidīšanu un spriedumi, kuros pārkāpumi nav konstatēti (~54,2%). Savukārt viens vai vairāki Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumi ir konstatēti vai atzīti kopumā 176 nolēmumos (~45,8%).
20. 2023.gadā Tiesa Latvijas lietās ir pasludinājusi 10 nolēmumus: 7 lēmumus par sūdzību nepieņemšanu izskatīšanai pēc būtības²² un 3 spriedumus, no kuriem 1 spriedumā konstatēts Konvencijas 8.panta pārkāpums.²³ Atlikušajos 2 spriedumos Tiesa daļēji noraidīja iesniedzēju sūdzības un pārējā daļā konstatēja, ka Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums nav noticis.²⁴ Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2023.gadā pasludināto Tiesas nolēmumu skaits Latvijas lietās atkal ir nedaudz sarucis, taču nav nokritis līdz 2021.gada līmenim (2019.gadā – 9 nolēmumi; 2020.gadā – 15 nolēmumi; 2021.gadā – 6 nolēmumi; 2022.gadā – 13 nolēmumi). Tiesas pieņemto nolēmumu skaits pa gadiem kopš 2012.gada attēlots diagrammā Nr.2, bet lietu skaita sadalījums pa nolēmumu veidiem (2019.-2023.gadā) – diagrammā Nr.3.

Diagramma Nr.2

¹⁹ Ieskaitot tās lietas, par kurām Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

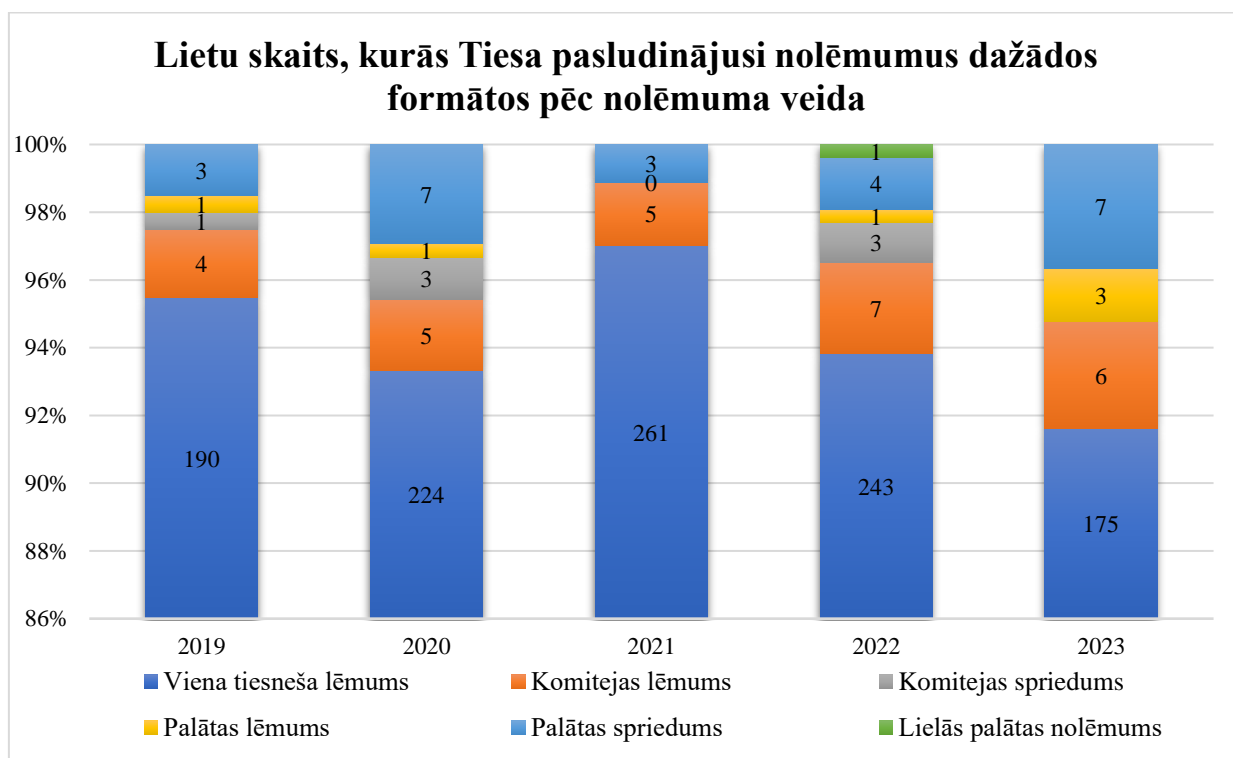
²⁰ Ieskaitot tās lietas, par kurām Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

²¹ Ieskaitot spriedumus, kas 2023.gada 31.decembrī vēl nebija stājušies spēkā.

²² Lēmumi lietās: *Šteina pret Latviju*, *Dalvy pret 47 dalībvalstīm*, *Gapoņenko pret Latviju*; *Kļaviņš pret Latviju*; *Martinsons pret Latviju*; *Rimšēvičs pret Latviju*; *Simons un citi pret Latviju*.

²³ Spriedums lietā *E.K. pret Latviju*.

²⁴ Spriedumi lietās: *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*. Šajās lietās spriedumi stājās spēkā 2024.gada 19.februārī, kad Tiesa noraidīja iesniedzēju lūgumus nodot šīs lietas izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā. Abās lietās Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 8.panta un 1.Protokola 2.panta (tiesības uz izglītību) pārkāpumiem un atzina, ka nav noticis iesniedzēju Konvencijas 14.pantā (diskriminācijas aizliegums) kopsakarā ar Konvencijas 1.Protokola 2.pantā garantēto tiesību pārkāpums.

21. Jāatgādina, ka vienā iesniegumā persona var būt ietvērusi sūdzības par vairāku Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību iespējamiem pārkāpumiem. Turklāt Tiesa vērtē katras sūdzības pieņemamību izskatīšanai pēc būtības atsevišķi. Tas nozīmē, ka Tiesas secinājumi par vienā iesniegumā iekļauto sūdzību pieņemamību un būtību var būt dažādi, jo Tiesa var atzīt sūdzību par nepieņemamu, neizpildoties kaut vai vienam no Konvencijas 35.pantā iekļautajiem pieņemamības kritērijiem, bet tajā pašā nolēmumā konstatēt citu Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpumu vai secināt, ka Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpums nav pieļauts. 2023.gadā tā tas bija 2 pasludinātajos Tiesas spriedumos: lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*.²⁵
22. 2023.gadā Tiesas pasludinātajos 7 lēmumos Latvijas lietās, ar kuriem iesniedzēju sūdzības noraidītas, Tiesa šādu lēmumu pieņēmusi dažādu apsvērumu dēļ. Piemēram, lietā *Šteina pret Latviju* Tiesa noraidīja iesniedzējas sūdzības par iespējamu Konvencijas 2.panta (tiesības uz dzīvību) pārkāpumu 3 dažādos aspektos, jo tās bija acīmredzami nepamatotas un tāpēc, ka iesniedzēja nebija izsmēlusi nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.²⁶ Lietā *Dalvy pret 47 EP dalībvalstīm*,²⁷ kurā Tiesa pasludināja lēmumu, nelūdzot valstu apsvērumus, iesniedzēja apgalvoja, ka pārkāptas viņas Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, jo EP Administratīvā tribunāla, kas izskatīja viņas sūdzību par iespējamu emocionālu vardarbību, sastāvam teju vienmēr piesaista bijušos Tiesas tiesnešus, tāpēc, iesniedzējas ieskatā, varētu būt risks, ka personas, kura strādājusi Tiesas Sekretariātā, sūdzības izskatītu personas, kas viņu personiski pazīst. Turklāt iesniedzēja norādīja uz to, ka tribunāla reglamentā nav paredzētas personas tiesības lūgt tiesnesi atstatīties no lietas izskatīšanas. Tiesa noraidīja iesniedzējas sūdzību kā acīmredzami nepamatotu, jo, balstoties uz tās rīcībā esošo informāciju, Tiesai nebija pamata secināt, ka sūdzību izskatīšanas process Administratīvajā tribunālā un sūdzības izskatīšanas gaitā sniegtās garantijas un aizsardzība personai būtu acīmredzami nepietiekamas.

²⁵ Sīkāku vērtējumu aicinām skatīt Ziņojuma B daļā un Ziņojuma pielikumā.

²⁶ *Šteina pret Latviju* (iesniegums Nr.7463/17), 2023.gada 11.maija lēmums.

²⁷ *Dalvy pret 47 EP dalībvalstīm* (iesniegums Nr.61548/21), 2023.gada 23.maija lēmums.

Tāpat kā acīmredzami nepamatotas Tiesa noraidīja sūdzības lietā *Gapoņenko pret Latviju*, kurā iesniedzējs sūdzējās par iespējamu Konvencijas 5.panta un Konvencijas 10.panta pārkāpumu.²⁸ Tiesa, ņemot vērā pret iesniedzēju celto apsūdzību dabu, salīdzinoši īso apcietinājuma laiku, kā arī apsvērumu, ka iesniedzējs nebija sūdzējies par kādu nepietiekamu rūpību no valsts iestāžu puses, noraidīja kā acīmredzami nepamatotu iesniedzēja sūdzību par nepietiekamu pamatojumu apcietinājuma piemērošanai. Tāpat attiecībā uz iesniedzēja sūdzību par Konvencijas 10.panta iespējamu pārkāpumu Tiesa secināja, ka, ņemot vērā lietas apstākļus, tostarp ģeopolitisko kontekstu un iesniedzēja izteikumus, salīdzinoši īso apcietinājuma laiku, apstākli, ka iesniedzēju atbrīvoja nekavējoties pēc tam, kad izmeklēšanas tiesnesis secināja, ka apcietinājums vairs nav piemērots drošības līdzeklis, kā arī to, ka apcietinājuma piemērošanai bija nodrošināta periodiska pārvērtēšana, iesniedzēja sūdzība par viņam piemērotā apcietinājuma pamatotību būtu noraidāma kā acīmredzami nepamatota. Savukārt lietās *Rimšēvičs pret Latviju*²⁹ un *Simons un citi pret Latviju*³⁰ Tiesa noraidīja sūdzības, jo iesniedzēji nebija izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Turklāt lietā *Rimšēvičs pret Latviju* Tiesa identificēja jaunu efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli situācijās, kad noticis iespējams nevainīguma prezumpcijas pārkāpums. Atlikušajās 2 lietās, kur Tiesa pasludināja lēmumu, sūdzības svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, jo iesniedzēji pārtrauca saziņu ar Tiesu.³¹

23. Papildus iepriekš apskatītajiem Tiesas lēmumiem par sūdzību nepieņemšanu izskatīšanai pēc būtības, arī 2 no 2023.gada pasludinātajiem spriedumiem daļu no iesniegtajām sūdzībām Tiesa atzina par nepieņemamām izskatīšanai pēc būtības, kamēr atlikušās sūdzības vērtēja pēc būtības. Lietā *Valiullina un citi pret Latviju* Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 8.panta pārkāpumiem, jo iesniedzēji nebija izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, ņemot vērā, ka Satversmes tiesa nebija vērtējusi jautājumu par 2018.gada izglītības reformas posma ietvaros veikto grozījumu normatīvajā regulējumā atbilstību Satversmes 96.pantā (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) vai Satversmes 110.pantā (ģimenes aizsardzība) garantētajām tiesībām, Tiesa secināja, ka iesniedzēji nebija izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus pirms vēršanās ar sūdzībām Tiesā. Līdzīgu, taču ne identisku apsvērumu vadīta, Tiesa noraidīja arī iesniedzēju lietā *Džibuti un citi pret Latviju* sūdzības par iespējamiem Konvencijas 8.pantā garantēto tiesību pārkāpumiem. Lietā *Džibuti un citi pret Latviju* Tiesa atzīmēja, ka daži no iesniedzējiem savos pieteikumos Satversmes tiesai bija izvirzījuši sūdzības par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 110.pantam, tomēr, ņemot vērā, ka Satversmes tiesa attiecībā uz šīm atsevišķu iesniedzēju sūdzībām pieņēma lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu, jo tās neatbilda Satversmes tiesas likumā izvirzītajām formālajām prasībām, Tiesa secināja, ka šajā aspektā nav izsmelti nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi. Viens no iesniedzējiem lietā *Džibuti un citi pret Latviju* vispār nebija vērsies Satversmes tiesā ar konstitucionālo sūdzību, tāpēc viņa sūdzību par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu Tiesa noraidīja tādu pašu apsvērumu vadīta kā lietā *Valiullina un citi pret Latviju*. Abās lietās – gan lietā *Valiullina un citi pret Latviju*, gan lietā *Džibuti un citi pret Latviju* – Tiesa kā acīmredzami nepamatotas noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 1.Protokola 2.panta (tiesības uz izglītību) pārkāpumiem, secinot, ka tās neietilpst šīs Konvencijas normas materiāltiesiskajā tvērumā. Proti, Konvencijas 1.Protokola 2.pants negarantē tiesības personām izvēlēties, kādā valodā iegūt izglītību.
24. 2023.gadā samazinājās ne tikai Tiesas pasludināto nolēmumu skaits Latvijas lietās, bet arī Tiesas konstatēto Konvencijas pārkāpumu skaits. Tādēļ 2023.gadā samazinājās arī Tiesas piešķirto kompensāciju apjoms, lietā *E.K. pret Latviju*, kas bija vienīgā lieta, kurā Tiesa

²⁸ *Gapoņenko pret Latviju* (iesniegums Nr.30237/18), 2023.gada 23.maija lēmums.

²⁹ *Rimšēvičs pret Latviju* (iesniegums Nr.31634/18), 2023.gada 10.oktobra lēmums.

³⁰ *Simons un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.41183/16, 41230/16 un vēl viens), 2023.gada 23.novembra lēmums.

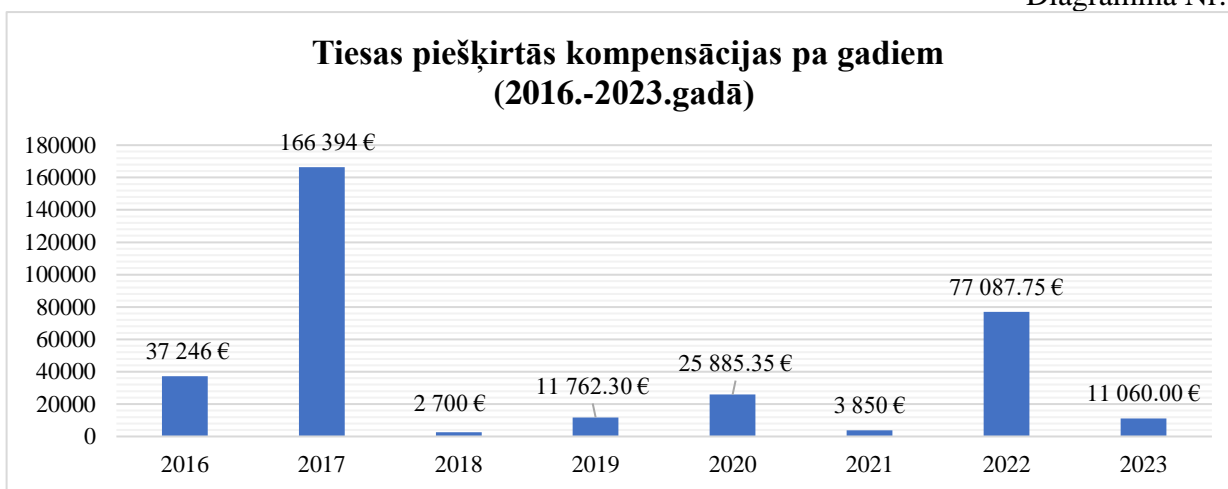
³¹ *Martinsons pret Latviju* (iesniegums Nr.4200/19), 2023.gada 14.septembra lēmums; *Kļaviņš pret Latviju* (iesniegums Nr.76865/17), 2023.gada 31.augusta lēmums.

2023.gadā konstatēja Konvencijas pārkāpumu, piešķirot iesniedzējam taisnīgu atlīdzību 11 060 eiro apmērā. Tas ir ievērojams kritums, ja salīdzina ar 2022.gadā kopumā piešķirto kompensāciju apjomu, bet vienlaikus arī norāda uz Tiesas piešķirto kompensāciju apjoma pieaugumu lietās, kas saistītas ar tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpumiem. To iespējams skaidrot ar to, ka 2021. un 2022.gadā atbilstoši Tiesas rīcībā esošajai informācijai Latvijas makroekonomiskie rādītāji uzlabojās, kas atbilstoši Tiesas darbības metodēm ļauj Tiesai palielināt personām piešķiramo atlīdzību apmēru, ja tiek konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums Latvijā. Šī tendence norāda arī uz to, ka arī turpmāk Tiesas piešķirto kompensāciju apjoms varētu pieaugt. Tomēr atlīdzībās piešķirtā summa joprojām sastāda pavisam nelielu daļu no sūdzības iesniedzēju lūgto kompensāciju apmēra. Proti, 2023.gadā pasludināto nolēmumu lietās personas kopumā lūdza tām piešķirt taisnīgu atlīdzību 440 608,12 eiro apmērā, bet Tiesa, piešķirot taisnīgu atlīdzību 11 060 eiro apmērā, ir piešķīrusi aptuveni 2,5% no iesniedzēju šajās lietās lūgtajām kompensācijām (2022.gadā – 5,4%; 2021.gadā – 0,4%; vidēji 0,4-7%).

25. Kopumā kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā līdz 2023.gada 31.decembrim Tiesa taisnīgās atlīdzībās piešķīrusi 2 234 812,75 eiro. Tabulā Nr.1 redzama 2023.gadā kopējā Tiesas piespriesto taisnīgo atlīdzību summa par konstatētajiem pārkāpumiem salīdzinājumā ar iesniedzēju pieprasīto summu. Savukārt 4.diagrammā apskatāms, kādas summas Tiesa kompensācijās piešķīrusi 2016.-2022.gadā.

Tabula Nr.1

Lieta	Iesniedzēju pieprasītās kompensācijas			Tiesas piešķirtās kompensācijas apmērs		
	Par kaitējumu	Par zaudējumiem	Tiesāšanās izdevumi	Par kaitējumu	Par zaudējumiem	Tiesāšanās izdevumi
<i>Šteina pret Latviju</i>	50 000	-	1 660	-	-	-
<i>E.K. pret Latviju</i>	25 000	-	3 400,40	10 000	-	1 060
<i>Gapoņenko pret Latviju</i>	12 700	3 797,72	7 500	-	-	-
<i>Kļaviņš pret Latviju</i>	15 000	-	-	-	-	-
<i>Valiullina un citi pret Latviju</i>	106 000	-	2 910	-	-	-
<i>Martinsons pret Latviju</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Rimšēvičs pret Latviju</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Džibuti un citi pret Latviju</i>	195 000	-	2 640	-	-	-
<i>Simons un citi pret Latviju</i>	Vismaz 15 000	-	-	-	-	-
<i>Dalvy pret 47 EP dalībvalstīm</i>	-	-	-	-	-	-
Kopā	440 608,12 EUR			11 060 EUR		

26. 2023.gadā Tiesas pasludinātajos spriedumos Latvijas lietās Tiesa vērtēja personu sūdzības par iespējamam Konvencijas 8.panta, 1.Protokola 2.panta un 14.panta pārkāpumiem. Turklāt sūdzības par iespējamam Konvencijas 8.panta pārkāpumiem skatītas visos trīs spriedumos.
27. Apskatot Tiesas secinājumus šajos 2023.gadā pasludinātajos spriedumos, vispirms Pārstāvis pievēršas Tiesas spriedumam, kurā Tiesa 2023.gadā konstatēja Konvencijas pārkāpumu. Lietā *E.K. pret Latviju* iesniedzējs sūdzējās par to, ka valsts un pašvaldību iestādes nebija rīkojušās pietiekami aktīvi, lai nodrošinātu viņam ar nacionālās tiesas spriedumu noteiktās saskarsmes tiesību īstenošanas kārtības izpildi situācijā, kad bērna otrs vecāks pretdarbojas šai saskarsmei. Spriedumā Tiesa secināja, ka nacionālās tiesas un bāriņtiesa bija pārāk formālistiski piegājušas jautājuma risināšanai. Proti, nacionālā tiesa, atzīstot zvērināta tiesu izpildītāja sagatavotos aktus par sprieduma nepildīšanu par spēkā neesošiem un tā vietā aicinot iesniedzēju izsmelt citus tiesību aizsardzības līdzekļus, nebija izmantojusi iespēju jau šajā stadijā vērtēt otras puses rīcību un, ja nepieciešams, piemērot sodu otram vecākam par tiesas sprieduma nepildīšanu. Savukārt bāriņtiesa nevarēja panākt, lai puses ievērotu tās lēmumus un rekomendācijas. Tiesas ieskatā, tiesām un iestādei vajadzēja uzņemties aktīvāku lomu, lai nodrošinātu iesniedzēja tiesību un bērna labāko interešu aizsardzību.
28. Savukārt, pievēršoties Tiesas spriedumiem, kuros Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību pārkāpums nav konstatēts, Pārstāvis atgādina, ka 2 Tiesas 2023.gadā pasludinātajos spriedumos tā atzina, ka 2018.gada izglītības reformas posms, ar kuru palielināta latviešu valodas kā mācību valodas proporcija visos izglītības līmeņos, atbilst Konvencijā un tās protokolos garantētajām tiesībām. Lietā *Valiullina un citi pret Latviju* Tiesa noraidīja daļu iesniedzēju sūdzību par iespējamam Konvencijas 8.panta un 1.Protokola 2.panta pārkāpumiem,³² pēc būtības skatot iesniedzēju sūdzības tikai par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu attiecībā uz reformas posma ietekmi uz izglītību valsts un pašvaldību izglītības iestādēs pamata izglītības pakāpē. Šajā lietā Tiesa vērtēja, vai 2018.gada izglītības reformas posms radīja nepamatotu atšķirīgu attieksmi pret iesniedzējiem to dzimtās valodas dēļ. Tiesa uzsvēra, ka skolēni, kuri pirms 2018.gada grozījumiem izglītību ieguva krievu valodā, un skolēni, kuri izglītību turpināja iegūt latviešu valodā, bija salīdzināmos apstākļos, tādējādi reformai radot atšķirīgu attieksmi pret iesniedzējiem. Tomēr, atsaucoties uz Satversmes tiesas spriedumiem, kuros tā analizēja 2018.gada izglītības reformas posma atbilstību Satversmē garantētajām tiesībām uz izglītību un mazākumtautību tiesībām, Tiesa uzsvēra, ka, ņemot vērā Latvijas īpašos vēsturiskos apstākļus, kas izveidojušies ilgstošas okupācijas un PSRS īstenoto rusifikācijas politiku rezultātā,

³² Skatīt 23.rindkopu iepriekš.

konkrētajā gadījumā atšķirīgajai attieksmei bija legītīms mērķis – valsts valodas aizsardzība un tās lietojuma veicināšana, kā arī nepieciešamība nodrošināt ikvienam izglītojamajam pieejamu vienotu izglītības sistēmu bez segregācijas. Izvērtējot atšķirīgās attieksmes samērīgumu, Tiesa īpašu uzmanību pievērša apsvērumam, ka 2018.gada izglītības reformas posms un tā radītā ietekme nebija negaidīta un neparedzama, jo tā bija daļa no vairāku desmitu gadu ilgušas izglītības reformas, pakāpeniski palielinot latviešu valodas kā mācību valodas proporciju visās izglītības iestādēs Latvijā. Turklāt Tiesa atzīmēja plašās diskusijas, kas notika reformas virzības laikā, nodrošinot arī skarto personu uzklaušanu. Ņemot vērā valstu plašo rīcības brīvību, veidojot savas izglītības sistēmas un pieņemot politikas valsts valodas aizsardzības jomā, kā arī gan Satversmes tiesas secinājumu, gan starptautisko institūciju sniegto viedokli, ka Latvijā ir nepieciešams uzlabot mazākumtautībām piederošo personu valsts valodas zināšanas, Tiesa secināja, ka Latvija nebija pārkāpusi šīs rīcības brīvības robežas, nodrošinot pakāpenisku pāreju uz jauno izglītības modeli. Šo secinājumu papildināja arī apstākļi, ka skolēni saglabāja iespēju apgūt mazākumtautību valodu un tā nebija izslēgta no vispārējās izglītības sistēmas pavisam. Arī lietā *Džibuti un citi pret Latviju* daļu iesniedzēju sūdzību Tiesa noraidīja, izskatot pēc būtības tikai iesniedzēju sūdzības par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu. Turklāt, līdzīgi kā lietā *Valiullina un citi pret Latviju*, Tiesa arī lietā *Džibuti un citi pret Latviju* secināja, ka 2018.gada izglītības reformas posms attiecībā uz privātajām izglītības iestādēm neradīja nesamērīgu iejaukšanos personu tiesībās uz izglītību kopsakarā ar diskriminācijas aizlieguma principu. Papildus spriedumā lietā *Valiullina un citi pret Latviju* sniegtajiem secinājumiem, lietā *Džibuti un citi pret Latviju* Tiesa atzīmēja, ka Satversmes 114.pants paredz augstāku mazākumtautībām piederošo personu tiesību aizsardzību nekā Konvencija, papildinot šo apsvērumu ar atziņu, ka šāda situācija ir pilnībā atbilstoša Konvencijas 53.pantam, kas pieļauj valstīm paredzēt savos nacionālajos tiesību aktos plašāku personu tiesību aizsardzību nekā to, ko paredz Konvencija.

29. Par katru Tiesas pasludināto spriedumu, kurā tiek konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, atbilstoši Noteikumu 10.7.punktam Birojs gatavo informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam, kurā sniegts īss pārskats par lietas faktiem, tās virzību Tiesā, Tiesas izdarītajiem secinājumiem un identificētajām problēmām. Tāpat ziņojumos Ministru kabinetam Birojs iekļauj priekšlikumus par sprieduma izpildei un līdzīgu pārkāpumu nepieļaušanai nākotnē nepieciešamajiem pasākumiem. Šie priekšlikumi var ietvert nepieciešamību izdarīt grozījumus normatīvajā regulējumā, izmaiņas pastāvošajā iestāžu/institūciju praksē vai tiesu judikatūrā un citus pasākumus. Par katru Tiesas pieņemto nolēmumu Birojs gatavo informatīvu apkopojumu, kas tiek publicēts Ārlietu ministrijas tiešsaistes vietnē un bieži arī pārpublicēts Augstākās tiesas tiešsaistes vietnē un citos medijos, tādējādi informējot sabiedrību par Tiesas judikatūras attīstību Latvijas lietās, Tiesas vērtējumu un secinājumiem. Tiesas nolēmumu publicēšana un skaidrošana sabiedrībai ir viens no pasākumiem Tiesas nolēmumu izpildei.

30. Tabulā Nr.2 apkopota informācija par Tiesas spriedumu un lēmumu skaitu 2013.-2023.gadā.

Tabula Nr.2

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Spriedumu skaits kopā	10	19	7	16	14	3	4	9	3	8	3
Tajā skaitā spriedumi, kuros konstatēti pārkāpumi	10	17	6	9	12	1	4	8	2	5	1
Tajā skaitā spriedumi, kuros nav konstatēti pārkāpumi	0	2	1	7	2	2	0	1	1	3	2

Lēmumi, ar kuriem sūdzības noraidītas pēc valdības apsvērumu saņemšanas (t.sk., ja iesniedzēji vairs nevēlas uzturēt savu sūdzību)	14	17	12	9	6	3	3	5	3	4	6
Lēmumi, ar kuriem sūdzības noraidītas bez valdības apsvērumu lūgšanas	2	1	1	0	0	1	2	0	0	1	1
Lēmumi, ar kuriem apstiprināti mierizlīgumi, vienpusējās deklarācijas	0	0	7	1	2	0	0	1	0	0	0
Nolēmumu skaits kopā	26	37	27	26	22	6	7	15	6	13	10

31. Plašāka informācija par Tiesas 2023.gadā pasludinātajiem nolēmumiem sniegta Ziņojuma pielikumā, bet analītisks pārskats par Tiesas judikatūras attīstību Latvijas lietās 2023.gadā – Ziņojuma B daļā.

I.3. TIESAS NOLĒMUMU IZPILDE

32. Pēc Tiesas nolēmuma spēkā stāšanās tā izpildes uzraudzība tiek nodota EP Ministru komitejai, kuras uzdevums ar EP Spriedumu izpildes departamenta atbalstu ir vērtēt, vai nacionālajā līmenī veiktie pasākumi Tiesas nolēmumā identificēto problēmu novēršanai un risināšanai ir atbilstoši un pietiekami. Tiesas nolēmumu izpildes gaitā Pārstāvis sniedz informāciju par individuāla rakstura pasākumiem nolēmuma izpildei, piemēram, Tiesas piešķirtās atlīdzības samaksu vai tiesvedības atjaunošanu nacionālā līmenī un vispārēja rakstura pasākumiem, piemēram, grozījumiem normatīvajā regulējumā, pastāvošās prakses vai judikatūras maiņu. Individuālie pasākumi ir vērsti uz konkrētā iesniedzēja situācijas labošanu, savukārt vispārējie pasākumi – lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtosanos. Informāciju par veiktajiem pasākumiem Pārstāvis sniedz rīcības ziņojumā vai rīcības plānā, kas 6 mēnešu laikā pēc nolēmuma stāšanās spēkā jāiesniedz EP Ministru komitejā, kas tos apkopo un publicē EP Spriedumu izpildes departamenta tiešsaistes datubāzē.³³ Ja EP Ministru komiteja uzskata, ka valsts-atbildētājas īstenotie pasākumi ir pietiekami, lai novērstu gan sekas, kas radītas iesniedzējam konkrētajā lietā, gan līdzīgus pārkāpumus nākotnē, tā pieņem rezolūciju par nolēmuma izpildi, ar ko arī noslēdzas Tiesas nolēmuma izpildes uzraudzība. EP Ministru komiteja galvenokārt uzrauga Tiesas spriedumu izpildi, taču līdzīgs process kopš Konvencijas 14.Protokola spēkā stāšanās 2010.gada 1.jūnijā ir attiecināms arī uz Tiesas lēmumu par mierizlīguma apstiprināšanu izpildi.
33. Nacionālajā līmenī spriedumu izpilde aizsākas ar Biroja sagatavotu informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam par Tiesas spriedumu, kurā konstatēts Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpums. Lai veicinātu Tiesas nolēmumu pienācīgu izpildi, Tieslietu ministrijā ir izveidota darba grupa, kurā Pārstāvis sniedz informāciju ne tikai par Tiesas spriedumos jau konstatētajām problēmām, bet arī par problēmjaudājumiem, kas izriet no lietām, kurās tiesvedība turpinās. Tāpat Pārstāvis un Biroja darbinieki piedalās dažādu Tieslietu ministrijas izveidoto pastāvīgo darba grupu sanāksmēs, kurās tiek apskatītas Tiesas spriedumos identificētās problēmas un nacionālajā regulējumā nepieciešamie grozījumi, lai šīs problēmas novērstu. Tomēr bieži vien Tiesas spriedumā identificēto trūkumu novēršanai pietiek ar

³³ EP Spriedumu izpildes departamenta tiešsaistes datubāze, pieejama: <http://hudoc.exec.coe.int/eng>.

pastāvošās prakses vai judikatūras maiņu, un grozījumi normatīvajā regulējumā nav nepieciešami. Tādēļ viens no būtiskākajiem vispārēja rakstura pasākumiem Tiesas spriedumu izpildei ir plašākas sabiedrības, amatpersonu un tiesību normu piemērotāju informēšana par Tiesas izdarītajiem secinājumiem un identificētajiem trūkumiem, kā arī Tiesas nolēmumu skaidrošana. Tādēļ pēc visu Tiesas nolēmumu (gan spriedumu, gan lēmumu, kuros ietverta saturiska analīze par personas sūdzību) pasludināšanas Birojs latviešu valodā sagatavo īsu Tiesas nolēmuma kopsavilkumu, ko publicē Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē sadaļā “Latvijas pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās”.³⁴ Lai pievērstu plašākas sabiedrības uzmanību Tiesas judikatūrai Latvijas lietās, šos pārskatus bieži vien savā tīmekļa vietnē pārpublicē Augstākā tiesa, žurnāls “Jurista Vārds” un citi. Turklāt, lai pēc iespējas izplatītu šos kopsavilkumus un vērstu sabiedrības uzmanību uz Tiesas secinājumiem, informāciju par Biroja sagatavotajiem kopsavilkumiem publicē arī Ārlietu ministrijas sociālajos tīklos.

34. 2023.gadā jaunu rīcības ziņojumu vai plānu Pārstāvis iesniedza lietās *Jansons pret Latviju*³⁵, *Lapsa pret Latviju*³⁶, *Pilāgs pret Latviju*,³⁷ *Tučs pret Latviju*³⁸ un *Straume pret Latviju*.³⁹ Lielākajā daļā gadījumu spriedumi, par kuriem iesniegts rīcības ziņojums vai plāns, pasludināti 2022.gadā.⁴⁰ Turpmākajās rindkopās Pārstāvis sniedz ieskatu informācijā, ko tas par vispārējiem pasākumiem sprieduma izpildei, sniedza EP Ministru komitejai. Tomēr līdztekus katra individuālā sprieduma izpildei nepieciešamajiem pasākumiem, kas aprakstīti turpmākajās rindkopās, visos rīcības ziņojumos Pārstāvis sniedza informāciju arī par Konvencijas un Tiesas spriedumu vietu Latvijas tiesību sistēmā un Tiesas spriedumā izdarīto secinājumu popularizēšanu. Tāpat 2023.gadā Pārstāvis papildināja 2022.gada iesniegto valdības rīcības plānu lietā *Močuļskis pret Latviju*.⁴¹
35. Lietā *Jansons pret Latviju* Tiesa konstatēja iesniedzēja Konvencijas 8.pantā kopsakarā ar Konvencijas 13.pantu garantēto tiesību pārkāpumu, secinot, ka iesniedzēja izlikšana no dzīvokļa, kas atbilstoši Konvencijas 8.pantam uzskatāms par viņa mājokli, bijusi prettiesiska, bet nacionālo iestāžu rīcība, lai novērstu iesniedzēja tiesību pārkāpumu, – pārlieku formāla.⁴² Rīcības ziņojumā par sprieduma lietā *Jansons pret Latviju* izpildi Pārstāvis vērsa EP Ministru komitejas uzmanību uz 2021.gadā pieņemto Dzīvojamo telpu īres likumu, kas ievieša pilnīgi jaunu īres attiecību regulējumu un radīja papildu aizsardzību īrniekiem, kuri reģistrē īres līgumus zemesgrāmatā. Tomēr, ņemot vērā, ka Tiesa lietā *Jansons pret Latviju* konstatēja iesniedzēja tiesību uz mājokļa neaizskaramību pārkāpumu kopsakarā ar efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu trīs dažādos aspektos, bija būtiski sniegt EP Ministru komitejai informāciju ne tikai par normatīvo regulējumu īres attiecību nostiprināšanai un aizsardzībai, bet arī ieskatu tajā, kā personas var savas tiesības aizsargāt praksē. Proti, atbilstoši Tiesas spriedumā secinātajam bija būtiski parādīt, kādi tiesību aizsardzības līdzekļi Latvijā ir pieejami personām, lai jaunā īpašnieka ieviešanas nekustamā īpašuma valdījumā laikā netiktu nesamērīgi aizskartas

³⁴ [https://www.mfa.gov.lv/lv/jaunumi?category\[586\]=586&page=0](https://www.mfa.gov.lv/lv/jaunumi?category[586]=586&page=0).

³⁵ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Jansons pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2023\)1480E](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2023)1480E).

³⁶ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Lapsa pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2023\)646E](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2023)646E).

³⁷ Latvijas rīcības plāns par Tiesas sprieduma lietā *Pilāgs pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2023\)97E](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2023)97E).

³⁸ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Tučs pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2023\)581E](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2023)581E).

³⁹ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Straume pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2023\)673E](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2023)673E).

⁴⁰ Izņēmums no šī ir spriedums lietā *Pilāgs pret Latviju*.

⁴¹ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Močuļskis pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2023\)77E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2023)77E).

⁴² *Jansons pret Latviju* (iesniegums Nr.1434/14), 2022.gada 8.septembra spriedums.

personu tiesības uz mājokļa neaizskaramību. Turklāt bija būtiski sniegt informāciju arī par policijas īstenotajiem pasākumiem, lai reaģētu uz sūdzībām, ka jaunais īpašnieks vai cita persona prettiesiski kādu izliek no dzīvojamajām telpām. Līdz ar to rīcības ziņojumā sniegts apraksts par Civilprocesa likuma regulējumu attiecībā uz jaunā īpašnieka ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā, paskaidrojot, kādas šajā procesā ir zvērināta tiesu izpildītāja darbības un funkcijas, kā arī par personām pieejamajiem civiltiesiskajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, lai aizsargātu savas tiesības uz mājokļa neaizskaramību, kad personu dzīvojamās telpas īpašnieks izliek bez tiesas nolēmuma. Šajā saistībā Pārstāvis rīcības ziņojumā papildus sniedza ieskatu nacionālo tiesu praksē, kur vērtētas personu tiesības uz mājokļa neaizskaramību, tostarp gadījumos, kur dzīvojamo telpu īpašnieks personu prettiesiski izlicis no dzīvojamajām telpām. Tāpat rīcības ziņojumā iekļauta informācija par krimināltiesisko regulējumu, kas aizsargā personu tiesības uz mājokli, īpašu uzsvāru liekot uz Krimināllikuma 143.pantā (personas mājokļa neaizskaramības pārkāpšana) un 279.pantā (patvarība) ietvertu regulējumu un tā piemērošanu praksē, tostarp par Valsts policijas izveidotajām vadlīnijām šajā jomā. Sprieduma izpildes uzraudzība šajā lietā vēl turpinās.

36. Lietā *Lapsa pret Latviju* Tiesa konstatēja iesniedzējas Konvencijas 2.pantā garantēto tiesību pārkāpumu, jo kriminālprocess par iespējamu ārstniecības personāla nolaidību saistībā ar iesniedzējas jaundzimušā bērna nāvi bija pārlietu ilgs un neefektīvs.⁴³ Rīcības ziņojumā par sprieduma lietā *Lapsa pret Latviju* izpildi Pārstāvis informēja EP Ministru komiteju par pasākumiem, ko Latvija veikusi, lai uzlabotu krimināllietu izskatīšanas termiņus, kā arī statistikas datus par vidējo krimināllietu izskatīšanas ilgumu pirmās un apelācijas instances tiesās, atsevišķi izdalot informāciju arī par Krimināllikuma 138.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma iztiesāšanu. Līdztekus Pārstāvis sniedza plašu ieskatu pasākumos, kas veikti, lai uzlabotu tiesu medicīnas ekspertu kvalifikāciju un pilnveidotu to darba metodes, tādējādi kopumā uzlabojot tiesu medicīnas ekspertu sniegto atzinumu kvalitāti, kas izskatāmajā lietā bija nepilnīga un ietekmēja kopējo lietas izskatīšanas laiku. Visbeidzot Pārstāvis sniedza apskatu arī par personām pieejamajām iespējām lūgt piešķirt kompensāciju par iespējamu ārstniecības personāla nolaidību, ziņojumā aprakstot ne tikai normatīvo regulējumu šī mehānisma izveidei, bet arī norādot uz gadījumu skaitu, kad šis mehānisms kopš tā izveides veiksmīgi izmantots. Sprieduma izpildes uzraudzība šajā lietā vēl turpinās.
37. Lietā *Pīlāgs pret Latviju* Tiesa konstatēja iesniedzēja Konvencijas 6.pantā garantēto tiesību pārkāpumu, jo administratīvā pārkāpuma procesā tiesa paļāvās uz prokuratūras vērtējumu, ka operatīvās darbības ietvaros nav notikusi iesniedzēja uzskūšanās, neveicot atsevišķu izvērtējumu.⁴⁴ Atzīmējot, ka Tiesa spriedumā norādīja, ka pārkāpumu šajā lietā radīja nevis trūkumi nacionālajā normatīvajā regulējumā, bet tā piemērošana praksē, Pārstāvis tomēr vērsa Ministru komitejas uzmanību uz izmaiņām normatīvajā regulējumā, kas notikušas kopš faktiskajiem apstākļiem lietā *Pīlāgs pret Latviju*. Proti, Pārstāvis paskaidroja, ka spēkā bija stājies Administratīvās atbildības likums, kas aizstāja Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu, saglabājot tajā normas, kas paredzēja tiesības tiesām iepazīties ar un izvērtēt visus materiālus, kas nepieciešami lietas izskatīšanai, tostarp klasificētu informāciju.⁴⁵ 2023.gada nogalē sprieduma izpildes uzraudzība šajā lietā vēl turpinās.
38. Lietā *Tučs pret Latviju* Tiesa konstatēja Konvencijas 6.panta pārkāpumu, jo nacionālās tiesas 2 teju identiskos procesos nonāca pie pretējiem rezultātiem un iesniedzēja lietā neizvērtēja viņa sūdzības par darba tiesisko attiecību izbeigšanu viņa piederības arodbiedrībai dēļ, kas, iesniedzēja ieskatā, bija diskriminējoša. Rīcības ziņojumā par šī sprieduma izpildi Pārstāvis

⁴³ *Lapsa pret Latviju* (iesniegums Nr.57444/19), 2022.gada 20.oktobra spriedums.

⁴⁴ *Pīlāgs pret Latviju* (iesniegums Nr.71064/12), 2020.gada 17.decembra spriedums.

⁴⁵ Latvijas rīcības plāns par Tiesas sprieduma lietā *Pīlāgs pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2023\)97E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2023)97E).

vērsa EP Ministru komitejas uzmanību uz nacionālo tiesu prakses attīstību lietās, kas saistītas ar arodbiedrību biedru tiesībām, tostarp diskriminācijas aizlieguma principa piemērošanu nacionālo tiesu praksē. Tāpat Pārstāvis sniedza informāciju par tiesu prakses apkopojumiem, kas publicēti Augstākās tiesas tīmekļa vietnē, un metodēm lietu izskatīšanā, tādējādi veidojot vienotu un skaidru judikatūru šajā jomā.⁴⁶ Pēc valdības rīcības ziņojuma saņemšanas EP Ministru komiteja sprieduma izpildes uzraudzību šajā lietā slēdza.⁴⁷

39. Visbeidzot lietā *Straume pret Latviju* Tiesa konstatēja iesniedzējas tiesību uz taisnīgu tiesu un biedrošanās brīvības pārkāpumu. Tiesa secināja, ka nacionālās tiesas, izskatot iesniedzējas pieteikumu par atjaunošanu darbā, nebija atbilstoši Tiesas metodoloģijai izsvērušas iesniedzējas kā arodbiedrības amatpersonas rīcību un darba devēja reakciju uz šo rīcību. Turklāt Tiesa konstatēja arī iesniedzējas tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu, jo nacionālās tiesas nebija pietiekami pamatojušas nepieciešamību iesniedzējas lietu izskatīt slēgtās tiesas sēdēs, kā arī tāpēc, ka nacionālo tiesu spriedumi iesniedzējas lietā nebija publiski pieejami. Pārstāvis iesniedza rīcības ziņojumu, informējot EP Ministru komiteju par nacionālo tiesu prakses attīstību lietās, kas saistītas ar arodbiedrību biedru tiesību aizsardzību darba tiesību kontekstā. Turklāt, izklāstot nacionālo tiesu prakses piemērus, Pārstāvis vērsa EP Ministru komitejas uzmanību arī uz vienu lietu, kurā Augstākās tiesas Senāts atsaucās tieši uz Tiesas secinājumiem lietā *Straume pret Latviju*, tādējādi norādot, ka Tiesas spriedums lietā *Straume pret Latviju* tiek ņemts vērā nacionālo tiesu praksē.⁴⁸ Savukārt attiecībā uz Tiesas konstatēto Konvencijas 6.panta pārkāpumu Pārstāvis sniedza aprakstu par Civilprocesa likuma regulējumu, kas kā pamatprincipu paredz, ka visas lietas izskata atklātās tiesas sēdēs, vienlaikus paskaidrojot no šī pamatprincipa noteiktos izņēmumus, kas tiesām ir skaidri jāmotivē. Pārstāvis paskaidroja, ka personām ir efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi gadījumā, ja tās nepiekrīt tiesas secinājumam lietu izskatīt slēgtā tiesas sēdē. Proti, persona šādus apsvērumus var virzīt savā apelācijas vai kasācijas sūdzībā. Pārstāvis ziņojumā sniedza arī piemēru no tiesu prakses, kur persona efektīvi šo tiesību aizsardzības līdzekli bija izmantojusi. Tāpat rīcības ziņojumā par Tiesas sprieduma lietā *Straume pret Latviju* izpildi sniegta informācija par pasākumiem, ko nacionālās iestādes un tiesas ir veikušas, lai darītu pieejamākus nacionālo tiesu nolēmumus, tajos izteiktās atziņas, tostarp, ja tiesa lietu izskatījusi slēgtā tiesas sēdē.⁴⁹ Sprieduma izpildes uzraudzība šajā lietā vēl turpinās.
40. Vienlaikus, kā norādīts jau iepriekš, Tiesas spriedumu izpildes uzraudzības gaitā EP Ministru komiteja ne tikai pārbauda, vai valsts ir veikusi pietiekamus vispārējos pasākumus, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtosanos nākotnē, bet vērtē arī to, vai personai, kuras tiesību pārkāpumu Tiesa ir konstatējusi, ir pienācīgi novērstas pārkāpuma sekas un pēc iespējas atjaunots stāvoklis, kāds tas bija pirms pārkāpuma izdarīšanas. Viens no galvenajiem individuālajiem pasākumiem Tiesas spriedumu izpildei ir Tiesas piešķirtās atlīdzības izmaksa, kas jāveic 3 mēnešu laikā pēc Tiesas sprieduma spēkā stāšanās. 2023.gadā Ārlietu ministrija izmaksāja Tiesas piešķirto atlīdzību 3 lietās: *E.K. pret Latviju*, kas stājās spēkā 2023.gadā, un *Jansons pret Latviju* un *Lapsa pret Latviju*, kas abi stājās spēkā 2022.gada nogalē. Tomēr nereti individuālie pasākumi ietver ne tikai Tiesas noteiktās taisnīgās atlīdzības izmaksu iesniedzējam, bet arī tiesvedības atjaunošanu nacionālā līmenī. Tā, piemēram, 2023.gadā EP Spriedumu izpildes departaments, ņemot vērā Tiesas konstatētos trūkumus nacionālo tiesu vērtējumā vai iestāžu rīcībā lietās *Tučs*

⁴⁶ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Tučs pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2023\)581E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2023)581E).

⁴⁷ EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *Tučs pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/?i=001-225839>.

⁴⁸ Skatīt Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2022.gada 6.oktobra spriedumu lietā Nr.C30586020, SKC-171/2022.

⁴⁹ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Straume pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2023\)673E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2023)673E).

pret Latviju, Jansons pret Latviju, Pīlāgs pret Latviju, Straume pret Latviju un Lapsa pret Latviju lūdza Latviju sniegt informāciju, vai iesniedzēji nacionālā līmenī ir lūguši atjaunot vai iestādes pašas pēc savas iniciatīvas ir atjaunojušas lietas izskatīšanu. Atbildot uz šiem lūgumiem, Pārstāvis informēja Spriedumu izpildes departamentu, ka vairākās lietās, piemēram, *Tučs pret Latviju* un *Lapsa pret Latviju* iesniedzēji šādu lūgumu nebija izteikuši un nebija nacionālā līmenī izmantojuši savas procesuālās tiesības, lai lūgtu atjaunot tiesvedību. Savukārt lietā *Straume pret Latviju* iesniedzēja bija lūgusi atjaunot tiesvedību nacionālā līmenī, bet tiesas šādu lūgumu noraidīja, uzsvāra liekot uz tiesisko noteiktību civiltiesiskās attiecībās starp darbinieku un darba devēju, kad kopš faktiskajiem apstākļiem konkrētā lietā pagājuši vairāk nekā 10 gadi. Lietā *Pīlāgs pret Latviju* iesniedzējs lūdza atjaunot tiesvedību un to arī panāca, bet lietā *Jansons pret Latviju*, lai gan iesniedzējs nebija lūdzis atjaunot izmeklēšanu krimināllietā par iespējamu patvarību vai mājokļa neaizskaramības pārkāpumu, attiecīgajam noziedzīgajam nodarījumam jebkurā gadījumā jau bija iestājies noilgums. Savukārt lietā *Bērziņš un citi pret Latviju* joprojām turpinās darbs pie iesniedzēju tiesību pārkāpuma restitūcijas, Tiesas spriedumā piedāvāto mehānismu gaismā meklējot piemērotākos veidus, lai atrisinātu iesniedzēju tiesību uz īpašumu pārkāpumu.

41. 2023.gadā EP Ministru komiteja slēdza uzraudzību pār Tiesas nolēmumu izpildi 1 Latvijas lietā, kurā Tiesa bija konstatējusi personas tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. 2023.gada nogalē no Tiesas spriedumiem, kuru izpildi EP turpināja uzraudzīt, senākais bija 2020.gada jūnijā pasludinātais Tiesas spriedums lietā *Markus pret Latviju*, kurā sprieduma izpildes uzraudzība turpinās arī 2024.gadā. 2023.gada nogalē EP Ministru komiteja uzraudzīja Tiesas nolēmumu izpildi 8 Latvijas lietās. Nolēmumu izpildes uzraudzība 2024.gadā turpinās: 2 lietās par tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem;⁵⁰ no kurām 1 lietā Tiesa konstatēja arī biedrošanās brīvības pārkāpumu;⁵¹ 1 lietā par tiesību uz dzīvību (efektīva izmeklēšana) pārkāpumu;⁵² 2 lietās par tiesību uz īpašumu pārkāpumiem;⁵³ un 3 lietās par tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpumu,⁵⁴ no kurām vienā arī par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu.⁵⁵
42. Pārstāvja darba apjoms saistībā ar Latvijas interešu pārstāvību Tiesā gan tiesvedību, gan nolēmumu izpildes ietvaros 2013.-2023.gadā atspoguļots tabulā Nr.3.

Tabula Nr.3

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai saņemtās lietas	17	29	20	23	6	10	12	22	21	17	19
Latvijas valdības sniegtās pozīcijas	20	26	23	16	6	3	12	14	19	22	21
Latvijas valdības sniegtie papildu apsvērumi un apsvērumi par taisnīgu atlīdzību	18	21	17	20	15	7	17	10	26	17	20
Sagatavotie un valdībā izskatītie ziņojumi (tiesvedībā esošās lietas, spriedumi, mierizlīgumi)	25	22	17	14	17	6	14	14	8	8	12

⁵⁰ *Pīlāgs pret Latviju* (iesniegums Nr.66897/13), 2022.gada 3.marta spriedums; *Straume pret Latviju* (iesniegums Nr.59402/14), 2022.gada 2.jūnija spriedums.

⁵¹ *Straume pret Latviju* (iesniegums Nr.59402/14), 2022.gada 2.jūnija spriedums.

⁵² *Lapsa pret Latviju* (iesniegums Nr.57444/19), 2022.gada 20.oktobra spriedums.

⁵³ *Markus pret Latviju* (iesniegums Nr.17483/10), 2020.gada 11.jūnija spriedums; *Bērziņš un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.73105/12), 2021.gada 21.septembra spriedums.

⁵⁴ *Močuļskis pret Latviju* (iesniegums Nr.71064/12), 2020.gada 12.decembra spriedums; *Jansons pret Latviju* (iesniegums Nr.1434/14/), 2022.gada 8.septembra spriedums; *E.K. pret Latviju* (iesniegums Nr.25942/20), 2023.gada 13.aprīļa spriedums.

⁵⁵ *Jansons pret Latviju* (iesniegums Nr.1434/14/), 2022.gada 8.septembra spriedums.

Rīcības ziņojumi/ plāni par spriedumu izpildi un citi ar nolēmumu izpildi saistīti dokumenti	21	24	16	40	27	33	3	12	7	7	6
Kopā Tiesai un Tiesas spriedumu izpildes gaitā sagatavoto dokumentu skaits (pozīcijas, papildus apsvērumi, ziņojumi, rīcības ziņojumi/plāni)	84	93	73	90	65	49	46	50	60	54	59

II. PĀRSTĀVĪBA ANO

43. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO individuālo sūdzību izskatīšanas procesā, Pārstāvis pilda šādas funkcijas:

- a) pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, kādā no ANO darba valodām sagatavo un iesniedz ANO valdības sākotnējo pārstāvības pozīciju un turpmākos apsvērumus;
- b) ja Komiteja pieņem viedokli, konstatējot Pakta pārkāpumu, iesniedz Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par Komitejas viedokļa izvērtējumu, norādot tā izpildei nepieciešamos pasākumus;
- c) pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, sagatavo un iesniedz ANO valdības nostāju par ANO viedokļa izpildi, nodrošina viedokļa tulkošanu latviešu valodā, publicēšanu un izplatīšanu.

44. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO nacionālo ziņojumu izskatīšanas procesā, Pārstāvis veic šādas funkcijas:

- a) atbilstoši ANO noteiktajām vadlīnijām, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, sagatavo nacionālos ziņojumus par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā;
- b) iesniedz nacionālos ziņojumus apstiprināšanai Ministru kabinetā, nodrošina nacionālo ziņojumu tulkošanu angļu valodā un to iesniegšanu ANO;
- c) izveido Latvijas delegāciju nacionālā ziņojuma izskatīšanai ANO, nodrošina tās apstiprināšanu Ministru kabinetā, kā arī piedalās nacionālo ziņojumu izskatīšanā ANO;
- d) apkopo un sagatavo ANO pieprasīto papildinformāciju par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā atsevišķos jautājumos posmā starp nacionālo ziņojumu iesniegšanu un ziņojumu izskatīšanu, kā arī starp dažādiem ziņošanas periodiem.

45. 2023.gadā Pārstāvja darba apjoms Latvijas interešu pārstāvībā ANO saglabājās ievērojams, jo saglabājās augsts Komitejā izskatāmo lietu skaits un turpinājās darbs pie jaunu ziņojumu sagatavošanas iesniegšanai ANO. Tāpat turpināts darbs pie papildu informācijas iesniegšanas ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejai. 2023.gadā Komiteja publicēja viedokli 1 Latvijas lietā.

II.1.NACIONĀLO ZIŅOJUMU SAGATAVOŠANA UN IZSKATĪŠANA ANO

46. 2021.gada februārī ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja izskatīja Latvijas kārtējo ziņojumu par paveikto 1966.gada ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām ieviešanā Latvijā 2008.-2017.gadā, 2021.gada 8.martā publicējot savus noslēguma secinājumus par Latvijas ziņojumu.⁵⁶ Savos noslēguma secinājumos ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja lūdza Latviju līdz

⁵⁶ ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas noslēguma secinājumi latviešu valodā pieejami: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/3994/download?attachment>.

2023.gada martam sniegt papildu informāciju par paveikto klimata jomā, nabadzības izskaušanā un veselības aprūpē, jo īpaši attiecībā uz Covid-19 pandēmijas apkarošanu. Līdz ar to 2023.gada 2.martā Latvija ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejai iesniedza lūgto papildinformāciju, vēršot komitejas uzmanību uz Latvijas paveikto iezīmētajās jomās. Pārstāvis komitejai sniedza informāciju par pasākumiem, ko Latvija veic, lai līdz 2050.gadam sasniegtu klimatneitralitāti, šajā jomā atsaucoties arī uz Eiropas Savienības līmenī pieņemtajiem tiesību aktiem un politikām. Balstoties uz kompetento iestāžu sniegto informāciju, papildinformācijā ietvertas atsauces uz 5 Latvijas politikas plānošanas dokumentiem un stratēģijām šajā jomā: (1) Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050.gadam; (2) Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam; (3) Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030.gadam; (4) Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam; (5) Vides politikas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam. Sniegtajā informācijā apkopotā veidā aprakstīti šo dokumentu mērķi un izvirzītās prioritātes klimata pārmaiņu novēršanai, tās ietekmes mazināšanai un klimatneitralitātes sasniegšanai. Tāpat, lai arī Latvija nav ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām 2.pielikuma dalībvalsts, sniegta informācija par Latvijas trešajām valstīm sniegto atbalstu, kā arī par citiem pasākumiem, ko Latvija kā Eiropas Savienības dalībvalsts īstenojusi, lai sasniegtu šos mērķus. Visbeidzot attiecībā uz ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas jautājumiem par Latvijas paveikto klimata pārmaiņu novēršanai Latvijas sniegtajā papildinformācijā iekļauta atsauce uz Klimata likumu, kas šobrīd joprojām ir izstrādē.

47. Attiecībā uz Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas lūgumu sniegt informāciju par nabadzības izskaušanu iesniegtajā papildinformācijā vērsta uzmanība uz Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030.gadam un Latvijas Nacionālās attīstības plānu 2021.-2027.gadam, kuros iekļauti pasākumi nabadzības riskam pakļauto personu skaita samazināšanai un šo personu iekļaušanai sabiedrībā. Tāpat iekļauta informācija par Sociālas aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnēm 2021.-2027.gadam, kā arī skaidroti šajās pamatnostādnēs izvirzītie pasākumi nabadzības izskaušanai. Turklāt sniegts apskats par dažādiem pensiju un pabalstu apmēriem, to palielināšanu 2021.-2023.gadā, kā arī izmaiņām māsaimniecību vidējos ienākumos pārskata periodā. Visbeidzot attiecībā uz komitejas lūgto informāciju par Latvijas paveikto Covid-19 vīrusa izplatības ierobežošanai un vakcīnu pieejamībai iesniegtajā informācijā ietverts apskats par papildu finansējuma piešķiršanu veselības nozarei, par slimnīcu darbību un pacientiem pieejamajiem pakalpojumiem, tostarp pieaugošā hospitalizācijas pacientu daudzuma ietekmē. Šajā aspektā sniegta informācija arī par vakcīnu pieejamību un kampaņām, ko Latvija īstenoja, lai informētu sabiedrību par vakcīnu drošumu, par Latvijas ziedotajām vakcīnām citām valstīm, par pacientiem pieejamajiem ārstniecības pakalpojumiem Covid-19 pandēmijas laikā un citiem pasākumiem.⁵⁷ Pēc Latvijas sniegtās informācijas ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja 2023.gada 6.novembrī sniedza vērtējumu par Latvijas paveikto, secinot, ka Latvijas īstenotie pasākumi bijuši pietiekami, lai izpildītu komitejas rekomendācijas.⁵⁸
48. 2023.gadā turpinājās darbs pie Latvijas ziņojuma par Pakta ieviešanu Latvijā, Latvijas kārtējā ziņojuma par 1989.gada ANO Konvencijas par bērna tiesībām ieviešanu Latvijā un Latvijas kārtējā ziņojuma par ANO 1965.gada Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā. Latvijas kārtējo ziņojumu par Pakta ieviešanu Pārstāvis Komitejā iesniedza 2024.gada vidū. 2023.gada nogalē Birojs uzsāka darbu pie Latvijas kārtējā ziņojuma par ANO

⁵⁷ Latvijas sniegtā papildu informācija par ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas 2021.gada 8.marta noslēguma secinājumiem angļu valodā pieejama:

<https://www.mfa.gov.lv/lv/media/9180/download?attachment>.

⁵⁸ ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas vērtējums angļu valodā pieejams: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/DownloadDraft.aspx?key=KzddR3ISX+UGm9533Mtdkjt1fa65CnpkG6grtoA8C+mjNSkiDO7HngCpq74AY0G5/JktWnrnwreLT/Kapq08w==.

Konvencijas par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu. Tāpat ziņojuma ANO Bērnu tiesību komitejai izstrādes ietvaros Birojs turpina sadarboties ar Labklājības ministriju kā atbildīgo iestādi bērnu tiesību jomā Latvijā. Sadarbība ar Labklājības ministriju turpinās arī ANO Bērnu tiesību komitejas 71.sesijā sniegto noslēguma secinājumu par Latvijas iepriekšējo kārtējo ziņojumu par Bērnu tiesību konvencijas ieviešanu īstenošanai, Birojam sagatavojot atzinumus un nepieciešamo informāciju par Labklājības ministrijas izstrādātajiem politikas plānošanas dokumentiem un ziņojumiem bērnu tiesību jomā.

II.2. INDIVIDUĀLO SŪDZĪBU IZSKATĪŠANA KOMITEJĀ

49. 2023.gadā Pārstāvja darba apjoms saistībā ar individuālo sūdzību izskatīšanu Komitejā saglabājās ievērojams. Tas skaidrojams ar to, ka, lai gan 2023.gadā Komiteja lūdza Latvijas apsvērumus 1 lietā, joprojām apjomīgu noslodzi radīja 2022.gadā Latvijas valdības apsvērumu sniegšanai saņemtās lietas, kurās skarti sevišķi sarežģīti jautājumi par Pakta interpretāciju un piemērošanu, kurās ir vairāki desmiti sūdzību iesniedzēju un kurās Komiteja bija lūgusi Latviju īstenot pagaidu aizsardzības pasākumus. 2023.gadā Latvijai apsvērumi lūgti 1 lietā par iespējamiem Pakta 2.pantā (vispārējs diskriminācijas aizliegums), 5.pantā (pieļaujamie ierobežojumi personu Paktā garantētajām tiesībām), 6.pantā (tiesības uz dzīvību), 7.pantā (spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizliegums), 9.pantā (tiesības uz personisko brīvību), 14.pantā (tiesības uz taisnīgu tiesu), 23.pantā (ģimenes aizsardzība), 26.pantā (diskriminācijas aizliegums) garantēto tiesību pārkāpumiem. Šajā lietā sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka viņa izraidīšana no Latvijas varētu pārkāpt viņa Paktā garantētās tiesības. Arī šajā lietā Komiteja noteica pagaidu aizsardzības pasākumus, aicinot Latviju neizraidīt iesniedzēju no Latvijas līdz tā pabeigs skatīt iesniedzēja sūdzības. Vienlaikus gan jāuzsver, ka atšķirībā no Tiesas nolēmumiem Komitejas secinājumi, kas izteikti tās viedokļos un citos dokumentos un līdz ar to arī noteiktie pagaidu aizsardzības pasākumi, nav juridiski saistoši, taču valstīm tie ir jāņem vērā labā ticībā. Tādā ziņā process Komitejā atšķiras no procesa Tiesā, kuras noteiktie pagaidu aizsardzības pasākumi ir juridiski saistoši, jo tiesvedības Tiesā process noslēdzas ar valstij juridiski saistošu nolēmumu.
50. No 1992.gada līdz 2023.gada nogalei Komiteja ir publicējusi viedokļus 10 Latvijas lietās, no kuriem 1 viedoklis, secinot, ka nav noticis personas Paktā garantēto tiesību pārkāpums, publicēts 2023.gadā.⁵⁹ 2023.gadā Komitejas publicētajā viedoklī lietā *Kvasņevskis pret Latviju* tā secināja, ka nav pārkāptas iesniedzēja Pakta 25.pantā garantētās tiesības uz brīvām vēlēšanām (tiesības kandidēt Saeimas vēlēšanās).⁶⁰ Šajā lietā sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka viņa tiesību pārkāpumu radījis apstāklis, ka viņš 2010.gada Saeimas vēlēšanās nevarēja kandidēt kā neatkarīgs kandidāts, jo viņš nebija iekļauts nevienas politiskās partijas vai partiju apvienības sarakstā. Proti, iesniedzējs vēlējās kandidēt Saeimas vēlēšanās kā neatkarīgs kandidāts, taču Centrālā vēlēšanu komisija atbilstoši Saeimas vēlēšanu likumam neregistrē Saeimas vēlēšanās individuālus kandidātus, bet gan partiju vai politisko apvienību iesniegtu kandidātu sarakstus. Šajā lietā Komiteja ņēma vērā Latvijā pastāvošo proporcionālo vēlēšanu sistēmu un atzīmēja, ka Pakta 25.pants nepieprasa dalībvalstīm nodrošināt konkrētu vēlēšanu sistēmu. Tā vietā Pakta dalībvalstīs izveidotajām vēlēšanu sistēmām jāatbilst Pakta 25.pantā noteiktajām prasībām un jānodrošina vēlētajū tiesības brīvi paust savu gribu. Balstoties uz šo apsvērumu, kā arī faktu, ka iesniedzējam šajā lietā, iekļaujoties kādas politiskās partijas sarakstā, nekas neliedza kandidēt Saeimas vēlēšanās arī kā pie partijas nepiederošam kandidātam, Komiteja piekrita, ka Latvijā izveidotā vēlēšanu sistēma bija vērsta uz nepieciešamību nodrošināt politisko spēku proporcionālu pārstāvību Saeimā, pamatojoties uz politisko partiju mijiedarbību un konkurenci.

⁵⁹ Viens no Komitejas viedokļiem lietā *A.M. pret Latviju* (2020) par iespējamu Pakta 14.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) pārkāpumu neskatīja iesniedzēja sūdzību kā tādu, jo iesniedzējs šajā lietā pārtrauca komunikāciju ar Komiteju.

⁶⁰ Komitejas 2023.gada 25.oktobra viedoklis lietā *Kvasņevskis pret Latviju* (iesniegums Nr.3244/2018), angļu valodā pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/11346/download?attachment>.

Turklāt, ņemot vērā, ka personas var tikt iekļautas partijas vai to apvienības kandidātu sarakstā, nekļūstot par to biedriem, Komiteja secināja, ka Latvijā izveidotā sistēma bija objektīva, samērīga un pamatota.

51. 2023.gada 31.decembrī Komiteja turpināja izskatīt 12 Latvijas lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem Pakta garantēto tiesību pārkāpumiem (2021.gada 31.decembrī – 6 lietas; 2022.gada 31.decembrī – 12 lietas). Šajās 12 lietās visvairāk sūdzību ir par iespējamiem mazākumtautībām piederīgo personu tiesību pārkāpumiem (8 lietas); 6 lietās sūdzības iesniegtas par iespējamiem Pakta 17.panta (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību) pārkāpumiem; 5 lietās sūdzības ir arī par iespējamiem Pakta 14.panta pārkāpumiem; 4 lietās sūdzības iesniegtas arī par iespējamiem Pakta 7.panta un 26.panta pārkāpumiem; 2 lietās par Pakta 2.panta un 9.panta iespējamiem pārkāpumiem; un pa 1 sūdzībai dažādās lietās ir par iespējamiem Pakta 5.panta, 6.panta, 11.panta (aizliegums atņemt brīvību civiltiesisko saistību neizpildes gadījumā), 12.panta (pārvietošanās brīvība), 16.panta (tiesības tikt atzītam par personu likuma priekšā), 19.panta (izteiksmes brīvība), 21.panta (pulcēšanās brīvība), 23.panta, 24.panta (bērna tiesības uz identitāti) pārkāpumiem.

III. CITI PĀRSTĀVJA DARBA VIRZIENI

52. Līdztekus Latvijas interešu pārstāvībai starptautiski gan Tiesā, gan ANO Pārstāvis veic vienlīdz svarīgu un laika ziņā apjomīgu darbu nacionālajā līmenī, veicinot Latvijas valsts pārvaldes, tiesu varai un tiesu sistēmai piederīgo personu, kā arī sabiedrības kopumā izpratni un izglītošanos par cilvēktiesību jautājumiem. Lai gan šādas Pārstāvja funkcijas Noteikumos nav tieši minētas, Pārstāvja darbība nacionālajā līmenī ir likumsakarīga, jo tā ir cieši saistīta ar kvalitatīvu Latvijas valdības interešu pārstāvību starptautiski. Šīs Pārstāvja darbības mērķis ir pilnveidot izpratni par dažādiem cilvēktiesību jautājumiem, Tiesas judikatūras un darbības metožu attīstību gan Latvijas lietās, gan kopumā, lai veicinātu diskusiju un risinātu ne tikai jau zināmas problēmas Latvijā pastāvošajā regulējumā un praksē, bet arī laikus identificētu un risinātu iespējamās problēmjautājumus pirms tie nonāk izskatīšanā starptautiskā līmenī.
53. Pārskata periodā Pārstāvja tiešsaistes vietnē⁶¹ regulāri ievietoti paziņojumi par jaunākajiem Tiesas un Komitejas nolēmumiem un viedokļiem Latvijas lietās, par lietu, kurās Latvija ir valsts-atbildētāja, izskatīšanu Tiesas Lielajā palātā, kā arī Pārstāvja darba pārskati. Tāpat Biroja sagatavotos apkopojumus par Tiesas nolēmumiem un Komitejas viedokļiem regulāri pārpublicēja arī žurnāls “Jurista Vārds”, Augstākā tiesa, un atsevišķus Biroja sagatavotos paziņojumus pārpublicēja arī cilvēktiesību ziņu, viedokļu un tematisko rakstu bezpeļņas platforma *cilvektiesibas.info* un citi mediji. Tāpat atbilstoši Noteikumiem Pārstāvis nodrošina Tiesas pieņemto spriedumu Latvijas lietās tulkošanu latviešu valodā un to publicēšanu.
54. 2023.gadā Pārstāvja un Biroja darbinieku dalība dažādās lekcijās un semināros salīdzinājumā ar 2022.gadu ir nedaudz samazinājusies. 2023.gadā Birojs turpināja sadarbību ar Latvijas Tiesnešu mācību centru un augstskolām, kā arī Ģenerālprokuratūru un Iekšējās drošības biroju. 2023.gadā Latvijas Tiesnešu mācību centrā Pārstāvis un Biroja darbinieki vadīja vairākas lekcijas un seminārus par Tiesas metodoloģiju un praktisko darbu ar Tiesas datubāzēm. Turklāt līdztekus lekcijām, kas sniegtas tālākizglītības un profesionālās pilnveides ietvaros, 2023.gadā lekcijas par tiesvedību Tiesā, par EP un cilvēktiesībām kopumā Pārstāvis pasniedza arī Rīgas Juridiskās augstskolas un Latvijas Universitātes studentiem. Pārstāvis un Biroja darbinieki 2023.gadā piedalījās vairāku nacionālo tiesas procesa izspēļu tiesāšanā: Tiesībsarga biroja organizētajā izspēlē, kas atveido tiesvedības procesu Tiesā un prof. Kārļa Dišlera Konstitucionālo tiesību tiesas procesa izspēlē, kas atveido Satversmes tiesas procesu un kuras ietvaros 2023.gadā

⁶¹ Pārstāvja tīmekļa vietne: <https://www.mfa.gov.lv/lv/par-mums/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas>.

risināts jautājums par Latvijas Republikas iedzīvotāja (ārvalstnieka) tiesībām iegūt un saglabāt pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā.

55. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2023.gadā Pārstāvis sniedza atbalstu ikgadējās cilvēktiesību konferences organizēšanai, kurā 2023.gadā līdzīgi kā pēdējos gados papildus tēmām par aktuālajiem Tiesas nolēmumiem gan Latvijas, gan citu valstu lietās apskatīta arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūra, kā arī diskutēts par sporta tiesībām un to, kā cilvēktiesības ietekmē sportistu ikdienu un sporta tiesības kā jomu. Ņemot vērā, ka 2023.gadā mainījās Pārstāvis, cilvēktiesību konferencē bijusi Pārstāve sniedza atskatu par paveikto pēdējos gados, pārstāvot Latvijas intereses Tiesā, kā arī sniedza ieskatu Tiesas nolēmumos un gaidāmajos Tiesas spriedumu izpildes pasākumos.
56. 2024.gadā pilnvaru termiņš iztek no Latvijas ievēlētajam tiesnesim Tiesā, tāpēc 2023.gadā Birojs organizēja atklātu konkursu jauna Latvijas tiesneša kandidātu izvērtēšanai un izvēlei. Atklāts konkurss uz Tiesas tiesneša vietu tika izsludināts 2023.gada 16.jūnijā, ļaujot pretendentiem pieteikties līdz 2023.gada 1.augustam. Kopumā konkursā pieteicās 9 pretendenti, kuru pieteikumus 2 kārtās izvērtēja nacionālā tiesneša amata pretendentu atlases komisija. Atlases komisijā, ko apstiprināja ar Ministru kabineta rīkojumu,⁶² piedalījās pārstāvji no Augstākās tiesas, Ārlietu ministrijas, Ģenerālprokuratūras, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Tiesībsarga biroja, Tieslietu ministrijas, Saeimas Juridiskās komisijas, Satversmes tiesas un Valsts prezidenta kancelejas. Nacionālās atlases procedūras rezultātā Ministru kabinets 2024.gada februārī apstiprināja Artūra Kuča, Jāņa Neimaņa un Daigas Rezevskas kandidatūras.⁶³ Atlases process noslēdzās 2024.gada 16.aprīlī, kad EP Parlamentārā asambleja ar absolūto balsu vairākumu Latvijas tiesneša Tiesā amatā ievēlēja Artūru Kuču. Jaunievēlētais Latvijas tiesnesis darbu Tiesā uzsāks 2024.gada septembrī.
57. Visbeidzot Pārstāvis 2023.gada oktobrī piedalījās Latvijas Cilvēktiesību centra organizētajā paneldiskusijā par nevaldības sektora sadarbību ar starptautiskajiem cilvēktiesību aizsardzības mehānismiem. Paneldiskusiju Cilvēktiesību centrs organizēja tā darbības 30 gadu jubilejas atzīmēšanai. Šajā panelī Pārstāvja vietniece dalījās ar pieredzi no Latvijas pārstāvības starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās perspektīvas gan tiesvedību Tiesā gaitā, gan Tiesas spriedumu izpildes procesos, kā arī sniedza informāciju par iespējam nevaldības organizācijām sniegt alternatīvos ziņojumus par Latvijas ziņojumiem par dažādu ANO konvenciju izpildi Latvijā un iesaistīties citos procesos.

III.1. SADARBĪBA AR VALSTS IESTĀDĒM UN TIESĀM

58. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2023.gada novērojumi liecina, ka Pārstāvja iesaiste jauna normatīvā regulējuma izstrādes procesā, sniedzot atzinumu par tiesību aktu projektiem un piedaloties starpministriju (starpinstitūciju) sanāksmēs, kā arī iesaiste darba grupās, kas izstrādā tiesību aktu projektus vai lemj par nepieciešamajiem uzlabojumiem esošajā regulējumā vai praksē, ir efektīvs veids, kā novērst Latvijas tiesību aktu neatbilstību Konvencijai un tādējādi novērst arī jaunu sūdzību nonākšanu Tiesā. Šāda Pārstāvja iesaiste un līdzdalība veicina valsts amatpersonu izpratni par cilvēktiesību jautājumiem. 2023.gadā Pārstāvja un Biroja iesaiste dažādu viedokļu sniegšanā, darba grupās un normatīvo aktu izstrādes procesā ievērojami pieaugusi. Īpaši izceļama Pārstāvja un Biroja iesaiste Imigrācijas likuma grozījumu un Latvijas Republikas valsts robežas likuma grozījumu izstrādē un diskusijās par tiem, kā arī EP Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu ratifikācijas procesā.

⁶² Ministru kabineta 2023.gada 16.jūnija rīkojums Nr.346, Latvijas Vēstnesis Nr.118, 20.06.2023.

⁶³ Ministru kabineta 2024.gada 27.februāra rīkojums Nr.156, Latvijas Vēstnesis Nr.43, 29.02.2024.

59. 2023.gadā Pārstāvis sniedza viedokli 5 Satversmes tiesas lietās: lietā Nr.2020-33-01 “Par Augstskolu likuma 5.panta pirmās daļas trešā teikuma, 56.panta trešās daļas un pārejas noteikumu 49.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam”; lietā Nr.2022-36-01 “Par Pilsonības likuma pārejas noteikumu 7.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam”; apvienotajās lietās Nr.2023-04-01 un 2023-07-0106 “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.punkta un 2022.gada 22.septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5.panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 91.panta pirmajam teikumam un 96.pantam” un “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 91.panta pirmajam teikumam un 96.pantam, kā arī Konvencijas 4.Protokola 4.pantam”; kā arī lietā Nr.2022-45-01 “Par Izglītības likuma 9.panta 1.¹daļas, pārejas noteikumu 102.punkta 1.apakšpunkta un 2022.gada 29.septembra likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1., 5. un 6.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 112.panta pirmajam teikumam un 114.pantam”. Pirmajā lietā Satversmes tiesa Pārstāvi aicināja izteikt viedokli tikai lietas izskatīšanas mutvārdu procesā daļā, lūdzot sniegt vērtējumu par apstrīdēto normu ietekmi uz personu tiesībām uz īpašumu. Līdz ar to Pārstāvja viedoklis šajā lietā pievērsās tikai tiesību uz īpašumu jautājumiem, Pārstāvim uzrunā uzsverot, ka valsts rīcības brīvība, nosakot tiesību uz īpašumu ierobežojumus, ir plaša, un vēl plašāka tā ir tad, ja ierobežojuma leģitīmais mērķis ir saistīts ar valsts konstitucionālās identitātes elementa aizsardzību.⁶⁴ Savukārt lietā Nr.2022-36-01 Pārstāvis sniedza viedokli par Tiesas judikatūru jautājumos par pilsonības atņemšanu personai, kas, iegūstot pilsonību, sniegusi nepatiesas ziņas vai noklusējusi būtisku informāciju, atsaucoties īpaši uz Tiesas judikatūru par Konvencijas 8.panta piemērošanu. Šajā lietā Pārstāvis vērsa Satversmes tiesas uzmanību arī uz apsvērumu, ka jautājumā varētu būt arī vairākas savstarpēji salīdzināmas personu grupas, kas ieguvušas pilsonību, apzināti noklusējot būtisku informāciju vai sniedzot nepatiesas ziņas, dažādos laika posmos.⁶⁵ Apvienotajās lietās Nr.2023-04-01 un 2023-07-0106 Pārstāvis pauda viedokli, ka apstrīdētās normas atbilst Konvencijas 8.pantam, 14.pantam un 4.Protokola 4.pantam, uzsvāru liekot uz to, ka likumdevēja izstrādātie grozījumi Imigrācijas likumā to kopumā nosaka jaunu sistēmu uzturēšanās atļauju piešķiršanas kārtībai un prasībām, kas, salīdzinājumā ar iepriekšējo regulējumu, nodrošina efektīvu demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzību.⁶⁶ Visbeidzot lietā Nr.2022-45-01 Pārstāvis sniedza visaptverošu apskatu par Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā mazākumtautību tiesību aizsardzībai, kā arī vērsa Satversmes tiesas uzmanību uz Tiesas secinājumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*.⁶⁷
60. 2023.gadā Pārstāvis Saeimā un tās komisijās piedalījās diskusijās par dažādiem starpnozaru jautājumiem un izskatāmajiem likumprojektiem, kā arī sniedza viedokli un atzinumus par specifiskiem cilvēktiesību aspektiem. Pārstāvis un Biroja darbinieki piedalījās vairākās Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdēs, kurās debatēja par grozījumiem Imigrācijas likumā, Latvijas Republikas valsts robežas likumā un Valsts robežsardzes likumā. Tāpat Pārstāvis piedalījās likumprojekta “Par rīcību ar nekustamo īpašumu, kas nepieciešama valsts drošības apdraudējuma novēršanai” izskatīšanā un piedalījās Ārlietu ministrijas viedokļa sniegšanā saistībā ar likumprojektu “Grozījumi likumā ”Par padomju un nacistisko režīmu slavinošo objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā”” un likumprojektu par “Par Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu”. Tāpat Pārstāvis un Biroja darbinieki piedalījās vairākās Saeimas Juridiskās komisijas sēdēs, kurās izskatīja

⁶⁴ Skat., Satversmes tiesas 2023.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.2020-33-01, 13.punkts.

⁶⁵ Skat., Satversmes tiesas 2023.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.2022-36-01, 8.punkts.

⁶⁶ Skat., Satversmes tiesas 2024.gada 15.februāra spriedums lietā Nr.2023-04-0106, 11.punkts.

⁶⁷ Skat., Satversmes tiesas 2024.gada 10.jūlija spriedums lietā Nr.2022-45-01, 9.punkts.

likumprojektu pakotni partnerības institūta izveidei un ieviešanai, kā arī Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijas sanāksmēs.

61. Kā katru gadu, arī 2023.gadā Pārstāvis un Birojs cieši sadarbojās ar Tieslietu ministriju. 2023.gadā gan Pārstāvis, gan Biroja darbinieki iesaistījās atsevišķu jautājumu, tostarp jautājumu, kas skar Tiesas spriedumu izpildi vai Tiesas nolēmumos identificētos trūkumus, apspriešanā pastāvīgās Kriminālprocesa likuma darba grupas sanāksmēs. Saistībā ar Tiesas sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* izpildi Pārstāvis un Biroja darbinieki piedalījās Tieslietu ministrijas organizētajās sanāksmēs, kurās vērtēja nepieciešamos grozījumus normatīvajā regulējumā, kā arī apsprieda nepieciešamību izstrādāt vadlīnijas, lai nodrošinātu efektīvu nacionālo institūciju sadarbību saskarsmes un pagaidu saskarsmes tiesību īstenošanas kārtības nodrošināšanai Latvijā. Turklāt sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* izpildes pasākumu ietvaros Biroja darbinieki piedalījās videokonferencē ar bāriņtiesas pārstāvjiem, vērtējot sprieduma izpildei nepieciešamos pasākumus. Biroja darbinieki sniedza ieguldījumu arī Ārlietu ministrijas un Tieslietu ministrijas atzinumam par Krievijas un Baltkrievijas pilsoņu tiesībām iegūt īpašumā zemi Latvijā. Tāpat 2023.gadā Birojs sniedza vairākus atzinumus par iestāžu sagatavotajiem likumprojektiem un citiem tiesību aktu projektiem.
62. 2023.gadā Birojs vairākos jautājumos turpināja iepriekš uzsākto sadarbību ar Iekšlietu ministriju, Valsts robežsardzi un Iekšējās drošības biroju. Ņemot vērā situāciju Baltkrievijas-Latvijas robežas tuvumā un Tiesā izskatāmās lietas, kas saistītas ar šo situāciju, Birojs vairākkārt konsultējās ar Iekšlietu ministriju, Valsts robežsardzi un Iekšējās drošības biroju, lai precizētu minētajā teritorijā notiekošo, informāciju par iesniedzējiem, šo personu iespējamu ielaišanu Latvijas teritorijā, atgriešanu uz izcelsmes valsti, amatpersonu darbībām un citu informāciju. 2023.gadā Pārstāvis turpināja sadarbību arī ar Labklājības ministriju, atbildot uz jautājumiem par Bērnu tiesību komitejas noslēguma secinājumu ieviešanu Latvijā. Tāpat 2023.gadā Pārstāvis tikās ar Satversmes tiesas un Tiesībsarga biroja darbiniekiem.

III.2. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

63. Starptautiskajā līmenī 2023.gadā Pārstāvis un Biroja darbinieki turpināja piedalīties darba grupās EP ietvaros, tajā skaitā EP Cilvēktiesību koordinācijas komitejā (CDDH), kurā 2023.gadā Pārstāvis turpināja pildīt priekšsēdētāja amatu. Latvijas prezidentūras EP Ministru komitejā ietvaros Birojs Latvijā organizēja CDDH biroja sanāksmi, kurā pārstāvji no Austrijas, Nīderlandes, Polijas, Somijas, Spānijas, Šveices un Vācijas viesojās Rīgā, lai sagatavotos gaidāmajai CDDH plenārsesijai. Tāpat 2023.gadā Pārstāvis turpināja darbu kā EP CDDH darba grupas cilvēktiesību un vides aizsardzības jautājumos (CDDH-ENV) vadītājs. 2023.gadā Birojs sadarbībā ar Latvijas Pastāvīgo pārstāvniecību EP turpināja darbu Tiesas spriedumu izpildes jomā un EP Ministru komitejā izteicās par vairākiem spriedumiem, kuros Tiesa konstatējusi cilvēktiesību pārkāpumus, kuru pamatā ir mēģinājumi ierobežot politisko opozīciju, vērsties pret izteiksmes brīvību un cilvēktiesību aizstāvjiem dažādās Konvencijas dalībvalstīs.
64. 2019.gadā atsāktais darbs pie Eiropas Savienības pievienošanās Konvencijai, kas joprojām turpinās, nozīmēja, ka 2023.gadā turpinājās diskusijas gan Eiropas Savienības, gan EP līmenī. Proti, Eiropas Savienības līmenī diskusijas notika Eiropas Savienības Padomes Pamattiesību, pilsoņu tiesību un personu brīvas pārvietošanās jautājumu darba grupā (FREMP), kuras darbā viedokli sniedza arī Ārlietu padomnieku darba grupa; savukārt EP līmenī darbs noritēja darba grupā “46+1”,⁶⁸ kura apsprieda Eiropas Savienības Pievienošanās līguma tekstu un tā skaidrojošo materiālu. FREMP darba grupā darbs norit pie Eiropas Savienības iekšējiem noteikumiem, kas būtu pakārtoti Pievienošanās līgumam, un Eiropas Savienības dalībvalstu

⁶⁸ Sākotnēji darba grupas nosaukums bija “47+1”, taču pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022.gada 24.februārī Krieviju 2022.gada martā izslēdza no EP. Līdz ar šo darba grupu pārdēvēja par “46+1”.

koordinācijas ar Komisiju vienotas nostājas veidošanai sarunās EP darba grupas ietvaros. 2023.gada martā tika sasniegts būtisks panākums EP līmenī, panākot EP dalībvalstu vidū provizorisku vienošanos par pievienošanās instrumentu tekstu un saturu.⁶⁹ Latvijas pozīciju abās organizācijās – EP Strasbūrā un ekspertu darba grupās Briselē – koordinē Birojs. 2023.gadā Latvija aktīvi atbalstīja Eiropas Savienības pievienošanās Konvencijai un nepieciešamību aktīvi darboties pie Eiropas Savienības iekšējiem noteikumiem, par šo jautājumu sniedzot arī atbildes nevaldības organizācijām.

65. Visbeidzot 2023.gadā Pārstāvis Latvijas prezidentūras EP Ministru komitejā ciklā Rīgā organizēja Konvencijas dalībvalstu valdību pārstāvju Tiesā sanākumi. Šī sanāksme atzīmēja desmitgadi, kopš Rīgā norisinājās iepriekšējā valdību pārstāvju Tiesā sanāksme. Kopumā tajā piedalījās vairāk nekā 35 dalībnieki no 32 EP dalībvalstīm, tostarp diskusijām pievienojoties attālinātā formātā. Šī sanāksme ir tradicionāla valdību pārstāvju iespēja pārrunāt aktualitātes Tiesas judikatūrā, izaicinājumus, ar kuriem pārstāvji saskaras, pārstāvot valstis Tiesā, un citus interesējošus jautājumus. Tomēr Covid-19 pandēmijas laikā noteikto pulcēšanās ierobežojumu dēļ šāda sanāksme kādu laiku nebija notikusi. Tādējādi ar šo sanākumi Latvija ne tikai atzīmēja desmitgadi kopš iepriekšējās sanāksmes Rīgā, bet arī atjaunoja šo tradīciju līdzīgi kā tas bija ar Latvijas organizēto sanākumi pirms 10 gadiem.

IV.2024.GADĀ PLĀNOTIE DARBI

66. 2024.gadā Pārstāvis turpinās iesāktos darbus, īstenojot Latvijas valsts interešu pārstāvību Tiesā un ANO. Pārstāvis nodrošinās valdības apsvērumu sagatavošanu un iesniegšanu Tiesā un Komitejā izskatāmajās lietās, kā arī Ministru kabineta informēšanu par Tiesas tiesvedībā esošajām lietām un pieņemtajiem spriedumiem Latvijas lietās. Ievērojot Tiesas pasludināto nolēmumu skaitu un valdības apsvērumu sniegšanai saņemto lietu skaitu un šo lietu sarežģīto dabu, sagaidāms, ka Pārstāvja un Biroja darbs, pārstāvot Latvijas intereses Tiesā, radīs ievērojamu noslodzi. Turklāt Tiesa šobrīd izskata vairākas Latvijas lietas, kam var būt ietekme uz Konvencijas interpretāciju plašākā kontekstā, tāpēc sagaidāms, ka ievērojams darbs būs veltāms tieši šo konceptuālo jautājumu vērtēšanai un valdības apsvērumu par tiem sniegšanai. Šajā ziņā īpaši būtiski uzsvērt, ka Tiesā izskatāmo lietu skaits un sarežģītība varētu pieaugt, ņemot vērā, ka Tiesa nodarbināto juristu, kas darbojas ar Latvijas lietām, skaits turpina pieaugt, bet Tiesā iesniegtās sūdzības skar arvien sarežģītākus tiesību jautājumus. Turklāt arī Tiesas darbības metodes, atslogojot savu darbu, bet lielāku uzsvaru liekot uz dalībvalstu pozīciju koordinēšanu, radīs papildu noslodzi Birojam, sagatavojot valdības apsvērumus lietās, kur Latvija ir viena no vairākām valstīm-atbildētājām vai viena no vairākām valstīm, kas iesaistās lietā trešās puses statusā.
67. 2024.gadā Pārstāvja galvenie uzdevumi ANO būs iesniegt Latvijas kārtējo ziņojumu par Pakta ieviešanu Latvijā 2014.-2019.gadā, kā arī turpināt darbu pie Latvijas valdības apsvērumu iesniegšanas Komitejā izskatāmajās lietās, kuru skaits iepriekšējos gados ievērojami pieauga. Turklāt arī Komiteja ir uzlabojusi savas darbības metodes un ātrāk apstrādā jaunas lietas un pieņem jaunus viedokļus Latvijas lietās, tāpēc arī šajā jomā sagaidāms, ka Pārstāvja un Biroja darba apjoms varētu pieaugt. Tāpat Pārstāvis turpinās darbu pie Latvijas kārtējiem ziņojumiem par ANO Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā 2017.-2020.gadā, ANO Konvencijas par bērnu tiesībām ieviešanu Latvijā 2016.-2020.gadā un ANO Konvencijas par jebkādas sievietu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā 2018.-2023.gadā, kā arī plānots uzsākt darbu pie Latvijas kārtējā ziņojuma par ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem ieviešanas Latvijā 2020.-2023.gadā. Tomēr, ņemot vērā, ka 2023.gadā saglabājies

⁶⁹ Plašāka informācija angļu valodā pieejama EP tīmekļa vietnē: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/-/latest-meeting-of-the-cddh-ad-hoc-negotiation-group-46-1->.

ievērojams valdības apsvērumu sniegšanai saņemto Tiesā izskatāmo lietu un pasludināto nolēmumu skaits un pieaudzis Komitejā izskatāmo lietu skaits, turklāt sagaidāms, ka turpmākie Tiesas nolēmumi skars komplicētus tiesību jautājumus, sagaidāms, ka lielākā daļa Pārstāvja darbības 2024.gadā, visticamāk, tiks veltīta Latvijas apsvērumu sniegšanai Tiesā un Komitejā izskatāmajās lietās un Tiesas spriedumu izpildei.

68. Nacionālajā līmenī Pārstāvis turpinās sadarbību ar valsts pārvaldes iestādēm, tiesām un tiesībsargājošajām iestādēm, tostarp turpinot piedalīties arī Latvijas Tiesnešu mācību centra organizētās tālākizglītības programmās, Rīgas Juridiskās augstskolas un Latvijas Universitātes rīkotajosursos un konferencēs, un turpinās informēt atbildīgās iestādes un sabiedrību kopumā par cilvēktiesību aktualitātēm un Tiesas judikatūras attīstību. Ņemot vērā iepriekšējo gadu tendences, sagaidāms, ka Pārstāvis turpinās sniegt viedokļus arī Satversmes tiesā izskatāmajās lietās. Turklāt 2024.gadā plānots uzsākt darbu, lai Latvija pievienotos Konvencijas 16.Protokolam, kas ļaus Latvijas izvēlētām augstākā līmeņa tiesām lūgt konsultatīvu atzinumu par Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību interpretācijas un piemērošanas jautājumiem, kuros vēl nav izveidojusies skaidra Tiesas judikatūra.⁷⁰
69. 2024.gadā Pārstāvis un Biroja darbinieki turpinās starptautisko sadarbību, piedaloties gan EP ekspertu darba grupās, gan EP Ministru vietnieku komitejas sanāsmēs par Tiesas nolēmumu izpildes uzraudzību, diskusijās par Eiropas Savienības pievienošanu Konvencijai un Eiropas Savienības Iekšējo noteikumu izstrādes procesā Eiropas Savienības ekspertu darba grupās. 2024.gadā Pārstāvis turpinās piedalīties CDDH-ENV darba grupas sanāsmēs, kas veltīta cilvēktiesību un vides tiesību jautājumiem, un paudīs Latvijas nostāju par nepieciešamību jaunam vides un cilvēktiesību instrumentam, kā arī, iepazīstoties ar darba grupām, kuras plānots izveidot nākamajam plānošanas periodam, iespējams, iesaistīsies arī citu jautājumu virzībā.

⁷⁰ Konvencijas 16.Protokols, starptautisks līgums, CETS no.214, pieņemts 2013.gada 2.oktobrī, angļu valodā pieejams: <https://rm.coe.int/1680084832>.

B.DALĀ

PĀRSKATS PAR TIESAS JUDIKATŪRAS ATTĪSTĪBU LATVIJAS LIETĀS

70. Šis ziņojuma daļas mērķis ir sniegt pārskatu par Tiesas judikatūras attīstību 2023.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās.
71. 2023.gadā Tiesa pasludināja 10 nolēmumus Latvijas lietās. No 2023.gadā pasludinātajiem nolēmumiem 2 spriedumos Tiesa apskatīja jautājumus par 2018.gada izglītības reformas posmu, kas paredzēja latviešu valodas kā mācību valodas proporcijas palielināšanu visos izglītības līmeņos. Šajās lietās Tiesai bija iespēja apskatīt, vai Konvencijas 1.Protokola 2.pantā garantēto tiesību uz izglītību tvērums kopš tās 1968.gada sprieduma *Beļģijas lingvistikas lietā*⁷¹ ir paplašinājies, tādējādi sniedzot secinājumus par Konvencijas interpretāciju un piemērošanu, kas var būt noderīga visām EP dalībvalstīm. Turklāt šajās lietās Tiesai bija iespēja vērtēt ļoti nopietnus Latvijas konstitucionālās identitātes elementus, kam bija ietekme uz Tiesas sniegto vērtējumu. Vēl 1 nolēmumā Tiesa konstatēja jaunu tiesību aizsardzības līdzekli saistībā ar amatpersonu, kas nav iesaistītas kriminālprocesā, izteikumiem, kas varētu būt pretrunā personas tiesībām uz nevainīguma prezumpciju, bet vēl citā nolēmumā, noraidot personu sūdzības, Tiesa apstiprināja iepriekš lietā *Guravska pret Latviju* identificētā tiesību aizsardzības līdzekļa attiecībā uz sūdzībām par nesamērīgi ieilgušu civilprocesu efektivitāti. Savukārt lietā *Dalvy pret 47 EP dalībvalstīm*, kurā valstis-atbildētājas bija visas Konvencijas dalībvalstis, Tiesa pasludināja lēmumu, nelūdzot valstu apsvērumus. Šajā nolēmumā Tiesa sniedz ieskatu EP iekšējos procesos un atgādina, ka arī tās institūciju darbība var radīt Konvencijas dalībvalstu starptautisko atbildību.
72. Turpmākajās rindkopās Pārstāvis vispirms apskata 2023.gadā Tiesas pasludinātajos nolēmumos Latvijas lietās iekļautos nozīmīgākos secinājumus attiecībā uz sūdzību pieņemamību izskatīšanai, pēc tam pievērsoties Tiesas secinājumiem, izskatot personu sūdzības pēc būtības. Šāda secība ļauj pieturēties pie skaidras izpratnes par sūdzību izskatīšanas stadijām Tiesā, vienlaikus ļaujot arī lasītājam sekot un izprast, kāda ir sūdzību izvērtēšanas darbību virkne. Līdztekus gan jāatzīmē, ka 2023.gadā pasludinātajos Tiesas lēmumos, noraidot personu sūdzības, Latvijas lietās, ir ietvertas nozīmīgas atziņas par Konvencijas un tās protokolu interpretāciju un piemērošanu, kas demonstrē, ka ne tikai Tiesas spriedumos, bet arī Tiesas lēmumos, kurus bieži vien plašāka sabiedrība piemirst, ietverti ārkārtīgi būtiski Tiesas secinājumi un skaidrojumi par Konvenciju, Tiesas darbu un metodēm, kā arī nacionālo tiesību un tiesību aizsardzības mehānismu attīstību.

I. SŪDZĪBU SVĪTROŠANA NO TIESĀ IZSKATĀMO LIETU SARAKSTA

73. Arī 2023.gads neizpalika bez lietām, kurās personu sūdzības atbilstoši Konvencijas 37.pantam svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta. Atbilstoši Konvencijas 37.pantam Tiesa personu sūdzības var svītrot no Tiesā izskatāmo lietu saraksta jebkurā tiesvedības stadijā, ja tā konstatē, ka sūdzības izskatīšana vairs nav iespējama vai nepieciešama. Piemēram, kā tas bija arī ar 2023.gadā pasludinātajiem nolēmumiem, ja persona pārtrauc saziņu ar Tiesu un neatbild uz tās atkārtotiem lūgumiem sniegt papildu informāciju. Vienlaikus situācijās, kad Tiesas noteiktie termiņi nokavēti no iesniedzēja neatkarīgu iemeslu dēļ, iesniedzējs var lūgt Tiesu noteikt jaunu termiņu. Tāpēc ierasti Tiesa personas informē vairākkārt par tās iepriekš izteiktajiem lūgumiem iesniegt papildu apsvērumus vai citu informāciju pirms lemj par lietas svītrošanu no Tiesā izskatāmo lietu saraksta.

⁷¹ *Lieta par dažiem likumu, kas attiecas uz valodas izmantošanu izglītībā Beļģijā, aspektiem* (iesniegumi Nrs.1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63, 2126/64), 1968.gada 23.jūlija spriedums (būtība).

74. 2023.gadā Tiesa, pamatojoties uz Konvencijas 37.panta 1.punkta (a) apakšpunktu, noraidīja personu sūdzības divās lietās: *Kļaviņš pret Latviju* un *Martinsons pret Latviju*. Lietā *Kļaviņš pret Latviju*⁷² iesniedzējs, atsaucoties uz Konvencijas 6.panta 1.punktu, sūdzējās par kriminālprocesa, kurā viņš bija atzīts par cietušo, ilgumu. Pēc tam, kad valdība 2019.gada 18.jūlijā iesniedza apsvērumus par iesniedzēja sūdzību pieņemamību izskatīšanai un būtību, Tiesa tos nosūtīja iesniedzējam atbildes apsvērumu sniegšanai. Tomēr, lai arī iesniedzējs bija iesniedzis savu prasību par taisnīgas atlīdzības piešķiršanu, Tiesa viņam 2023.gada 27.aprīlī lūdza sniegt arī atbildes apsvērumus un citu informāciju, kas bija nepieciešama lietas turpmākai izskatīšanai. Lūgumu Tiesa iesniedzēja pārstāvim nosūtīja ierakstītas vēstules veidā, taču iesniedzējs un viņa pārstāvis, lai arī vēstuli saņēma 2023.gada 11.maijā, uz to neatbildēja. Šāda iesniedzēja rīcība ļāva Tiesai secināt, ka iesniedzējs nevēlas uzturēt savu sūdzību un to noraidīja. Šajā lietā atbilstoši Tiesas lēmumam secināms, ka Tiesa atgādinājumu iesniedzēja pārstāvim sūtīja vienreiz, turklāt no brīža, kad iesniedzējs saņēma pēdējo (ierakstīto) vēstuli līdz Tiesas lēmumam par sūdzības svīturošanu no Tiesā izskatāmo lietu saraksta pagāja nedaudz vairāk nekā 3 mēneši, bet no valdības apsvērumu Tiesā iesniegšanas laika – nedaudz vairāk nekā 4 gadi.
75. Līdzīgu apsvērumu vadīta Tiesa noraidīja arī iesniedzēja lietā *Martinsons pret Latviju*⁷³ sūdzību par iespējamu Konvencijas 5.panta 4.punkta pārkāpumu, kas saistīts ar tiesībām iepazīties ar krimināllietas materiāliem, kas pamatoja apcietinājuma piemērošanu. Pēc tam, kad Latvija 2023.gada 21.februārī nosūtīja Tiesai tās apsvērumus par iesniedzēja sūdzību pieņemamību izskatīšanai un būtību, Tiesa tos pārsūtīja iesniedzējam atbildes apsvērumu sniegšanai. Atbilstoši Tiesas rīcībā esošajiem izrakstiem no *eComms* sistēmas (Tiesas elektronisko komunikāciju sistēma) iesniedzējs Tiesas vēstuli saņēma 2023.gada 3.martā, lejupielādēja 2023.gada 16.martā, taču nekādu atbildi nesniedza. 2023.gada 25.aprīlī Tiesa atgādināja iesniedzēja pārstāvim par atbildes sniegšanu un vērsa viņa uzmanību uz Konvencijas 37.panta 1.punkta (a) apakšpunktu, atbilstoši kuram Tiesa viņa sūdzību varēja svītrot, ja tā secinātu, ka iesniedzējs vairs to neuztur. Arī šo vēstuli iesniedzēja pārstāvis saņēma un lejupielādēja no *eComms* sistēmas, taču atbildi nesniedza. Tādēļ 2023.gada 26.jūnijā Tiesa ierakstītā vēstulē atkārtoti informēja par lūgumu sniegt atbildi, ko iesniedzēja pārstāvis saņēma 2023.gada 29.jūnijā, taču atbildi nesniedza. Līdz ar to 2023.gada 14.septembrī Tiesa iesniedzēja sūdzību svītvoja no Tiesā izskatāmo lietu saraksta. Tādējādi no valdības apsvērumu iesniegšanas līdz brīdim, kad Tiesa sūdzību svītvoja, pagāja nedaudz vairāk nekā 6 mēneši, bet no Tiesas pēdējās (ierakstītās) vēstules saņemšanas līdz lietas svīturošanas brīdim – aptuveni pusotrs mēnesis.
76. Abos lēmumos par lietu svīturošanu no Tiesā izskatāmo lietu saraksta Tiesa iekļāva arī atzīmi par to, ka šīs lietas nebija nepieciešams turpināt izskatīt, lai nodrošinātu pienācīgu cilvēktiesību aizsardzību. Tas ļauj secināt, ka noteiktos gadījumos Tiesa varētu lemt par lietas turpmāku izskatīšanu arī tad, ja persona neatbild uz Tiesas lūgumiem sniegt apsvērumus vai papildu informāciju. Šāds secinājums turklāt iet roku rokā arī ar citu Konvencijas normu, proti, Konvencijas 35.panta 3.punkta (b) apakšpunktu, kas atsaucas uz *de minimis* prasību. Atbilstoši Konvencijas 35.panta 3.punkta (b) apakšpunktam Tiesa var noraidīt personu sūdzības, ja tās nesasniedz minimālo aizskāruma līmeni, lai sūdzību izskatītu starptautiska tiesa. Tomēr šim pieņemamības kritērijam ir vēl viens priekšnoteikums – lietu nav nepieciešams turpināt izskatīt, lai nodrošinātu pienācīgu cilvēktiesību aizsardzību. Šo pieņemamības kritēriju Tiesa vērtēja, piemēram, lietā *Sergets pret Latviju*,⁷⁴ attiecībā uz nepieciešamību nodrošināt pienācīgu cilvēktiesību aizsardzību skaidrojot, ka šis elements pieprasa Tiesai turpināt lietas izskatīšanu, ja tā skar jautājumus ar vispārēju nozīmi Konvencijas interpretācijai un piemērošanai vai ir vērsta uz sistēmisku problēmu izgaismošanu konkrētā dalībvalstī. Tādējādi no Tiesas lēmumiem, ar

⁷² *Kļaviņš pret Latviju* (iesniegums Nr.76865/17), 2023.gada 31.augusta lēmums.

⁷³ *Martinsons pret Latviju* (iesniegums Nr.4200/19), 2023.gada 14.septembra lēmums.

⁷⁴ *Sergets pret Latviju* (iesniegums Nr.41744/12), 2020.gada 6.oktobra lēmums, 27.rindkopa.

kuriem svītrotas augšminētās lietas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta 2023.gadā, izšķetināms arī šis sistēmiskais punkts. Tas sasaucas arī ar Konvencijas sistēmas mērķi – nodrošināt cilvēktiesību aizsardzību, kas ir efektīva un praktiska, nevis teorētiska un iluzora.

II. SŪDZĪBU PIENĒMAMĪBA IZSKATĪŠANAI PĒC BŪTĪBAS

77. 2023.gadā Tiesas pasludinātajos nolēmumos Latvijas lietās īpaši skaidri saskatāma Tiesas lēmumu noraidīt personu sūdzības divējādā daba. Proti, kad Tiesa noraida sūdzības procesuālu apsvērumu, piemēram, nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizmēģināšanas dēļ un substantīvu apsvērumu, piemēram, acīmredzami nepamatotas sūdzības dēļ. Pārskata periodā Tiesa 6 nolēmumos sūdzības noraidīja procesuālu apsvērumu vadīta, bet vēl 5 nolēmumos – substantīvu apsvērumu dēļ. Turklāt 2023.gadā pasludinātajos nolēmumos Latvijas lietās Tiesai bija iespēja ne tikai atgādināt jau senas patiesības, bet identificēt jaunu tiesību aizsardzības līdzekli, skaidrojot arī savu metodoloģiju, noraidot personu sūdzības tad, ja izveidojies jauns tiesību aizsardzības līdzeklis. Tāpat, noraidot iesniedzēju sūdzības Latvijas lietās, Tiesa 2023.gadā varēja pārvērtēt tās iepriekšējo judikatūru un noskaidrot, vai starp valstīm ir izveidojusies vienota izpratne par Konvencijas 1.Protokola 2.pantā garantēto tiesību materiāltiesisko tvērumu, kā arī sniegt skaidru vēstījumu Latvijai un citām Konvencijas dalībvalstīm, ka Tiesa nedarbojas un Konvencija nav interpretējama vakuumā.
78. Tomēr, ņemot vērā, ka Tiesa 2023.gadā pasludināja tikai 7 lēmumus, noraidot personu sūdzības Latvijas lietās, būtiski atminēties, ka Tiesa 1 nolēmuma ietvaros var dažādas personu sūdzības gan noraidīt, gan izskatīt pēc būtības. Tā 2023.gadā Tiesa darīja 2 spriedumos: *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*, kuros personu sūdzības noraidītas gan procesuālu iemeslu dēļ, gan substantīvu apsvērumu dēļ, gan arī izskatītas pēc būtības, secinot, ka nav noticis Konvencijas pārkāpums. Turklāt līdztekus jāmin arī tas, ka Tiesa arī lēmumos var noraidīt personu sūdzības par dažādiem aspektiem dažādu motīvu vadīta. Piemēram, lietās *Gapoņenko pret Latviju* un *Šteina pret Latviju* Tiesa noraidīja sūdzības gan substantīvu apsvērumu dēļ – acīmredzami nepamatota sūdzība –, gan procesuālu apsvērumu dēļ – nebija izsmelti nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi. Turpmākajās rindkopās Pārstāvis sniedz izvērstu apskatu par Tiesas secinājumiem, noraidot personu sūdzības.

II.1. Lietas, kurās Tiesa noraidīja sūdzības gan procesuālu, gan substantīvu apsvērumu dēļ

79. Starp 2023.gadā pasludinātajiem Tiesas nolēmumiem ir 4 nolēmumi, kuros Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības gan substantīvu, gan procesuālu apsvērumu dēļ. Šie nolēmumi ir jau pieminētie *Valiullina un citi pret Latviju*, *Džibuti un citi pret Latviju*, *Šteina pret Latviju* un *Gapoņenko pret Latviju*. Šajās lietās Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības tādēļ, ka tās bija acīmredzami nepamatotas, tāpēc, ka iesniedzēji nebija izmēģinājuši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus, un tādēļ, ka iesniedzēju sūdzības neietilpa iesniedzēju piesaukto Konvencijas normu materiāltiesiskajā tvērumā. Turpmākajās rindkopās Pārstāvis vispirms apskata Tiesas lēmumus, bet pēc tam – plašāk Tiesas spriedumus, pievēršot uzmanību arī Tiesas judikatūrai Latvijas lietās, kurās personas sūdzējušās par iespējamiem tiesību uz izglītību pārkāpumiem.
80. Lietā *Šteina pret Latviju*⁷⁵ iesniedzēja sūdzējās par iespējamu Konvencijas 2.panta pārkāpumu trīs dažādos aspektos. Iesniedzējas ieskatā, Latvija nebija:

- (1) izpildījusi savu pienākumu aizsargāt iesniedzējas tēva dzīvību, jo psihoneiroloģiskās slimnīcas, kurā uzturējās viņas tēvs, personāls, viņas ieskatā, neveica visus nepieciešamos pasākumus, lai preventīvi aizsargātu viņas tēva dzīvību un veselību;

⁷⁵ *Šteina pret Latviju* (iesniegums Nr.7463/17), 2023.gada 11.maija lēmums.

- (2) izstrādājusi pietiekamu un efektīvu regulējumu ārstniecības personāla rīcībai, lai aizsargātu pacientu, kad starp diviem pacientiem izraisījies konflikts, kā rezultātā radīti miesas bojājumi;
- (3) nodrošinājusi efektīvu iesniedzējas tēva nāves apstākļu izmeklēšanu un vainīgo personu saukšanu pie atbildības;
- (4) attiecībā uz pēdējo iesniedzēja uzskatīja arī, ka šis mehānisms nav bijis efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis.

Tiesa pirmās trīs iesniedzējas sūdzības noraidīja kā acīmredzami nepamatotas, šos secinājumus pamatojot jau ar saturisku vērtējumu par to, vai Latvijas tiesību sistēmā un amatpersonu rīcībā būtu saskatāmi būtiski trūkumi. Proti, Tiesa atsaucās uz tās iepriekšējiem secinājumiem Lielās palātas lietās *Fernandes de Oliveira pret Portugāli* un *Lopes de Sousa Fernandes pret Portugāli*,⁷⁶ atzīmējot, ka lietā *Šteina pret Latviju* nekas neliecināja, ka ārstniecības personāla rīcībā būtu bijusi informācija, ka starp iesniedzējas tēvu un otru pacientu varētu izcelties strīds, kura rezultātā iesniedzējas tēvam varētu rasties miesas bojājumi, jo atbilstoši faktiskajiem apstākļiem nesaskaņas starp iesniedzējas tēvu un otru pacientu bija pēkšņas. Tādēļ, Tiesas ieskatā, ārstniecības personālam nebija pamata veikt preventīvus pasākumus, lai aizsargātu iesniedzējas tēva dzīvību iepretim uzbrucējam. Tāpat, atsaucoties uz savu iepriekšējo judikatūru, Tiesa pievienojās valdības argumentam, ka iesniedzējas tēva nāvi neizraisīja ārstniecības personāla ļaunprātīga rīcība vai apzināta nolaidība, nesniedzot medicīnisko palīdzību, apzinoties, ka gūtās traumas varētu izraisīt viņa nāvi. Tāpēc Tiesa nevarēja secināt, ka būtu iestājušies īpaši apstākļi, kas pieprasītu valsts atbildību par iesniedzējas tēva nāvi. Turklāt Tiesa vērsa uzmanību uz faktu, ka nacionālā līmenī otrs patients, kurš uzbruka iesniedzējas tēvam, tika atzīts par vainīgu miesas bojājumu nodarīšanā, piemērojot viņam medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus. Šajā kriminālprocesā iesniedzēja un viņas māte varēja izmantot savas procesuālās tiesības kā cietušās, un iesniedzēja nebija apgalvojusi, ka izmeklēšana nebūtu bijusi neatkarīga. Tā vietā iesniedzēja bija argumentējusi, ka process netika uzsākts pietiekami ātri, kam Tiesa nepiekrita, uzsverot, ka izmeklēšanu iestādes uzsāka nekavējoties pēc iesniedzējas mātes iesnieguma. Visbeidzot Tiesa pievērsās iesniedzējas argumentam, ka viņai nebija efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu nacionālā līmenī, secinot, ka Tiesa jau iepriekš lietā *Dumpe pret Latviju* bija atzinusi, ka Latvijā ir izveidots efektīvs civiltiesisks tiesību aizsardzības līdzeklis šādām situācijām – prasība pret slimnīcu vai ārstniecības personālu.⁷⁷ Šo iemeslu dēļ Tiesa noraidīja arī iesniedzējas sūdzību par nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu efektivitāti, secinot, ka iesniedzēja nebija izsmēlusi nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

81. Savukārt lietā *Gapoņenko pret Latviju*⁷⁸ Tiesa noraidīja iesniedzēja sūdzības par iespējamiem Konvencijas 5.panta un 10.panta pārkāpumiem substantīvu apsvērumu dēļ, secinot, ka iesniedzēja sūdzības bija acīmredzami nepamatotas. Vienlaikus Tiesa noraidīja iesniedzēja sūdzību par iespējamu Konvencijas 10.panta pārkāpumu saistībā ar apgalvojumu, ka viņam bija liegta piekļuve noteiktām tīmekļa vietnēm, kurās publicēt savus rakstus, norādot, ka iesniedzējs nebija par šo aspektu vērsies pie konkrētās ieslodzījuma vietas administrācijas un tāpēc nebija izsmēlis nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Lietā *Gapoņenko pret Latviju*, izvērtējot iesniedzēja sūdzību par iespējamu Konvencijas 5.panta pārkāpumu, Tiesa ņēma vērā, ka iesniedzējs bija apcietināts nedaudz ilgāk par 4 mēnešiem, nodrošinot viņam piemērotā apcietinājuma periodisku pārvērtēšanu. Tiesa atzīmēja, ka nacionālās tiesas bija ne tikai atsaukušās uz pamatotām aizdomām, ka iesniedzējs varētu būt izdarījis viņam inkriminēto noziedzīgo nodarījumu, bet arī uz skaidriem apsvērumiem, ka, atrodoties brīvībā, iesniedzējs

⁷⁶ *Lopes de Sousa Fernandes pret Portugāli* (iesniegums Nr.56080/13), 2017.gada 19.decembra Lielās palātas spriedums; *Fernandes de Oliveira pret Portugāli* (iesniegums Nr.78103/14), 2019.gada 31.janvāra Lielās palātas spriedums.

⁷⁷ *Dumpe pret Latviju* (iesniegums Nr.71506/13), 2018.gada 16.oktobra lēmums.

⁷⁸ *Gapoņenko pret Latviju* (iesniegums Nr.30237/18), 2023.gada 23.maija lēmums.

varētu turpināt veikt konkrētus noziedzīgus nodarījumus. Šajā ziņā Tiesa ne tikai vērsa uzmanību uz to, ka nacionālo tiesu lēmumi bija skaidri pamatoti ar lietā pieejamajiem pierādījumiem, pārkāpumu atkārtošanas risku, nevis vispārējiem preventīvajiem apsvērumiem un nepieciešamību iesniedzēju paturēt apcietinājumā, bet arī uz iesniedzējam inkriminētajiem noziegumiem, kas bija sevišķi smagi. Secinot, ka iesniedzēja sūdzība par iespējamu Konvencijas 5.panta pārkāpumu bija acīmredzami nepamatota, Tiesa arī paskaidroja, ka nacionālo tiesu rīcībā nebija saskatāma nekāda patvaļa un tās bija rīkojušās atbilstoši Konvencijas 5.panta prasībām. Būtiski atzīmēt, ka Tiesa argumentācijā par Konvencijas 5.pantu nošķīra lietu *Gapoņenko pret Latviju* no citām tās iepriekš izskatītajām lietām, kurās personām bija atņemta brīvība nepamatoti, lai vērstos pret tām kā opozicionāriem. Lietā *Gapoņenko pret Latviju* Tiesa, pretēji iesniedzēja apgalvotajam, šādu situāciju nesaskatīja un, atsaucoties uz nacionālo tiesu sniegto vērtējumu, secināja, ka iesniedzējam piemērotais apcietinājums bija pamatots un nepieciešams.

82. Lai arī Tiesas secinājumi par Konvencijas 5.panta piemērošanu ir būtiski Latvijas tiesību sistēmā, interesantākā nolēmuma daļa saistīta tieši ar iesniedzēja sūdzībām par iespējamu Konvencijas 10.panta pārkāpumu. Proti, šajā lietā Tiesa atkārtoti uzsvēra, ka Konvencijā noteiktās tiesības līdztekus nepieciešamībai tās nodrošināt praktiskā un efektīvā veidā nav interpretējamās vakuumā. Tiesa ņēma vērā iesniedzējam inkriminētos noziedzīgos nodarījumus, iesniedzēja izteikumus un ģeopolitisko kontekstu, kādā tie izteikti. Proti, Tiesa uzsvēra iesniedzēja publicēto saturu, kurā viņš apgalvoja, ka nākotnē ir neizbēgams vardarbīgs konflikts starp Latvijas valsti un tās iedzīvotājiem, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda, kas izvērtīsies starptautiskā bruņotā konfliktā starp Ziemeļatlantijas līguma (NATO) dalībvalstīm (ieskaitot Latviju) un Krieviju ar kodolieroču pielietošanu. Šajā ziņā Tiesa atsaucās uz tās iepriekš izdarītajiem secinājumiem lietās *Gruzija pret Krieviju (II)*, *Ukraina pret Krieviju (Krima)* un *Ukraina un Nīderlande pret Krieviju*⁷⁹, atzīmējot, ka Latvija ir Krievijas, kura lietas izskatīšanas laikā jau bija uzsākusi militāras darbības Gruzijā un ieņēmusi daļu tās teritorijas, kā arī militāri un politiski kontrolēja daļu no Ukrainas teritorijas, kaimiņvalsts. Tādējādi, Tiesas ieskatā, nacionālo tiesu secinājumi, ka iesniedzējam inkriminētie noziegumi bija vērsti pret Latvijas valstiskumu un konstitucionālo iekārtu un bija publicēti tīmeklī, radot plašas piekļuves iespējas tiem, bija vērā ņemami, vērtējot iesniedzēja sūdzību. Turklāt Tiesa uzsvēra, ka iesniedzējam piemērotais apcietinājums bija neilgs, skaidri pamatots ar konkrētās lietas sevišķajiem apstākļiem un periodiski pārskatīts. Šo apsvērumu gaismā Tiesa iesniedzēja sūdzību par iespējamu Konvencijas 10.panta pārkāpumu noraidīja kā acīmredzami nepamatotu. Lietā *Gapoņenko pret Latviju* piesauktais princips, ka Konvencija nav interpretējama vakuumā pieminēts iepriekš arī lietā *Savickis un citi pret Latviju* un faktiski parādās arī Tiesas 2023.gadā pasludinātajos spriedumos lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*. Tomēr, ja lietās *Savickis un citi pret Latviju*, *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju* šī Tiesas atziņa tika atzīmēta saistībā ar Konvencijas interpretāciju sasaistē ar citiem starptautisko tiesību instrumentiem, tad lietā *Gapoņenko pret Latviju* šī atziņa attiecināta drīzāk uz faktisko situāciju Latvijā, Latvijas vēsturisko pieredzi un sensitīviem sociāliem un politiskiem apstākļiem, kas bija būtiski konkrētajā lietā, ņemot vērā iesniedzēja publikācijas.

II.1.1. Tiesas 2023.gada nolēmumi, kuros skatīti jautājumi par personu tiesībām uz izglītību

83. Abos Tiesas 2023.gadā pasludinātajos spriedumos par 2018.gada izglītības reformu skaidri iezīmējas dažādie veidi, kādos Tiesa noraida personu sūdzības. Tā gan lietā *Valiullina un citi pret Latviju*, gan lietā *Džibuti un citi pret Latviju*⁸⁰ Tiesa noraidīja sūdzības gan nacionālo tiesību

⁷⁹ *Gruzija pret Krieviju (II)* (iesniegums Nr.38263/08), 2021.gada 21.janvāra Lielās palātas spriedums; *Ukraina pret Krieviju (Krima)* (iesniegumi Nrs.20958/14, 38334/18), 2020.gada 16.decembra Lielās palātas lēmums; *Ukraina un Nīderlande pret Krieviju* (iesniegumi Nrs.8019/16, 43800/14 un citi), 2022.gada 30.novembra Lielās palātas lēmums.

⁸⁰ *Valiullina un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.56928/19, 7306/20 un vēl viens), 2023.gada 14.septembra spriedums; *Džibuti un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.225/20, 11642/20 un vēl viens), 2023.gada 16.novembra spriedums.

aizsardzības mehānismu neizsmelšanas dēļ, gan tādēļ, ka atsevišķas iesniedzēju sūdzības bija ārpus Konvencijas materiāltiesiskā tvēruma. Proti, Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamu tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpumu, jo iesniedzēji vai nu paši nebija vērsušies Satversmes tiesā ar sūdzībām par 2018.gada grozījumu Izglītības likumā un saistītajos tiesību aktos atbilstību Satversmē un Konvencijā garantētajām tiesībām vai viņu sūdzības šajā daļā neatbilda Satversmes tiesas likumā izvirzītajām prasībām, un Satversmes tiesa šajā daļā atteicās ierosināt tiesvedību. Turklāt, ņemot vērā, ka lietā par 2018.gada izglītības reformas posma ietekmi uz valsts un pašvaldību izglītības iestādēm pieteikumu bija iesnieguši Saeimas deputāti un šajā lietā Satversmes tiesa nevērtēja apstrīdēto normu atbilstību Konvencijas 8.pantam, Satversmes 96.pantam vai 110.pantam, Tiesa secināja, ka iesniedzēji nebija izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Būtiski atzīmēt, ka savos spriedumos Tiesa atkārtoti pievērta uzmanību tās iepriekš lietā *Ēcis pret Latviju*⁸¹ izdarītajiem secinājumiem, kas parāda Tiesas metodoloģiju, vērtējot, vai persona ir izsmēlusi Satversmes tiesu kā nacionālo tiesību aizsardzības līdzekli. Proti, atbilstoši Tiesas labi iedibinātajai judikatūrai, ja personas sūdzība Tiesā ir saistīta ar Latvijā izveidota normatīvā regulējuma atbilstību Satversmei vai Latvijas starptautiskajām saistībām, personai ir pienākums vispirms vērsties Satversmes tiesā.⁸² Tad situācijā, kad Satversmes tiesa ir atteikusies ierosināt lietu pēc konstitucionālās sūdzības, jo persona nav izpildījusi Satversmes tiesas likumā noteiktos lietu pieņemamības kritērijus, Tiesa ierasti uzskatīs, ka persona nav izsmēlusi nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Vienlaikus, ja Satversmes tiesa vismaz daļēji būs sniegusi vērtējumu par personas sūdzības būtību, Tiesa uzskatīs, ka iesniedzējs bija sniedzis pietiekamas iespējas nacionālajai tiesai novērst personas iespējamu tiesību pārkāpumu, un līdz ar to arī secinās, ka nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi ir izsmelti.

84. Savukārt iesniedzēju sūdzības par iespējamu tiesību uz izglītību pārkāpumu Tiesa noraidīja substantīvu iemeslu dēļ – iesniedzēju sūdzības bija ārpus Konvencijas 1.Protokola 2.panta materiāltiesiskā tvēruma. Turklāt attiecībā uz šo iesniedzēju sūdzību Tiesa lietā *Valiullina un citi pret Latviju* sniedza izvērstu Konvencijas interpretāciju, ņemot vērā gan Konvencijas dalībvalstu praksi, gan citus starptautiskos līgumus, kas ir saistoši Latvijai, gan arī dažādu starptautisko mehānismu izdarītos secinājumus par 2018.gada izglītības reformas posma ietekmi uz mazākumtautību tiesībām Latvijā. Tā Tiesa atgādināja Konvencijas 1.Protokola 2.panta interpretāciju, ko tā bija sniegusi *Beļģijas lingvistikas* lietā,⁸³ norādot, ka minētajā lietā Tiesa bija secinājusi, ka Konvencija nepieprasa valstīm izveidot kādu noteiktu izglītības sistēmas veidu vai modeli, bet gan nodrošināt, ka personas, kas atrodas to jurisdikcijā, var piekļūt izglītības sistēmai, kas valstī ir izveidota. Tiesa atgādināja, ka Konvencija nenoteic precīzus vai specifiskus pienākumus valstīm saistībā ar veidu, kādā organizēt un subsidēt izglītību. Turklāt Tiesa uzsvēra, ka Konvencijas 1.Protokola 2.pants nenoteic arī valodu, kādā izglītība būtu organizējama, lai nodrošinātu, ka personu tiesības uz izglītību tiktu respektētas. Tomēr Tiesa atgādināja, ka *Beļģijas lingvistikas* lietā tā jau atzina, ka tiesības uz izglītību būtu bezjēdzīgas, ja tās neparedzētu, ka personām ir tiesības iegūt izglītību valsts valodā vai kādā no valsts valodām. Tiesa uzsvēra, ka tikai tādējādi tiesības uz izglītību būs efektīvas un spēs sniegt izglītojamajam labumu no iegūtās izglītības, tas ir, tiesības iegūt izglītību atbilstoši valstī izveidotajai kārtībai un prasībām, attiecīgi saņemot valsts atzītu apliecinājumu par apgūto izglītību. Vienlaikus Tiesa atzina, ka tiesības uz izglītību pēc būtības pieprasa valstīm veidot regulējumu, kas, balstoties uz katras sabiedrības un indivīdu nepieciešamībām, dažādās valstīs un dažādos laikos var atšķirties. Regulējumam jābūt tādām, kas neatņem un neliedz tiesības uz izglītību pēc būtības un nenonāk

⁸¹ *Ēcis pret Latviju* (iesniegums Nr.12879/09), 2019.gada 10.janvāra spriedums.

⁸² Skatīt, piemēram, *Grišankovs un Grišankova pret Latviju* (iesniegums Nr.36117/02), 2003.gada 13.februāra lēmums; *Larionovs un Tess pret Latviju* (iesniegumi Nrs.45520/04 un 19363/05), 2014.gada 25.novembra lēmums.

⁸³ *Lieta par dažiem likumiem, kas attiecas uz valodas izmantošanu izglītībā Beļģijā, aspektiem* (iesniegumi Nrs.1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63, 2126/64), 1968.gada 23.jūlija spriedums (būtība).

pretrunā citām Konvencijā garantētajām tiesībām. Atbilstoši Tiesas secinājumiem *Beļģu lingvistikas* lietā Konvencijas 1.Protokola 2.panta otrais teikums nepieprasa, lai valstis izglītības un apmācības jomā ievērotu vecāku vēlmes par valodu, kādā izglītības process būtu īstenojams, bet tikai vecāku filosofisko un reliģisko pārliecību. Turklāt atbilstoši Konvencijas 1.Protokola 2.panta izstrādes materiāliem tā otrā teikuma mērķis nekad nav bijis ievērot vecāku vēlmes par to, kādā valodā būtu nodrošināma izglītība, ja tā nav valsts valoda. Šajā lietā, pievēršoties iesniedzēju argumentiem, Tiesa paskaidroja, ka secinājumi, ko tā izdarījusi lietās *Catan un citi pret Moldovu* un *Kipra pret Turciju*⁸⁴ nevar pamatot iesniedzēju apgalvojumu, ka Konvencijas 1.Protokola 2.pants garantētu tiesības personām apgūt izglītību viņiem vēlamā valodā, ja tā nav valsts valoda. Proti, Tiesa atzīmēja, ka minētajās lietās faktiskie apstākļi bija pavisam atšķirīgi no lietas *Valiullina un citi pret Latviju* faktiskajiem apstākļiem; tajās iesniedzēji vēlējās aizsargāt savas un bērnu tiesības apgūt izglītību dzimtajā valodā, kas bija arī valsts valoda. Tādējādi Tiesa uzsvēra, ka lietās *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* un *Kipra pret Turciju* Tiesa bija apstiprinājusi tās iepriekš *Beļģijas lingvistikas* lietā izdarītos secinājumus, ka tiesības uz izglītību būtu bezjēdzīgas, ja tās neparedzētu tiesības iegūt izglītību valsts valodā. Savukārt iesniedzēju atsauce uz Tiesas secinājumiem lietā *Ádám un citi pret Rumāniju*⁸⁵ bija nepamatota, jo šajā lietā Tiesa izskatīja sūdzības par iespējamiem Konvencijas 12.Protokola 1.panta (vispārējs diskriminācijas aizliegums) pārkāpumiem, bet Latvija nav pievienojusies šim protokolam. Turklāt Tiesas secinājumi minētajā lietā nekādi nevedināja uz secinājumu, ka tiesību uz izglītību tvērums būtu paplašināms. Tiesa paskaidroja, ka tās secinājumi attiecībā uz īpašajām minoritāšu grupu vajadzībām nepieprasa Konvencijas dalībvalstīm nodrošināt tiesības, kas nav garantētas Konvencijā vai tās protokolos. Tieši pretēji, Tiesa lietā *Ádám un citi pret Rumāniju* norādīja, ka Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību (Minoritāšu konvencija) noteic, ka mazākumtautību valodas būtu aizsargājamas un to lietojums – iedrošināms –, taču ne veidā, kas varētu kaitēt valsts valodai un nepieciešamībai apgūt to.

85. Pievēršoties Minoritāšu konvencijai, Tiesa secināja, ka tā patiesi ir visaptverošākais starptautiskais standarts mazākumtautību aizsardzībai un lielākā daļa Konvencijas dalībvalstu to ir ratificējusi. Tomēr līdztekus Tiesa atzīmēja, ka valstīs, kas šo konvenciju ir ratificējušas un līdz ar to apņēmušās aizsargāt mazākumtautībām piederošo personu savdabību, tostarp mazākumtautību valodas, mazākumtautībām piederošo personu tiesības apgūt mazākumtautību valodu un pārvaldīt to, prakse šo tiesību nodrošināšanai ir atšķirīga. Tiesa vērsa uzmanību uz to, ka arī pati Minoritāšu konvencija paredz plašu iespēju klāstu, kādā šīs tiesības nodrošināt. Proti, atbilstoši Minoritāšu konvencijai mazākumtautību valodas var apgūt paralēli mācībām valsts valodā, mazākumtautību valodu nodarbībās vispārējās izglītības ietvaros, privātās mazākumtautību valodas nodarbībās vai svētdienas skoliņās, kuras organizē mazākumtautību kopienas. Turklāt Minoritāšu konvencija noteic, ka jānodrošina balanss starp valsts valodas pratību un mazākumtautību valodas pratību. Atbilstoši Minoritāšu konvencijas Skaidrojošajam ziņojumam Minoritāšu konvencijas 14.pants sniedz valstīm plašu izvēles brīvību attiecībā uz to, kā nodrošināt mazākumtautību valodu apguvi un mācīšanu, ņemot vērā tādus apsvērumus kā pieprasījums, pieejamie resursi un izvēle starp mazākumtautību valodu mācīšanu un mācībām mazākumtautību valodā. Turklāt šīs izvēles jāveic, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt mācības valsts valodā un valsts valodu apmācību. Tādējādi Tiesa secināja, ka, pretēji iesniedzēju apgalvojumam, no tās rīcībā esošajiem starptautiskajiem materiāliem nav iespējams secināt, ka tiesības uz izglītību, ko aizsargā Konvencijas 1.Protokola 2.pants, paredz tiesības piekļūt izglītības iestādēm, kas nodrošina izglītību valodā, ko vēlas konkrēta persona. Šajā ziņā Tiesa atsaucās arī uz Satversmes tiesas 2005.gadā izdarītajiem secinājumiem, ka nav izveidojies vienprātība par mazākumtautību tiesībām izglītībā. Turklāt arī 2019.gadā Satversmes tiesa

⁸⁴ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nrs.43370/04,118454/06 un citi), 2012.gada 19.oktobra Lielās palātas spriedums; *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr.25781/94), 2001.gada 10.maija Lielās palātas spriedums.

⁸⁵ *Ádám un citi pret Rumāniju* (iesniegumi Nrs.81114/17, 49716/18 un citi), 2020.gada 13.oktobra spriedums.

interpretēja Minoritāšu konvencijas normas un secināja, ka nav pamata secināt, ka valstīm būtu pienākums nodrošināt mazākumtautību tiesību uz savas valodas saglabāšanu un attīstību, etniskās un kultūras identitātes aizsardzību tādējādi, ka izglītība vispārīgi vai kādā noteiktā proporcijā būtu nodrošināma mazākumtautību valodā, neņemot vērā konkrētās valsts konstitucionālo sistēmu. Līdz ar to Tiesa secināja, ka iesniedzēju apsvērumi, ka Konvencijas 1.Protokola 2.panta tvērums būtu paplašināms, ir nepamatoti un noraidīja tos. Tiesa uzsvēra, ka latviešu valoda ir vienīgā valsts valoda Latvijā, tāpēc iesniedzēji nevar sūdzēties par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu saistībā ar krievu valodas kā mācību valodas samazināšanu Latvijas skolās kā tādu. Tiesai secinot, ka iesniedzēji nebija izvirzījuši argumentus, kas norādītu uz to, ka krievu valodas kā mācību valodas proporcijas samazināšana Latvijas izglītības sistēmā būtu radījusi nelabvēlīgas sekas viņiem saistībā ar izglītības ieguvu, Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu, jo tās bija ārpus šīs Konvencijas normas materiāltiesiskā tvēruma.

86. Lietā *Džibuti un citi pret Latviju* Tiesa atsaucās uz tās iepriekšējiem secinājumiem lietā *Valiullina un citi pret Latviju* un tos attiecināja arī uz iesniedzēju sūdzībām par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu privātajās izglītības iestādēs. Vienlaikus šajā lietā Tiesa vērsa uzmanību uz Satversmes tiesas secinājumiem tās 2019.gada 23.aprīļa spriedumā lietā Nr.2018-12-01, atbilstoši kuriem 2018.gada izglītības reformas posms valsts un pašvaldību izglītības iestādēs neskāra personu tiesības uz izglītību, un Satversmes tiesas secinājumiem tās 2019.gada 13.novembra spriedumā lietā Nr.2018-22-01, atbilstoši kuriem 2018.gada izglītības reformas posms aizskāra personu Satversmes 112.pantā kopsakarā ar Satversmes 114.pantu garantētās tiesības, tādējādi skatot šo personu sūdzības pēc būtības. Tiesa ņēma vērā šo attīstību nacionālo tiesu praksē un secināja, ka no šiem Satversmes tiesas secinājumiem izriet, ka Latvijas Republikas Satversme paredz augstāku mazākumtautībām piederošo personu tiesību aizsardzības līmeni nekā Konvencija, kurā nav ietverta specifiska norma mazākumtautību tiesību aizsardzībai, ja neskaita diskriminācijas aizliegumu, kas ietverts Konvencijas 14.pantā. Tiesa norādīja, ka šāda Satversmes tiesas pieeja ir pilnībā atbilstoša Konvencijas 53.pantam, kas ļauj tās dalībvalstīm pieņemt un nodrošināt to nacionālajās tiesību sistēmās tiesību plašāku interpretāciju un aizsardzību. Tomēr Tiesa paskaidroja, ka šāda nacionālo tiesu pieeja neietekmē Tiesas secinājumus par Konvencijas 1.Protokola 2.pantā garantēto tiesību tvērumu, kurš atbilstoši tās secinājumiem lietā *Valiullina un citi pret Latviju* nav attiecināms uz iesniedzēju sūdzībām, jo negarantē personām tiesības uz izglītību kādā konkrētā valodā. Tādējādi Tiesa norādīja, ka Satversmes tiesas pieeja un secinājumi, ar kuriem paplašināta Satversmē garantēto tiesību piemērošana, nevar ietekmēt Konvencijas 1.Protokola 2.pantā garantēto tiesību materiāltiesisko tvērumu, un arī lietā *Džibuti un citi pret Latviju* iesniedzēju sūdzības noraidīja kā esošas ārpus piesauktās Konvencijas normas materiāltiesiskā tvēruma.

II.1.2. Tiesas judikatūra Latvijas lietās par personu tiesībām uz izglītību

87. Ņemot vērā, ka 2023.gadā Tiesa pasludināja 2 būtiskus nolēmumus, kuros interpretētas Konvencijā garantētās personu tiesības uz izglītību, Pārstāvja ieskatā, vērtīgi paraudzīties plašāk uz Tiesas judikatūru Latvijas lietās, kurās skatītas personu sūdzības par iespējamiem tiesību uz izglītību pārkāpumiem. Tomēr, ņemot vērā, ka Tiesa līdz šim nevienu sūdzību par iespējamu tiesību uz izglītību pārkāpumu Latvijā nav skatījusi pēc būtības, šis apskats ietverts sadaļā, kurā apkopota informācija par Tiesas lēmumiem, ar kuriem sūdzības noraidītas. Tā Pārstāvis vērs uzmanību, ka Tiesa iepriekš sūdzības par iespējamiem Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumiem Latvijā ir skatījusi salīdzinoši reti. Turklāt neviena no lietām nebija saistīta ar izglītības valodas jautājumiem.
88. Pirmoreiz Latvijas lietā, 2002.gadā, Tiesa skatīja personas sūdzību par iespējamu tiesību uz izglītību pārkāpumu lietā *Sļivenko un citi pret Latviju*. Šajā lietā viena no iesniedzējām – pirmā

iesniedzēja meita – apgalvoja, ka viņai piemērotais izraidīšanas apcietinājums iejaucās viņas tiesībās uz izglītību, jo viņai esot bijusi liegta iespēja turpināt mācības skolā. Tiesa iesniedzējas sūdzību noraidīja kā acīmredzami nepamatotu, jo atbilstoši faktiskajiem apstākļiem viņa lietas izskatīšanas Tiesā laikā bija pabeigusi mācības vidusskolā. Turklāt Tiesa atzīmēja, ka iesniedzējas īslaicīgā aizturēšana nebija radījusi būtisku šķērslī viņai turpināt mācības.⁸⁶

89. 2004.gadā Tiesa pasludināja lēmumu lietā *Vikulov un citi pret Latviju*, noraidot iesniedzēja-dēla sūdzību par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu kā acīmredzami nepamatotu. Šajā lietā iesniedzējs apgalvoja, ka viņa izraidīšana no Latvijas teritorijas liedza viņam turpināt iegūt vidējo izglītību. Savukārt Tiesa, atsaucoties uz tās iepriekšējiem secinājumiem *Beļģijas lingvistikas* lietā, atgādināja, ka Konvencijas 1.Protokola 2.pants aizsargā personu, kas atrodas konkrētas valsts jurisdikcijā, tiesības piekļūt izglītības sistēmai, kas šajā valstī ir izveidota. Tiesa atzīmēja, ka šīs tiesības ir attiecināmas arī uz vidējās izglītības posmu. Tomēr, ņemot vērā, ka neviena Konvencijas norma negarantē personām tiesības iebraukt un uzturēties tai vēlamā valstī, bet personas tiesības uz izglītību ir neatkarīgas no tiesībām tai uzturēties kādā valstī un nekādā veidā neaizsargā personas vēlmi uzturēties konkrētā valstī, valsts rīcību, pieņemot lēmumu atteikt kādai personai uzturēšanos tās teritorijā, nevar uzskatīt par iejaukšanos personas tiesībās uz izglītību. Turklāt Tiesa uzsvēra, ka nacionālās iestādes bija pieņēmušas lēmumu humanitāru apsvērumu dēļ izraidīt iesniedzēju no Latvijas pēc mācību gada beigām, tādējādi atļaujot pabeigt mācības konkrētajā klasē, bet nekas lietas materiālos neliecināja, ka viņš nevarētu turpināt izglītības ieguvu Krievijā. Tāpat Tiesa norādīja, ka iesniedzēja īslaicīgā aizturēšana, kuras rezultātā viņš nevarēja piedalīties atsevišķās mācību stundās, neradīja pamatotas šaubas, ka varētu būt noticis Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpums. Līdz ar to Tiesa iesniedzēja sūdzības noraidīja.⁸⁷
90. 2014.gadā Tiesa pasludināja lēmumu lietā *Maļinovskis pret Latviju*, kurā iesniedzējs bija pēc būtības sūdzējies par iespējamu tiesību uz izglītību pārkāpumu, ko viņš saistīja ar atsevišķu viņam piederošu priekšmetu konfiskāciju cietumā un viņam piemēroto disciplinārsodu. Tomēr Tiesa šo iesniedzēja sūdzību noraidīja kā acīmredzami nepamatotu, nesniedzot padziļinātu vērtējumu par sūdzības saturu.⁸⁸
91. Visbeidzot 2021.gadā Tiesa pasludināja spriedumu lietā *R.M. pret Latviju*,⁸⁹ kurā iesniedzēja (bērna māte) apgalvoja, ka valsts rīcība, uz laiku pārtraucot viņas aizgādības tiesības pār bērnu, pārkāpa bērna tiesības uz izglītību, jo bērnam periodiski tika liegta pieeja obligātajai pamatizglītībai un profesionālai izglītībai (mūzikas skolā). Tiesa daļu no iesniedzējas sūdzībām svītvoja no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, bet pārējā daļā secināja, ka tās ir acīmredzami nepamatotas. Proti, vispirms Tiesa atgādināja, ka tiesības uz izglītību, ko aizsargā Konvencijas 1.Protokola 2.pants, paredz tiesības ikvienai personai, kas atrodas valsts jurisdikcijā, pieeju šajā valstī izveidotajai izglītības sistēmai un tiesības iegūt apliecinājumu par mācību pabeigšanu.⁹⁰ Tā kā šajā lietā Tiesa secināja, ka aptuveni pusotru gadu iesniedzējas bērna izglītības statuss neatbilda patiesībai, bet lēmumu par bērna uzņemšanu attālinātās mācībās un apliecinājumu par 7.klases pabeigšanu vēlāk atcēla, bija notikusi iejaukšanās bērna Konvencijas 1.Protokola 2.pantā garantētajās tiesībās. Vienlaikus Tiesa atzīmēja, ka jebkurā lietas izskatīšanas stadijā tā atbilstoši Konvencijas 37.panta 1.punkta (b) apakšpunktam sūdzību var svītrot no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, ja Tiesa secina, ka sūdzības pamatā izklāstītie fakti ir atrisināti. Vērtējot, vai sūdzība būtu svītrojama, Tiesa apskata, vai apstākļi, par kuriem iesniedzējs sūdzas, joprojām

⁸⁶ *Sļivenko un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.48321/99), 2002.gada 23.janvāra Lielās palātas lēmums.

⁸⁷ *Vikulov un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.16870/03), 2004.gada 25.marta lēmums.

⁸⁸ *Maļinovskis pret Latviju* (iesniegums Nr.48435/07), 2014.gada 4.marta lēmums.

⁸⁹ *R.M. pret Latviju* (iesniegums Nr.53487/13), 2021.gada 9.decembra spriedums.

⁹⁰ Tiesa šajā ziņā atsaucās uz lietu *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* un *Leyle Sahin pret Turciju* (iesniegums Nr.44774/98), 2005.gada 10.novembra Lielās palātas spriedums.

pastāv un vai iespējama tiesību pārkāpums ir atrisināts nacionālā līmenī. Izskatāmajā lietā nebija strīda, ka pēc iesniedzējas aizgādības tiesību atjaunošanas bērnu uzņēma attālinātās mācībās un pēc vairākām pārbaudēm tika secināts, ka bērns var turpināt apgūt izglītību atbilstoši savam vecumam 8.klasē. Tādējādi pēc iesniedzējas aizgādības tiesību atjaunošanas bērnam vairs nebija traucēta piekļuve izglītībai. Tāpat Tiesa secināja, ka, balstoties uz tās rīcībā esošo informāciju, bija iespējams secināt, ka kompetentās iestādes bija izdarījušas visu nepieciešamo, lai iespējamo tiesību pārkāpumu novērstu. Proti, Tiesa atzīmēja, ka pēc mātes aizgādības tiesību atjaunošanas bērns varēja turpināt mācības atbilstoši vecumam, un, lai arī šis tika panākts, pateicoties konkrētās izglītības iestādes direktores pretimnākšanai un sadarbībai ar kompetentajām iestādēm, Tiesa nevarēja neatzīmēt, ka risinājums tomēr ir atrasts. Tāpat Tiesa secināja, ka pārtraukums izglītības procesā neradīja nelabvēlīgas sekas iesniedzējas dēlam, kurš 7.klasi pabeidza ar labām sekmēm un varēja turpināt apgūt izglītību turpmākajos līmeņos. Lai arī Tiesa atzīmēja, ka šāda situācija, iespējams, ir saistāma ar iesniedzējas neatlaidību un bērna iespaidīgajiem talantiem un prasmēm, Tiesai ir jāvērtē visi lietas apstākļi kopumā. Līdz ar to Tiesa, balstoties uz augšminētajiem apsvērumiem, lēma, ka iesniedzējas sūdzība ir atrisināta nacionālajā līmenī un svītvoja to no izskatāmo lietu saraksta.

92. Savukārt iesniedzējas sūdzību par iespējamu bērna tiesību uz izglītību pārkāpumu saistībā ar pieeju profesionālajai izglītības iestādei – mūzikas skolai Tiesa noraidīja kā acīmredzami nepamatotu. Tiesa atgādināja, ka Konvencijas 1.Protokola 2.pants nav interpretējams tādējādi, ka tas paredzētu valstīm pienākumu veidot vai subsidēt noteiktas izglītības iestādes. Tā vietā, kā vairākkārt minēts jau iepriekš, valstu pienākums paredz, ka tām jānodrošina, ka personas, kas ir to jurisdikcijā, var piekļūt izglītības sistēmai un iestādēm, kas valstī jau ir izveidotas. Tiesa papildināja, ka šīs tiesības ir attiecināmas uz pamata, vidējo un augstāko izglītības līmeni (*primary, secondary and higher levels of education*). Turklāt Tiesa atgādināja, ka tā iepriekš lietā *Cam pret Turciju* bija secinājusi, ka apsvērumi, ka noteikta izglītības iestāde primāri nodrošina izglītību mākslā, nav pietiekami, lai izslēgtu šādas izglītības iestādes no Konvencijas 1.Protokola 2.panta tvēruma.⁹¹ Šajā lietā Latvijas valdība argumentēja, ka pieeja mūzikas skolai neietilpst Konvencijas 1.Protokola 2.panta tvērumā, jo tā ir interešu izglītība, bet Tiesa, lai arī atzina, ka apsvērumi, ka izglītības iestāde primāri piedāvā izglītību mākslas nozarē pats par sevi nenozīmē, ka pieeja tai būtu izslēgta no tiesību uz izglītību tvēruma, šajā lietā tai nebija informācijas par mūzikas skolu vietu Latvijas izglītības sistēmā, kā arī pietiekamas informācijas par faktiskajiem apstākļiem, lai izvērtētu šo sūdzību pēc būtības. Līdz ar to Tiesa noraidīja iesniedzējas sūdzību kā acīmredzami nepamatotu.

II.2. Lietas, kurās Tiesa noraidīja sūdzības tikai procesuālu apsvērumu dēļ

93. 2023.gadā Tiesa pasludināja divus nolēmumus, noraidot personas sūdzības procesuālu apsvērumu dēļ. Abās lietās iesniedzēju sūdzības noraidītas tādēļ, ka viņi nebija izsmēlušī nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus pirms vēšanās ar sūdzībām Tiesā, un tādēļ abās lietās Tiesas secinājumi ir īpaši nozīmīgi no nacionālo tiesību perspektīvas. Proti, lietā *Rimšēvičs pret Latviju* Tiesa atzīmēja, ka Latvijā ir jauns tiesību aizsardzības līdzeklis personu sūdzībām par iespējamu Konvencijas 6.panta 2.punkta (nevainīguma prezumpcija) pārkāpumu. Savukārt nolēmumā *Simons un citi pret Latviju*, ar kuru izlemtas trīs lietas, Tiesa apstiprināja jau lietā *Guravska pret Latviju* 2020.gadā identificēto efektīvo tiesību aizsardzības līdzekli gadījumos, kad personas uzskata, ka viņu civillietas izskatīšana ir ieilgusi, tādējādi pārkāpjot Konvencijas 6.panta 1.punktā garantētās tiesības uz savlaicīgu lietas izskatīšanu.⁹²

⁹¹ *Cam pret Turciju* (iesniegums Nr.51500/08), 2016.gada 23.februāra spriedums.

⁹² *Guravska pret Latviju* (iesniegums Nr.41553/18), 2020.gada 7.jūlija lēmums.

94. Lietā *Rimšēvičs pret Latviju*⁹³ Tiesa izskatīja personas sūdzību par iespējamu nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu saistībā ar amatpersonu izteikumiem par pret iesniedzēju vērstu kriminālprocesu. Tomēr Tiesa iesniedzēja sūdzības noraidīja, atzīmējot, ka Latvijā ir izveidots efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis sūdzībām par kriminālprocesā neiesaistītu amatpersonu izteikumiem, kam varētu būt ietekme uz nevainīguma prezumpciju. Proti, Tiesa ņēma vērā valdības argumentu, ka 2018.gadā spēkā stājās grozījumi Kriminālprocesa likuma 19.pantā, papildinot to ar ceturto daļu, kurā noteikts, ka tad, ja valsts amatpersona, kas nav kriminālprocesā iesaistīta persona, ar publisku paziņojumu ir izteikusies par personas vainīgumu, pārkāpjot nevainīguma prezumpciju, procesa virzītājs, pamatojoties uz personas motivētu iesniegumu, publiski informē par nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu, bet iesnieguma kopiju nosūta izvērtēšanai institūcijai, kura var lemt par amatpersonas atbildību. Turklāt Tiesa atzīmēja, ka tādā gadījumā, ja nevainīguma prezumpcijas pārkāpums tiek konstatēts, personai pēc tam ir tiesības atsaukties uz šo konstatējumu kā papildu argumentu, iesniedzot kompensācijas prasību civiltiesiskā kārtā. Tiesa ņēma vērā, ka šis tiesību aizsardzības līdzeklis Latvijā izveidots, pamatojoties uz Eiropas Savienības Direktīvu Nr.2016/343 un atsaucoties uz Tiesas judikatūru par efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem nevainīguma prezumpcijas aizskāruma gadījumā. Šo apsvērumu dēļ Tiesa secināja, ka Latvijā ir izveidots efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis. Turklāt, lai arī Tiesa atzīmēja, ka ierasti tā vērtē efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu esību, atsaucoties uz datumu, kurā iesniegta personas sūdzība Tiesā, līdztekus Tiesa norādīja, ka no šī pamatprincipa ir arī izņēmumi, ja konkrētās lietas apstākļi to pieprasa. Tā Tiesa ņēma vērā, ka Kriminālprocesa likuma 19.panta ceturto daļu stājās spēkā 2018.gada 25.oktobrī, bet iesniedzēja sūdzība Tiesā tika iesniegta 4 mēnešus pirms šī datuma. Tomēr, ņemot vērā, ka iesniedzējam bija iespēja šo tiesību aizsardzības līdzekli izmantot 8 mēnešus pirms krimināllietas nodošanas iztiesāšanai, un tas neparedzēja termiņu sūdzības iesniegšanai, bet iesniedzējs minēto tiesību aizsardzības līdzekli nebija izmantojis, Tiesa secināja, ka iesniedzējs nebija izsmēlis nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Jāuzsver, ka viens no būtiskākajiem apsvērumiem, kas pamato tiesību aizsardzības līdzekļa esību, ir tiesu un citu institūciju prakses piemēri, tāpēc, lai uzturētu secinājumu par šī tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti, nepieciešams, lai tas darbotos arī praksē, ko var apliecināt tikai ar piemēriem.
95. Savukārt lietās *Simons un citi pret Latviju* Tiesa atkārtoti apstiprināja, ka Latvijā pastāv efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis personu sūdzībām par iespējami ieilgušu civilprocesu. Tiesa atsaucās uz tās secinājumiem lietā *Guravska pret Latviju* un atgādināja, ka kopš 2016.gada 31.marta Latvijā ir iespējams atbilstoši Satversmes 92.pantam un Civillikuma 1635.pantam vērsties ar prasību pret valsti par nesamērīgi ieilgušu civilprocesu. Tādējādi Tiesa noraidīja personu sūdzības par civilprocesa ilgumu, kas bija: (1) 8 gadi, 7 mēneši un 18 dienas; (2) 8 gadi un 21 diena; (3) 7 gadi, 10 mēneši un 13 dienas.

II.3. Lietas, kurās Tiesa noraidīja sūdzības tikai substantīvu apsvērumu dēļ

96. 2023.gadā Tiesa pasludināja 1 nolēmumu, kurā sūdzības noraidīja tikai substantīvu apsvērumu dēļ – lietā *Dalvy pret 47 EP dalībvalstīm*. Šo lietu Tiesa Latvijai nebija nosūtījusi apsvērumu sniegšanai, lēmumu pasludinot, balstoties tikai uz iesniedzējas sūdzībās izklāstītajiem argumentiem un Tiesas līdzšinējo praksi. Vienlaikus, ņemot vērā, ka lietā izdarītie secinājumi ir vērtīgi Tiesas metodoloģijas un judikatūras plašākai izpratnei, Tiesa lēmumu publicēja.
97. Šajā lietā iesniedzēja sūdzējās par iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu saistībā ar EP Administratīvā tribunāla, kurš izskatīja iesniedzējas kā EP darbinieces sūdzības par darba apstākļiem, darbības atbilstību Konvencijas prasībām. Tiesa iesniedzējas sūdzības daļā noraidīja kā esošas ārpus dalībvalstu kompetences, jo, ciktāl tās bija saistītas ar to, ka Administratīvais

⁹³ *Rimšēvičs pret Latviju* (iesniegums Nr.31634/18), 2023.gada 10.oktobra lēmums.

tribunāls neizskatīja viņas prasību par kompensācijas piešķiršanu, tās skāra nevis Konvencijas dalībvalstu iespējamu rīcību, bet gan ar paša Administratīvā tribunāla lēmumu saturisko pārbaudi. Tādējādi tās bija ārpus dalībvalstu jurisdikcijas. Savukārt iesniedzējas sūdzību par to, ka Administratīvais tribunāls neatbilda Konvencijas 6.panta prasībām, Tiesa noraidīja kā acīmredzami nepamatotu. Tiesa uzsvēra, ka tai ir tiesības izskatīt šo iesniedzējas sūdzību, jo iesniedzējas argumenti atšķirībā no iesniedzēju argumentiem par Administratīvā tribunāla darbību citās lietās bija tieši saistīti ar dalībvalstu kompetencēm, pievienojoties starptautiskai organizācijai. Proti, Tiesa vērsa uzmanību uz tās judikatūrā izveidoto metodoloģiju, atbilstoši kurai tā vērtē, vai starptautiskas organizācijas dalībvalstis ir atbildīgas par starptautiskas organizācijas rīcību. Šeit būtisku lomu spēlēja tas, kādā veidā savas sūdzības bija formulējusi pati iesniedzēja, jo viņa iespējamās Konvencijas 6.panta pārkāpumus sasaistīja tieši ar dalībvalstu iespējami nepietiekamu rīcību. Tādā gadījumā, ja Tiesa var izskatīt personas sūdzību pret Konvencijas dalībvalstīm, jo sūdzība ir saistīta tieši ar iespējamu dalībvalstu rīcību, Tiesa vērtē, vai izklāstītie apsvērumi norāda uz acīmredzamu neatbilstību Konvencijas prasībām, lai apgāztu prezumpciju, ka Konvencijas dalībvalstis, kļūstot par starptautiskas organizācijas dalībvalstīm, respektē Konvencijā garantētās tiesības. Apskatot iesniedzējas izvirzītos argumentus, Tiesa secināja, ka prezumpcija šajā lietā nav atspēkota, jo iesniedzējas galvenā sūdzība, ka Administratīvā tribunāla Statūti neparedzēja mehānismu, atbilstoši kuram pieteikt noraidījumu tā loceklim, bija ne tikai nepietiekami pamatota, bet arī, vērtējot procesu Administratīvajā tribunālā kopumā, nebija iespējams secināt, ka tā darbības metodes nenodrošina pietiekami neatkarīgu tribunāla sastāvu un līdz ar to būtu acīmredzami neatbilstošas Konvencijas prasībām. Turklāt Tiesa vērsa uzmanību, ka praksē tiesneši, kas izskata pieteikumus, atstatās, ja identificē, ka nevar lietu izskatīt pietiekami objektīvi. Līdz ar to Tiesa secināja, ka iesniedzējas sūdzība bija acīmredzami nepamatota, un to noraidīja.

III. TIESAS SPRIEDUMI, IZSKATOT PERSONU SŪDZĪBAS PĒC BŪTĪBAS

III.1. Tiesības uz privātās, ģimenes dzīves un mājokļa neaizskaramību

98. Līdz šim prominentākā Latvijas lieta, kas saistīta ar vecāku un bērnu tiesībām, ir lieta *X pret Latviju*, kur Lielā palāta izskatīja jautājumu par bērna atgriešanu uz Austrāliju pēc tam, kad viens no bērna vecākiem bērnu bija prettiesiski izvedis uz Latviju. Šajā lietā Tiesas Lielā palāta secināja, ka Latvijas tiesas, lemjot par iesniedzējas bērna atgriešanu tēvam Austrālijā jeb bērna izcelsmes valstī, nebija pienācīgi ņēmušas vērā iesniedzējas apgalvojumus par to, ka bērna atgriešanās Austrālijā radīs nopietnu risku bērna labklājībai.⁹⁴ Lai arī 2023.gadā pasludinātais spriedums lietā *E.K. pret Latviju* bija saistīts ar līdz šim attiecībā uz Latviju neskatītiem jautājumiem – procesu, kādā tiek nodrošināta ar tiesas spriedumu noteikta vecāka un bērna saskarsme, ja viens no bērna vecākiem pretdarbojas šādai saskarsmei –, iepriekš lietā *X pret Latviju* izdarītie secinājumi, atbilstoši kuriem, vērtējot ģimenes strīdus, valsts iestādēm un tiesām jāpievērš īpaša uzmanība bērna labākajām interesēm un vecāku un bērnu tiesību aizsardzībai, nepieļaujot formālismu un neefektīvu procesu virzību, joprojām ir aktuāli.
99. Lietā *E.K. pret Latviju*⁹⁵ Tiesa konstatēja iesniedzēja Konvencijas 8.pantā garantēto tiesību pārkāpumu, jo nacionālās tiesas un bāriņtiesa nebija pietiekami savlaicīgi un aktīvi veikušas visas nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu sprieduma, ar kuru noteiktas iesniedzēja saskarsmes tiesības ar viņa bērnu, izpildi. Izskatot iesniedzēja sūdzību, Tiesa visupirms atgādināja, ka valstīm ir pozitīvs pienākums aizsargāt personu pret patvaļīgu iejaukšanos tās tiesībās uz ģimenes dzīves neaizskaramību, kas pieprasa valsts iestādēm un institūcijām veidot mehānismus – normatīvo regulējumu un efektīvus izpildes mehānismus – lai šīs tiesības aizsargātu. Turklāt šīs

⁹⁴ *X pret Latviju* (iesniegums Nr.27853/09), 2013.gada 26.novembra Lielās palātas spriedums.

⁹⁵ *E.K. pret Latviju* (iesniegums Nr.25942/20), 2023.gada 13.aprīļa spriedums.

tiesības ir attiecināmas arī uz gadījumiem, kad starp vecākiem ir strīds par saskarsmes tiesībām ar bērnu. Tiesa atgādināja, ka, lai arī atbilstoši tās judikatūrai bērna viedoklis ir jāņem vērā, bērna viedoklis var mainīties un tas ne vienmēr būs pietiekams, lai atspēkotu vecāku intereses, jo īpaši attiecībā uz regulāru saskarsmi ar bērnu. Proti, bērna tiesības paust viedokli nevar interpretēt tādējādi, ka bērnam būtu veto tiesības jebkurā jautājumā, neņemot vērā citus apsvērumus un objektīvu izvērtējumu par bērna labākajām interesēm, kas ierasti paredz, ka bērna labākajās interesēs ir uzturēt kontaktu ar ģimenes locekļiem, ja vien tas bērnam nenodara kaitējumu. Vienlaikus valstu pienākums nodrošināt, ka starp vecākiem un bērniem tiek nodrošināts kontakts, nav absolūts; saskarsmei starp bērnu un vecāku pēc nošķirtības var būt nepieciešams laiks un sagatavošanās pasākumi, kas vērtējami katras individuālas situācijas gaismā. Tomēr vecāku nevēlēšanās sadarboties neatbrīvo valsts institūcijas no to Konvencijas 8.pantā noteiktajiem pienākumiem. Tā vietā, valstīm rodas pienākumi meklēt risinājumus, lai konfliktējošās puses samierinātu, paturot prātā bērna labākās intereses, kas noteiktās situācijās var prevalēt pār vecāka interesēm. Tiesa uzsvēra, ka galvenais apsvērumus vērtējumā par to, vai valsts ir izpildījusi savu no Konvencijas 8.panta izrietošo pienākumu ir tas, vai konkrētās lietas apstākļu gaismā valsts iestādes ir veikušas visus nepieciešamos pasākumus, lai veicinātu saskarsmi starp bērnu un vecāku. Turklāt šajā ziņā ļoti nopietns apsvērumus ir laiks, jo kavēšanās no valsts institūciju puses var būtiski ietekmēt strīda pamatā esošos jautājumus, un, lai arī piespiedu pasākumi attiecībā uz bērniem šādos jūtīgos jautājumos primāri nav vēlami, piespiedu pasākumi attiecībā uz vecākiem, kad tie pretdarbojas saskarsmei ar otru vecāku, nevar tikt izslēgti.

100. Balstoties uz šiem apsvērumiem, konkrētās lietas apstākļos Tiesa atzīmēja, ka sākotnēji tiesu izpildītājs veica vairākas darbības nacionālās tiesas sprieduma, ar kuru noteikta iesniedzēja un viņa meitas saskarsmes kārtība, izpildei un sastādīja aktus par tā nepildīšanu, taču nacionālā tiesa tiesu izpildītāja sagatavotos aktus par sprieduma nepildīšanu atzina par spēkā neesošiem. Proti, nacionālā tiesa secināja, ka situācijā, kad bērna māte bērnu ir nogādājusi uz saskarsmes vietu, bet no saskarsmes realizēšanas ir atteicies bērns, tiesu izpildītājam nav tiesiska pamata vērtēt bērna atteikšanās iemeslus un sastādīt aktu par nolēmuma nepildīšanu. Vērtējot šo situāciju, Tiesa nesaskatīja faktā, ka tiesu izpildītāja kompetences nacionālo tiesu spriedumu izpildes jomā bija ierobežotas, trūkumus no Konvencijas 8.panta skatupunkta. Vienlaikus Tiesa pievērsās nacionālās tiesas lēmumiem, ar kuriem tiesu izpildītāja akti par augšminētā sprieduma nepildīšanu atzīti par spēkā neesošiem. Tiesas ieskatā, nacionālā tiesa jau šajos lēmumos varēja izvērtēt, vai bērna māte ir izpildījusi spriedumu un, ja nepieciešams, noteikt sodu. Lai arī Tiesa atzina, ka iesniedzēja situācija nenoliedzami radīja izaicinājumus tiesām un iestādēm, kam bija jāpievēršas kompleksai jautājuma risināšanai, Tiesa uzsvēra, ka iestādēm bija pienākums rast risinājumu, kas, no vienas puses, nodrošinātu bērna labāko interešu aizsardzību un, no otras puses, ļautu iesniedzējam saglabāt attiecības ar bērnu. Taču tā vietā, lai samērotu pušu pretējās intereses un ņemtu vērā bērna labākās intereses, ja nepieciešams ar citu institūciju atbalstu, nacionālā tiesa ieteica iesniedzējam izmantot citu tiesību aizsardzības līdzekli, kuru viņš jau bija izmējis un kas izrādījās neefektīvs. Šajā ziņā Tiesa uzsvēra, ka tiesām, izskatot atkārtotos iesniedzēja pieteikumus par saskarsmes tiesību īstenošanas kārtības maiņu, bija skaidrs, ka bērna māte spriedumu nepildīja un ka bāriņtiesa jau tad nespēja veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu saskarsmi starp iesniedzēju un viņa meitu, bet tās nenoteica nekādus turpmākus pasākumus, lai samērotu pušu pretējās intereses, vai pienākumu pusēm piesaistīt speciālistus jautājuma risināšanai. Šo iemeslu dēļ Tiesa secināja, ka nacionālās tiesas pieeja šajā jautājumā bija pārāk formālistiska un tai vajadzēja uzņemt aktīvāku lomu situācijā, kad kompetentā bāriņtiesa nespēj panākt, ka bērna māte ievērotu tās norādījumus, nodrošinot speciālistu piesaisti.
101. Noslēgumā Tiesa pievērsās kavējumiem lēmumu pieņemšanas procesā un kopējai institūciju pieejai strīda risināšanai. Tiesa uzsvēra, ka par spīti tam, ka bāriņtiesa jau gadiem zināja par ģimenes strīdu un ar to saistītajām problēmām bērna saskarsmei ar tēvu, tā neizrādīja nepieciešamo rūpību, saņemot iesniedzēja atkārtotās sūdzības. Tiesa atzīmēja, ka 4 gadu laikā

tēva un meitas attiecības un bērna labbūtība būtiski pasliktinājās. Atbilstoši Tiesas judikatūrai lietās, kas skar aizgādību un saskarsmi ar bērnu, laikam ir ļoti būtiska nozīme, jo īpaši situācijā, kad viens no bērna vecākiem mēģina bērnu iespaidot pret otru vecāku, kurš dzīvo šķirti no bērna. Lai arī kompetento iestāžu un tiesas viedokļi atšķirās par to, vai bērna māte aktīvi ietekmēja bērna viedokli, šim aspektam bija jāpievērš īpaša uzmanība ikvienā lietas stadijā. Turklāt arī bērna labākās intereses pieprasīja, lai jautājums tiktu risināts ātrāk, ne tikai tāpēc, ka bērna interesēs ir uzturēt saikni ar vecāku, kurš dzīvo šķirti, bet arī tāpēc, ka neskaidrība un ieilgusi strīda situācija radīja nelabvēlīgu ietekmi uz bērna veselību. Līdz ar to Tiesa secināja, ka nacionālās iestādes un tiesas nebija veikušas visus nepieciešamos pasākumus, lai veicinātu iesniedzēja un viņa meitas saskarsmi un novērstu vecāku pretējo interešu ietekmi uz bērnu un strīda risinājumu. Valsts tiesām un iestādēm ir pienākums rīkoties tādējādi, lai noskaidrotu nepieciešamos soļus, kas veicami, lai novērstu šķēršļus vecāka un bērna saskarsmei.

102. Pēdējos gados jautājumi par vecāku un bērnu saskarsmes tiesību īstenošanu, aizgādības tiesību atņemšanu un citiem ar vecāku un bērnu attiecībām saistītiem jautājumiem arvien biežāk ienāk Tiesas dienaskārtībā, taču lielākoties ne Latvijas lietās.⁹⁶ Vecāku un bērnu tiesību jautājumi pēc Tiesas Lielās palātas sprieduma lietā *X pret Latviju*, bet pirms Tiesas sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* attiecībā uz Latviju parādījušies nolēmumos lietās *Glavačka pret Latviju*, *Andersena pret Latviju*, *Sładzevskis pret Latviju*, *Veiss pret Latviju* un jau pieminētajā *R.M. pret Latviju*. Tomēr nevienā nolēmumā Tiesa neskatīja jautājumu tieši par saskarsmes tiesību īstenošanas kārtību un mehānismiem, kas Latvijā izveidoti, lai nodrošinātu tiesas sprieduma par saskarsmes tiesībām izpildi.

103. Tā, piemēram, lietā *Andersena pret Latviju*,⁹⁷ līdzīgi kā lietā *X pret Latviju*, jautājums bija par bērna civiltiesisko nolaupīšanu, Tiesai secinot, ka nav noticis Konvencijas 8.pantā garantēto tiesību pārkāpums. Šajā lietā Tiesa, atsaucoties uz tās judikatūrā nostiprināto metodoloģiju, vērtēja, vai iejaukšanās iesniedzējas tiesībās uz ģimenes dzīves neaizskaramību bija noteikta ar likumu, vai tai bija likumīgs mērķis un vai tā bija samērīga. Tiesa piekrita Latvijas tiesu secinājumiem, ka iesniedzējas meitas pastāvīgā dzīvesvieta bija Norvēģijā, no kurienes māte viņu bija aizvedusi bez tēva piekrišanas, un tāpēc Latvijas tiesas šajā lietā bija pamatoti piemērojušas Hāgas Konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem normas. Tiesa arī piekrita, ka iesniedzējas meitas atgriešanas likumīgais mērķis bija viņas un viņas tēva tiesību un interešu aizsardzība, un tāpēc apskatīja, vai, lemjot par iesniedzējas meitas atgriešanu Norvēģijā, tiesas bija ievērojušas samērīguma principu. Proti, vai lēmumu pieņemšanas procesā pienācīgi tika izvērtēti riski, kuriem, iesniedzējas ieskatā, meita tiktu pakļauta pēc atgriešanās Norvēģijā, un vai tiesas bija pārliecinājušās par reālu un atbilstošu aizsardzības mehānismu esamību Norvēģijā. Tiesa uzsvēra, ka iesniedzējas apgalvojumi par vardarbību ģimenē bija viens no galvenajiem jautājumiem nacionālajā tiesvedībā. Latvijas tiesas bija izvērtējušas visus to rīcībā esošos pierādījumus par iespējamo vardarbību no iesniedzējas vīra puses, it īpaši pievērsoties abu pušu iesniegto pierādījumu pretrunīgumam, un secinot, ka lielākā daļa pierādījumu, it īpaši Norvēģijas iestāžu sniegtā informācija, vardarbības faktu neapstiprināja. Tiesa īpaši atzīmēja, ka Latvijas tiesas bija rūpīgi izvērtējušas visus iesniedzējas sniegtos apsvērumus, sniedzot tiem pienācīgu vērtējumu procesuālajos nolēmumos pat tad, ja tiesas tiem nepiekrita. Latvijas tiesas arī bija izvērtējušas atbilstoša institucionālā aizsardzības mehānisma esamību Norvēģijā, par ko liecināja atsauces uz Norvēģijas iestāžu informētību par konfliktu starp iesniedzēju un viņas vīru, un pausto gatavību aktīvi iesaistīties tā risināšanā. Visbeidzot Tiesa atzīmēja, ka tās konstatētā procesuālā rakstura nepilnība blakus sūdzības izskatīšanā Rīgas

⁹⁶ Piemēram, *Strand Lobben un citi pret Norvēģiju* (iesniegums Nr.37283/13), 2019.gada 10.septembra Lielās palātas spriedums; *I.V. pret Igauniju* (iesniegums Nr.37031/21), 2023.gada 10.oktobra spriedums; *Abdi Ibrahim pret Norvēģiju* (iesniegums Nr.15379/16), 2021.gada 10.decembra Lielās palātas spriedums.

⁹⁷ *Andersena pret Latviju* (iesniegums Nr.79441/17), 2019.gada 19.septembra spriedums.

apgabaltiesā, kas bija radījusi Konvencijas 6.panta pārkāpumu, nekādā veidā neietekmēja to, ka tiesvedības gaitā kopumā tika ievērotas iesniedzējas un viņas meitas likumīgās intereses. Tiesas ieskatā, Latvijas tiesas bija ņēmušas vērā visus tām iesniegtos pierādījumus un argumentus, un to lēmumi bija pienācīgi pamatoti, kas ļāva Latvijas tiesām panākt taisnīgu līdzsvaru starp konkurējošajām interesēm, vienlaikus nodrošinot bērna labāko interešu ievērošanu. Savukārt lietā *Glavačka pret Latviju*,⁹⁸ kur iesniedzējas sūdzība bija līdzīga tai, kādu izskatīja lietā *Andersena pret Latviju*, jo tā bija saistīta ar Latvijas tiesu lēmumu atgriezt iesniedzējas bērnu Īrijā, Tiesa pieņēma lēmumu iesniedzējas sūdzību svītrot no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, secinot, ka iesniedzēja un otrs bērna vecāks nacionālā līmenī bija vienojušies, ka bērns turpinās dzīvot Latvijā, tādējādi atrisinot lietas pamatā bijušo strīdu.

104.Lietās *Veiss pret Latviju*⁹⁹ un *Šladzevskis pret Latviju*¹⁰⁰ iezīmējās arī lietā *E.K. pret Latviju* atzīmētais, ka nacionālajām tiesām un kompetentajām iestādēm jautājumos, kas skar bērnu un vecāku tiesības, jārikojas ar īpašu rūpību un nolēmumi jāpieņem savlaicīgi. Lietā *Šladzevskis pret Latviju* iesniedzējs sūdzējās par iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu saistībā ar nesamērīgi ieilgušu civilprocesu, kurā izlēma jautājumu par viņa un viņa bērna saskarsmes tiesībām. Tiesa konstatēja Konvencijas 6.panta pārkāpumu, jo iesniedzēja civillietu nacionālās tiesas izskatīja ilgāk nekā 7 gadus un 10 mēnešus. Lai arī iesniedzēja civillietu nacionālā līmenī bija sarežģīta, jo tajā vienkopus skatīja dažādus jautājumus, kas saistīti ar laulības šķiršanu, aizgādības tiesībām, saskarsmes tiesībām, tiesvedības ilgums, ņemot vērā pienākumu valstij šādās lietās rīkoties ar īpašu rūpību, nebija samērīgs. Savukārt lietā *Veiss pret Latviju* iesniedzējs sūdzējās par civilprocesa ilgumu, kura ietvaros noskaidroja bērna paternitāti. Arī šajā lietā Tiesa konstatēja Konvencijas 6.panta pārkāpumu, jo civilprocess, kas ilga gandrīz 6 gadus, bija nesamērīgi ilgs, ņemot vērā iesniedzēja skartās intereses.

105.Visbeidzot Ziņojuma B daļā jau iepriekš pieminētajā lietā *R.M. pret Latviju*¹⁰¹ iesniedzēja vērsās Tiesā ar sūdzību, ka viņas aizgādības tiesību pār viņas dēlu pārtraukšanas rezultātā iestādes ir pārkāpušas viņas un bērna tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību. Tiesa norādīja, ka iesniedzējas aizgādības un saskarsmes tiesību pārtraukšana ierobežoja iesniedzējas tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību, tomēr šie ierobežojumi bija noteikti saskaņā ar likumu un to mērķis bija aizsargāt citu personu, īpaši iesniedzējas dēla, tiesības. Pievēršoties jautājumam par to, vai ierobežojums bija nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā un tādēļ samērīgs, savā vērtējumā Tiesa ņēma vērā, ka iesniedzējas dēls bija neaizsargāts bērns un vēlāk arī pusaudzis, kurš varētu būt cietis no vardarbības, un kurš no mazotnes bija uzrādījis uzvedības problēmas un vairākkārt mēģinājis nodarīt pāri sev un citiem. Turklāt Tiesa ņēma vērā, ka iestāžu lēmums pārtraukt iesniedzējas aizgādības tiesības tika pieņemts pēc tam, kad viņas dēls laikapstākļiem neatbilstošās drēbēs klīda pa ielām. Pievēršoties jautājumam, vai nacionālās iestādes lēmumu pieņemšanas gaitā ņēma vērā bērna intereses un situāciju kopumā, Tiesa norādīja, ka sākotnējo lēmumu pieņēma bāriņtiesas priekšsēdētājs, bet turpmākos lēmumus pieņēma koleģiāli, sniedzot iesniedzējai iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā, ko iesniedzēja arī izmantoja. Turklāt iesniedzēja pārsūdzēja šos lēmumus administratīvajā tiesā, tādēļ Tiesa secināja, ka iesniedzējai tika dota iespēja izvirzīt argumentus un sniegt savus pierādījumus tiesas procesā. Tāpat Tiesa atzina, ka nacionālo tiesu apsvērumi, proti, iespējamā vardarbība pret bērnu, iesniedzējas atteikšanās sadarboties ar iestādēm, bērna slēpšana un paša bērna psihoemocionālais stāvoklis, bija būtiski, izvērtējot aizgādības tiesību pārtraukšanu. Tiesa ņēma vērā arī, ka nacionālās tiesas bija atsaukušās uz tiesu ekspertīžu rezultātā konstatēto emocionālo vardarbību pret bērnu un vispusīgi izvērtējušas iesniedzējas ģimenes situāciju. Šajā ziņā Tiesa uzsvēra, cik

⁹⁸ *Glavačka pret Latviju* (iesniegums Nr.17842/16), 2017.gada 23.maija lēmums.

⁹⁹ *Veiss pret Latviju* (iesniegums Nr.15152/12), 2014.gada 28.aprīļa spriedums.

¹⁰⁰ *Šladzevskis pret Latviju* (iesniegums Nr.32003/13), 2020.gada 11.jūnija spriedums.

¹⁰¹ *R.M. pret Latviju* (iesniegums Nr.53487/13), 2021.gada 9.decembra spriedums.

nozīmīga ir vecāku sadarbība ar valsts iestādēm, lai nodrošinātu bērna labākās intereses, un norādīja, ka iesniedzējas sadarbības trūkums saasināja radušos situāciju un bija galvenais faktors, kas objektīvi ierobežoja iestāžu iespējas atrast pareizo līdzsvaru starp iesaistītajām interesēm. Ņemot vērā minēto un valsts iestāžu rīcības brīvības robežas, lai arī bērns pats nepiedalījās tiesas procesā, Tiesas ieskatā, nacionālās tiesas bija ņēmušas vērā viņa labākās intereses. Turklāt nacionālās tiesas bija skaidri norādījušas, ka tās varētu pārskatīt ierobežojumus, ja izzustu apstākļi, kas bija par pamatu attiecīgo lēmumu pieņemšanai. Tiesa uzsvēra, ka iesniedzēja šo situāciju varēja uzlabot, sadarbojoties ar iestādēm, taču viņa to nedarīja. Šādi apsvērumi ļāva Tiesai secināt, ka nav noticis Konvencijas 8.panta pārkāpums.

III.2. Diskriminācijas aizlieguma princips

106. Noslēgumā Pārstāvis atkārtoti pievēršas Tiesas spriedumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*. Tiesas sniegtais vērtējums un secinājumi par iesniedzēju sūdzībām par iespējamiem Konvencijas 8.panta un 1.Protokola 2.panta pārkāpumiem atsevišķi izklāstīti jau Ziņojuma iepriekšējās rindkopās.¹⁰² Tomēr Tiesas secinājumi šajās lietās attiecībā uz diskriminācijas aizlieguma principu kopsakarā ar personu tiesībām uz izglītību, iespējams, ir nozīmīgākie secinājumi Tiesas 2023.gadā pasludinātajos nolēmumos Latvijas lietās, jo tie papildus Tiesas vērtējumam par to, vai Konvencijas 1.Protokola 2.pantā garantēto tiesību saturs ir attīstījies, pievēršas jautājumiem par Latvijas konstitucionālās identitātes aspekta un Latvijas starptautisko saistību cilvēktiesību jomā sazobi. Tādā ziņā Tiesas secinājumi lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju* turpina iepriekšējā gadā iesāktu lietā *Savickis un citi pret Latviju*,¹⁰³ kur Tiesai jau bija iespēja demonstrēt tās pieeju jautājumos, kas saistīti ar valstu konstitucionālo identitāti veidojošiem elementiem. Turklāt lietā *Valiullina un citi pret Latviju* parādās dialogi starp Tiesu, Satversmes tiesu un Eiropas Savienības Tiesu.
107. Lietā *Valiullina un citi pret Latviju* Tiesa, pievēršoties iesniedzēju sūdzību par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu būtībai, vērtēja, vai konkrētajā gadījumā normas, ar kuru ieviests 2018.gada izglītības reformas posms, radīja diskrimināciju uz valodas pamata. Proti, Tiesa šajā lietā, balstoties uz iesniedzēju pašu sniegto informāciju un citiem tās rīcībā esošajiem materiāliem, secināja, ka atšķirīga attieksme šajā lietā starp iesniedzējiem un skolēniem, kuri turpināja iegūt izglītību latviešu valodā, bija vērtējama tikai no valodas, nevis iesniedzēju etniskās izcelsmes perspektīvas. Šāda pieeja bija ne tikai faktos balstīta, bet atšķirībā no metodoloģijas, ko Tiesa izmanto, izskatot sūdzības par iespējamu diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ, nepieprasīja sevišķi svarīgus un būtiskus apsvērumus (*very weighty reasons* – angļu val.), lai atšķirīgu attieksmi atzītu par nepieciešamu un samērīgu.¹⁰⁴
108. Savukārt, vērtējot, vai šai atšķirīgai attieksmei bija leģitīms mērķis, Tiesa secināja, ka konkrētajā gadījumā tai bija vairāki leģitīmie mērķi – valsts valodas aizsardzība un tās lietojuma veicināšana, kā arī nepieciešamība nodrošināt ikvienam izglītojamam pieejamu vienotu izglītības sistēmu. Savā vērtējumā par pirmo leģitīmo mērķi Tiesa īpaši uzsvēra, ka Latvija latviešu valodai ir noteikusi valsts valodas statusu, ko aizsargā Satversme. Latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda Latvijā ir daļa no Latvijas konstitucionālās identitātes, līdzīgi kā valsts teritorija un karogs.¹⁰⁵ Šajā ziņā Tiesa arī atgādināja, ka, nosakot kādai valodai valsts valodas statusu, valstis apņemas nodrošināt, ka to iedzīvotājiem ir tiesības izmantot šo valodu, iegūstot un izplatot informāciju gan privāti, gan saziņā ar valsts institūcijām. Tiesa uzsvēra, ka tieši no šādas perspektīvas ir jāvērtē valsts pasākumi, kas vērsti uz šīs valodas aizsardzību, jo no statusa, ko valsts piešķir valodai, izriet arī personu subjektīvās tiesības izmantot šo valodu. Turklāt,

¹⁰² Skatīt iepriekš Ziņojuma B daļas II.1.1. sadaļu.

¹⁰³ *Savickis un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.49270/11), 2022.gada 9.jūnija Lielās palātas spriedums.

¹⁰⁴ Turpat, 183.rindkopa.

¹⁰⁵ *Mentzen pret Latviju* (iesniegums Nr.71074/01), 2004.gada 7.decembra lēmums.

atsaucoties uz Satversmes tiesas vērtējumu par dažādiem izglītības reformas posmiem Latvijā, Eiropas Komisijas par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisijas) viedokli par Latvijas 2018.gadā īstenoto izglītības reformas posmu un Minoritāšu konvencijas Konsultatīvās komitejas viedokli par citām valstīm, Tiesa secināja, ka nepieciešamība uzlabot valsts valodas prasmes var tikt uzskatīta par leģitīmu mērķi. Šo atziņu bija apstiprinājusi arī Eiropas Savienības Tiesa lietā *Cilevičs un citi*.¹⁰⁶ Savukārt vērtējumā par otro izvirzīto leģitīmo mērķi – nepieciešamība nodrošināt vienotu izglītības sistēmu bez segregācijas – Tiesa atsauca uz savu iepriekšējo judikatūru, uzsverot, ka lieta *Valiullina un citi pret Latviju* būtiski atšķiras no Tiesas iepriekš skatītajām lietām, kurās skatīti jautājumi par segregāciju izglītībā. Proti, Tiesa norādīja, ka šajā lietā, atšķirībā no tās iepriekš skatītajām lietām,¹⁰⁷ Latvijā īstenotais 2018.gada izglītības reformas posms bija tieši vērsts uz to, lai novērstu segregāciju, kas bija Latvijas mantojums pēc vairāk nekā 50 gadu okupācijas, tādējādi Latvijai rīkojoties atbilstoši tās Konvencijā noteiktajiem pozitīvajiem pienākumiem.

109. Visbeidzot Tiesa sniedza vērtējumu par 2018.gadā īstenotās izglītības reformas samērīgumu ar izvirzītajiem leģitīmajiem mērķiem. Šajā ziņā Tiesa ņēma vērā Latvijas vēsturisko situāciju, kad latviešu valodas lietojums vispārīgi un arī izglītībā vairāk nekā 50 gadus, kad Latvija bija okupēta, bija ievērojami ierobežots. Tiesa piekrita Latvijas valdības apsvērumiem un Satversmes tiesas atziņām, ka Latvijai bija pienākums pēc neatkarības atjaunošanas atjaunot latviešu valodas lietojumu izglītībā, līdztekus labojot faktisko nevienlīdzību, kas Latvijā rusifikācijas politiku rezultātā ilgstoši bija uzspiesta un radīja situāciju, ka Latvijā krievu valodā runājošie var vadīt dzīvi, nezinot un nepārvaldot latviešu valodu. Tiesas ieskatā, 2018.gada reformas posms turpināja Latvijas kopš neatkarības atjaunošanas uzsākto reformu ķēdi, pakāpeniski palielinot latviešu valodas lietojumu izglītībā, lai nodrošinātu vienotu izglītības sistēmu, kas spētu piedāvāt pieejamu, pieņemamu un pielāgoties spējīgu izglītību atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām. Šajā saistībā Tiesa atgādināja arī, ka jautājumi, kas skar nepieciešamību aizsargāt un spēcīnāt valsts valodu ir cieši saistīti ar valsts konstitucionālo identitāti, tāpēc, ņemot vērā, ka nebija pamata apšaubīt Satversmes tiesas vērtējumu, tas atbilstoši subsidiaritātes principam nebija Tiesas uzdevums pārskatīt Satversmes tiesas secinājumus. Turklāt līdztekus Tiesa uzsvēra, ka valstij jānodrošina, ka mazākumtautību grupām saglabājas iespējas mācīties savu valodu un saglabāt savu kultūru un identitāti, paralēli nodrošinot, ka mazākumtautībām piederošas personas prastu valsts valodu tādā līmenī, lai efektīvi piedalītos dažādos demokrātiskos procesos, un 2018.gada izglītības reformas posms bija vērsts arī uz mazākumtautībām piederošo personu iekļaušanu sabiedrībā, lai tās varētu efektīvi piedalīties demokrātiskos procesos.

110. Tāpat Tiesa atzīmēja, ka izglītība mazākumtautību valodā kā pamatprincips nav izplatīta Konvencijas dalībvalstīs, un arī Satversmes tiesa, interpretējot Minoritāšu konvenciju, gan 2005.gadā, gan 2019.gadā bija secinājusi, ka attiecībā uz mazākumtautību tiesībām izglītībā nav izveidojies Eiropas konsenss, kas paredzētu, ka valstīm būtu pienākums nodrošināt izglītības tādu modeli, kurā izglītību varētu apgūt mazākumtautības valodā, neņemot vērā konkrēto konstitucionālo sistēmu. Tiesa uzsvēra, ka valstīm ir plaša rīcības brīvība, organizējot to izglītības sistēmas un to, kādā veidā šajās sistēmās nodrošināt, ka mazākumtautībām piederošas personas var saglabāt savu identitāti, kultūru un valodu. Ņemot vērā reformas plašāko kontekstu – vēsturisko situāciju, kuras dēļ izglītība krievu valodā kļuva izplatīta Latvijas teritorijā, Latvijai esot agresijas, prettiesiskas okupācijas un aneksijas upurim –, kā arī apsvērumu, ka šajā laikā Latvijā tika izveidota segregēta izglītības sistēma, kas papildus šķēla arī Latvijas sabiedrību, Tiesas ieskatā, pēc neatkarības atjaunošanas Latvijas pakāpeniski ieviesta izglītības reforma, lai atjaunotu latviešu valodas kā vienīgās mācību valodas statusu Latvijā bija

¹⁰⁶ *Boriss Cilevičs un Citi*, C-391/20, EU:C:2022:638, Eiropas Savienības Tiesas 2022.gada 7.septembra spriedums.

¹⁰⁷ Piemēram, *D.H. un citi pret Čehiju* (iesniegums Nr.57325/00), 2007.gada 13.novembra Lielās palātas spriedums; *Oršuš un citi pret Horvātiju* (iesniegums Nr.15766/03), 2010.gada Lielās palātas spriedums.

nepieciešama, pamatota un samērīga. Tiesa nesaskatīja pamatu secinājumam, ka iesniedzējiem būtu bijis liegts mācīties savu dzimto valodu vai saglabāt savu identitāti. Tieši pretēji, Tiesa uzsvēra, ka Latvijas īstenotie pasākumi bija mērķēti uz nepieciešamību aizsargāt latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu un nodrošināt vienotu izglītības sistēmu, vienlaikus nodrošinot mazākumtautībām piederošo personu tiesības mācīties un saglabāt savu kultūru, identitāti un valodu atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām.

111. Balstoties uz tās iepriekš izdarītajiem secinājumiem lietā *Valiullina un citi pret Latviju*, Tiesa secināja, ka arī lietā *Džibuti un citi pret Latviju* nav pieļauts Konvencijas 1. Protokola 2. pantā kopsakarā ar Konvencijas 14. pantu garantēto tiesību pārkāpums. Proti, līdzīgu apsvērumu kā lietā *Valiullina un citi pret Latviju* vadīta Tiesa secināja, ka arī privātajās izglītības iestādēs attiecībā uz izglītojamajiem, kuri turpināja iegūt izglītību latviešu valodā, un iesniedzējiem, kuri iepriekš daļu mācību vielas bija apguvuši krievu valodā, pastāvēja atšķirīga attieksme. Arī šajā lietā Tiesa ņēma vērā, ka konkrēto iesniedzēju etniskā piederība un dzīves gājums ir atšķirīgi, taču kopīgais iesniedzēju sūdzībās bija tas, ka viņi uzstāja, ka diskrimināciju veidojot atšķirīgā attieksme valodas lietošanā. Tādēļ Tiesa nolēma lietu izskatīt tikai par sūdzībām par iespējamu diskrimināciju uz valodas pamata. Turklāt Tiesa atzina, ka leģitīmie mērķi, ko tā bija atzinusi lietā *Valiullina un citi pret Latviju*, bija pamatoti arī šajā lietā. Tiesa ņēma vērā iesniedzēju apgalvojumu, ka privātās izglītības iestādes Latvijā neveido daļu no valsts izveidotās vispārējās izglītības sistēmas, tomēr Tiesa šim apgalvojumam nepiekrīta. Atgādinot, ka tas primāri ir nacionālo iestāžu un tiesu pienākums interpretēt un piemērot nacionālos tiesību aktus, un tikai tad, ja nacionālo iestāžu un tiesu sniegtais izvērtējums ir acīmredzami nepamatots, Tiesa pārskatīš šos secinājumus, Tiesa secināja, atsaucoties uz Satversmes tiesas sniegto visaptverošo analīzi, kuras objektivitāti un pamatotību iesniedzēji nebija apšaubījuši, ka Latvijas tiesību sistēma nebija unikāla, jo līdzīgi kā citās valstīs, Latvijā izveidotais izglītības standarts bija attiecināms gan uz valsts, gan uz privātajām izglītības iestādēm, un privātās izglītības iestādes bija daļa no Latvijā izveidotās vispārējās izglītības sistēmas.

112. Attiecībā uz 2018. gada izglītības reformas posma samērīgumu privātajās izglītības iestādēs savā vērtējumā Tiesa plaši atsaucās uz secinājumiem lietā *Valiullina un citi pret Latviju* un izvērtēja, vai šie secinājumi ir vienlīdz attiecināmi arī uz privātajām izglītības iestādēm. Tiesa vērsa uzmanību, ka secinājums, ka valsts ir tiesīga īstenot pasākumus, lai labotu vēsturisku apstākļu rezultātā radītās faktiskās nevienlīdzības latviešu valodas lietojumam izglītībā, vienlaikus nodrošinot mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un identitāti, ir attiecināms arī uz privātajām izglītības iestādēm. Savukārt, izvērtējot iesniedzēju argumentu, ka 2018. gada grozījumi neesot bijuši paredzami, Tiesa atgādināja savus iepriekšējos secinājumus, ka jau iepriekšējie grozījumi, kas saistīti ar mācību valodu, bija piemērojami privātajām izglītības iestādēm. Turklāt no atsevišķu iesniedzēju sūdzībām izrietēja, ka privātās izglītības iestādes jau pirms 2018. gada grozījumiem īstenoja daļu tās programmas latviešu valodā. Tādēļ 2018. gada grozījumus nevarēja uzskatīt par neparedzamiem un pēkšņiem arī attiecībā uz privātajām izglītības iestādēm. Tāpat Tiesa atgādināja, ka 2018. gada grozījumi joprojām paredzēja gan iespēju izmantot krievu valodu kā mācību valodu, gan iespējas apgūt mazākumtautību kultūru un vēsturi. Tiesa atkārtoti uzsvēra, ka Eiropā nav vienprātības attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību dzimtajā valodā, kas nav valsts valoda, un dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība šajā jautājumā. Tiesa secināja, ka Latvija šo rīcības brīvību nebija izmantojusi patvaļīgi un tās veiktie pasākumi bija samērīgi, ievērojot nepieciešamību nodrošināt vienotu izglītības sistēmu un aizsargāt un veicināt latviešu valodas lietošanu, lai atbalstītu vienlīdzīgu piekļuvi Latvijas izglītības sistēmai. Savukārt iesniedzēju atsauci uz Pastāvīgās starptautiskās tiesas secinājumiem lietā *Minority Schools in Albania* Tiesa atzina par nepamatotu. Proti, minētajā lietā ANO Pastāvīgā tiesa bija vērtējusi situāciju, kurā tika pilnībā likvidētas privātās izglītības iestādes, savukārt izskatāmajā lietā nebija jautājuma, ka privātās izglītības iestādes varēja turpināt darboties Latvijas izglītības sistēmā. Tā vietā lietā *Džibuti un citi pret Latviju* jautājums bija, vai izglītības reformas posms,

ar kuru palielināta vienīgās valsts valodas kā mācību valodas proporcija gan valsts, gan privātajās izglītības iestādēs, radīja iesniedzēju tiesību pārkāpumu. Tiesa atzīmēja – tādēļ, ka tiesības uz izglītību ir jānodrošina gan valsts, gan privātajās skolās vienādi, kā arī paturot prātā izglītības kā sabiedriskā pakalpojuma būtisko nozīmi cilvēktiesību stiprināšanai, apstāklim, ka izglītība notika privātajā izglītības iestādē nav izšķirošas nozīmes. Turklāt Tiesa atsaucās uz tās iepriekšējo secinājumu, ka arī privātās izglītības iestādes ietilpst valsts kopējā izglītības sistēmā, īsteno vienotiem standartiem pakļautu izglītības programmu, kuru pabeidzot skolēni iegūst tādas pašas atestātus kā skolēni valsts un pašvaldības izglītības iestādēs, un arī privātās izglītības iestādes izglītības programmu īstenošanai saņem valsts un pašvaldību finansējumu. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa secināja, ka tās apsvērumi lietā *Valiullina un citi pret Latviju* ir vienlīdz attiecināmi uz privātajām izglītības iestādēm un tādēļ nav noticis iesniedzēju tiesību pārkāpums.

113. Noslēgumā Tiesa pievērsās arī iesniedzēju argumentam par atšķirīgo attieksmi starp skolēniem, kuri izglītību ieguvuši krievu valodā, un skolēniem, kuri izglītību turpina iegūt kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām vai tādas valsts valodā, kurai ar Latviju ir noslēgts divpusējs vai daudzpusējs starptautiskais līgums. Atbildot uz šo iesniedzēju argumentu, Tiesa uzsvēra, ka Eiropas Savienības dalībvalsts lēmums veicināt citu Eiropas Savienības oficiālo valodu apguvi nevar tikt uzskatīts par patvaļīgu vai acīmredzami nepamatotu. Proti, Latvijas lēmums veicināt Eiropas Savienības oficiālo valodu apguvi bija pamatots un nepieciešams, lai dotu iespēju izglītojamajiem gūt labumu no Latvijas dalības Eiropas Savienībā. Uz šo savos secinājumos bija norādījusi arī Venēcijas komisija, līdztekus atzīmējot, ka valstīm ir jānodrošina, ka arī mazākumtautībām piederošās personas, kuru dzimtā valoda nav viena no Eiropas Savienības oficiālajām valodām, saglabā iespējas pienācīgā līmenī iemācīties savu dzimto valodu. Tā kā Tiesa jau bija iepriekš secinājusi, ka iesniedzējiem, kuru dzimtā valoda bija krievu valoda, bija pilnvērtīgas iespējas turpināt savas dzimtās valodas apguvi pienācīgā līmenī, kā arī ņemot vērā valstu plašo rīcības brīvību, regulējot izglītības valodas jautājums, lai arī Tiesa atzina, ka starp skolēniem, kuri izglītību ieguvuši krievu valodā, un skolēniem, kuri izglītību turpina iegūt kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām, ir konstatējama atšķirīga attieksme, Tiesa secināja, ka arī šajā aspektā nav noticis iesniedzēju tiesību pārkāpums. Savukārt attiecībā uz salīdzinājumu starp skolēniem, kuri izglītību ieguvuši krievu valodā, un skolēniem, kuri izglītību turpina iegūt tās valsts oficiālajā valodā, ar kuru Latvijai noslēgts divpusējs vai daudzpusējs līgums, Tiesa secināja, ka starp šīm divām grupām nav konstatējama atšķirīga attieksme.

-Teksta beigas-